

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

EKSTREM
SOCIAL
KONTROL



EKSTREM
SOCIAL
KONTROL



EKSTREM SOCIAL KONTROL

Ligebehandlingsafdelingen, Institut for Menneskerettigheder
Ansvarlig: ligebehandlingschef Maria Ventegodt Liisberg
Redaktion: Nanna Margrethe Krusaa og Line Vikkelsø Slot

Forfatter: Line Vikkelsø Slot

Med undtagelse af kapitel 4, der er forfattet af lektor, cand.jur., ph.d. Caroline Adolphsen, Aarhus Universitet.

Redaktionen er afsluttet i oktober 2017.

Tak til alle integrationsvejledere m.fl., der lod sig interviewe.
Tak til Anja Radeka for at bistå med dataindsamlingen.

Tak til følgende personer for at have kommenteret dele af rapporten:

Susanne Willaume Fabricius, Etnisk Ung; Christina Elle og Kristine Larsen, Etnisk Konsulentteam;
Khaterah Parwani, ExitMentor; Idamarie Leth Svendsen, Professionshøjskolen Metropol; Anette
Faye Jacobsen, Institut for Menneskerettigheder; Peter Hjaltason, Institut for Menneskerettigheder;
Mathilde Worch Jensen, Institut for Menneskerettigheder.

ISBN: 978-87-93605-13-8

e-ISBN: 978-87-93605-14-5

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Colourbox
Tryk: KLS PurePrint
Oplag: 350

© 2017 Institut for Menneskerettigheder

Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K · DK-1403 København K · Tlf. 32 69 88 88 · www.menneskeret.dk

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger fx store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk.



INDHOLD

RESUME	8
SUMMARY	12
KAPITEL 1 – INDLEDNING	16
1.1 EKSTREM SOCIAL KONTROL I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV	18
1.2 ET KOLLEKTIVISTISK LIVSSYN SOM RAMME FOR EKSTREM SOCIAL KONTROL	19
1.3 ÆRE OG SKAM	19
1.4 EKSTREM SOCIAL KONTROL OG RELIGION	21
1.5 UNDERSØGELSER OG MÅLINGER BLANDT IKKE-VESTLIGE ETNISKE MINORITETSUNGE (OMFANG AF EKSTREM SOCIAL KONTROL)	23
1.5.1 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser'	23
1.5.2 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund'	24
1.5.3 'Integration i Tal', nr. 4, 4. januar 2017	25
1.5.4 'Medborgerskab 2017 – social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse'	26
1.6 ISÆR PIGERNE/DE UNGE KVINDER	26
1.7 HVEM UDØVER EKSTREM SOCIAL KONTROL?	27
1.8 FLERE UNGE SØGER HJÆLP	28
KAPITEL 2 – POLITISK OPMÆRKSOMHED IFT. EKSTREM SOCIAL KONTROL	30
2.1 NATIONALE INDSATSER	30
2.1.1 Satspuljeaftalen for 2017	32
2.2 KØBENHAVNS KOMMUNE	32
2.2.1 Eksisterende indsatser i Københavns Kommune	32
2.2.2 Ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol	33

KAPITEL 3 – METODE	34
3.1 JURIDISK ANALYSE AF GRÆNSERNE FOR FORÆLDRES RET TIL AT OPDRAGE DERES BØRN	34
3.2 ERFARINGER MED EKSTREM SOCIAL KONTROL BLANDT INTEGRATIONSVEJLEDERE	34
3.2.1 Datagrundlag og afgrænsning	34
3.2.2 Fremgangsmåde	35
3.2.3 Fortrolighed	35
KAPITEL 4 – JURIDISK ANALYSE	36
4.1 INDLEDNING	36
4.2 MENNESKERETTEN	37
4.2.1 Børnekonventionens grundlæggende principper	38
4.2.1.1 Princippet om barnets bedste	38
4.2.1.2 Princippet om respekt for familien og barnets forældre	38
4.2.1.3 Princippet om direkte inddragelse af barnet	39
4.2.2 Rækkevidden af de forskellige principper – statens mulighed for at gøre indgreb	40
4.2.3 Sammenfatning	40
4.3 DANSK RET	40
4.3.1 Grænser for forældremyndigheden – samfundets ansvar for børn og unge i Danmark	42
4.3.1.1 Identifikation og opsporing af udsatte børn og unge	43
4.3.1.2 Hvornår skal kommunen informere og inddrage forældrene?	45
4.3.1.3 Hvornår er der tale om en social sag?	46
4.3.1.4 Servicelovens løsningsmodeller – de sociale foranstaltninger	47
4.3.1.5 Opsamling	48
4.3.2 Grænser for forældremyndigheden – barnets eller den unges ret til at handle selvstændigt	48
4.3.3 Sammenfatning	51

KAPITEL 5 – ANALYSE AF INTERVIEWS MED INTEGRATIONSVEJLEDERE	53
5.1 KONKRETE EKSEMPLER PÅ ADFÆRDSREGULERING	53
5.1.1 Hvordan man går klædt	53
5.1.2 Fritidsaktiviteter	54
5.1.3 Hvem man taler med	56
5.1.4 Svømmeundervisning i skolen	58
5.2 VOLD SOM SANKTION – EKSEMPEL I	59
5.3 VOLD SOM SANKTION – EKSEMPEL II	61
5.4 KONSEKVENSER AF AT BRYDE MED DEN EKSTREME SOCIALE KONTROL	62
5.5 OPDRAGES IKKE SOM SELVSTÆNDIGE INDIVIDER	64
5.6 BETYDNINGEN AF SOCIAL KLASSE OG ANDRE FAKTORER	67
5.7 AFHÆNGIGHEDEN AF GODE SOCIALE RELATIONER OG ANERKENDELSE I NÆRMILJØET	70
5.8 DOBBELTLIV	72
 KAPITEL 6 – KONKLUSION OG ANBEFALINGER	 74
6.1 BEDRE BESKYTTELSE AF BØRN OG UNGE, DER FORTÆLLER OM EKSTREM SOCIAL KONTROL	74
6.2 UDVIDELSE AF SKOLESOCIALRÅDGIVERORDNINGEN	76
 BILAG 78	
 NOTER 80	

” Man plejer at sige, at der er tale om en ære-skam-kultur, hvor familier bliver bedømt efter, hvordan kvinderne i familien opfører sig, hvilke signaler de giver, er de lette på tråden eller lign. Derfor er det vigtigt, som de siger, at kvindernes adfærd er ærefuld. At være ærefuld betyder, at man lever en ret beskyttet tilværelse. Jeg ville kalde det et slags fængsel. Hvor man nærmest ikke kan gøre noget. Man skal vise, at man adlyder og lever op til de her spilleregler og normer.” (Integrationsvejleder)

RESUME

I denne rapport ser vi på **ekstrem social kontrol**. Vi ser på det forhold, at unge – især kvinder – adfærdsreguleres mhp. at beskytte familiens ære. Vi anvender begrebet om de former for kontrol og sanktioner, unge udsættes for, når disse kolliderer med eller overskrider de rettigheder, børn og unge har i Danmark ifølge menneskeretten og dansk ret. Den ekstreme sociale kontrol kan komme til udtryk i form af begrænsninger, restriktioner, isolation, overvågning, psykisk og/eller fysisk vold m.v.

Vi analyserer fra en juridisk vinkel, i hvilket omfang barnet eller den unge har ret til et privatliv i forholdet til sine forældre. Dette spørgsmål er ikke direkte behandlet i hverken retspraksis eller den juridiske litteratur, der primært fokuserer på at beskytte individet mod indgreb og kontrol fra myndighedernes side. En egentlig beskyttelse af barnet mod forældrene har primært været på tale i sager om vanrøgt, vold og andre overgreb, hvorimod barnets eller den unges ret til at udvikle en selvstændig personlighed med dertilhørende privatliv stort set er upåtalet.

Med udgangspunkt i menneskeretten og dansk ret ser vi nærmere på, hvor grænserne

går for forældres ret til at opdrage/bestemme over deres børn. Som det fremgår, fokuserer rapporten ikke snævert på fysiske overgreb som vold og anden grænseoverskridende adfærd. Det skyldes, at lovgivningen på dette område tager meget klart stilling til, hvad der er lovligt/ulovligt og strafbart.

Endvidere analyserer vi – på baggrund af kvalitative interviews med integrationsvejledere fra skoler forskellige steder i landet – en række konkrete problemstillinger knyttet til ekstrem social kontrol.

RET TIL EN SELVSTÆNDIG IDENTITET

Mens et ungt menneskes udvikling hen imod en selvstændig identitet vil forekomme naturlig i de fleste familier, vil unge underlagt ekstrem social kontrol møde særlige udfordringer. En ung, der vokser op i Danmark, kan imidlertid ikke afskæres retten til at udvikle sig i overensstemmelse med de rettigheder, der følger af menneskeretten og dansk lovgivning.

For at afhjælpe de problemer, vi ser, der knytter sig til udøvelsen af ekstrem social kontrol, skal der sættes ind på flere niveauer. Mange vigtige initiativer er da også sat i gang.

I forlængelse af rapportens analyser retter instituttets anbefalinger sig specifikt mod følgende to områder:

- Bedre beskyttelse af børn og unge, der fortæller om ekstrem social kontrol
- Udvidelse af skolesocialrådgiverordningen

BEDRE BESKYTTELSE AF BØRN OG UNGE, DER FORTÆLLER OM EKSTREM SOCIAL KONTROL

En udfordring er, at det i dag er uklart, hvornår en kommune kan gå ind i en sag uden at informere forældrene om, at en undersøgelse er sat i gang (herunder bl.a. hvornår kommunen kan undlade at informere forældrene, hvis de anmoder om aktindsigt i underretningen).

Medmindre sagen er så åbenbart alvorlig, at den berettiger et straksindgreb, fx efter servicelovens § 51, § 52, stk. 2, 2. pkt. eller § 75, vil en nærmere undersøgelse af barnets og familiens forhold være nødvendig, inden der iværksættes støtte efter reglerne om særlig støtte til børn og unge i servicelovens kapitel 11.

Vi efterlyser i den sammenhæng en tydeliggørelse af, at **udgangspunktet om, at forældrene skal inddrages**, når en sag behandles efter reglerne i servicelovens kapitel 11, **kan fraviges** i sager, hvor hensynet til barnet eller den unge taler for det. Således bør det tydeliggøres, at fravigelse ikke alene kan ske i sager, hvor der er risiko for barnets sikkerhed, men også i sager, hvor forældrenes reaktion vil medføre, at barnet eller den unge afbryder kontakten til myndighederne.

Hvis det er uklart for skolens voksne, som barnet eller den unge måtte betroe sig til, samt kommunens sagsbehandlere, hvornår princippet om at inddrage barnets forældre kan fraviges, risikerer man en for tidlig involvering af forældrene til skade for barnet eller den unge. Barnet eller den unge kan havne i den situation, at der ikke er andre muligheder end at trække i land og leve med den ekstreme sociale kontrol – herunder de repressalier, der måtte følge af at have indblandet udenforstående/offentlige myndigheder i familiens private anliggender.

Det særlige i forbindelse med sager om ekstrem social kontrol synes at være, at kontrollen i form af overvågning, adfærdsregulering, trusler, vold m.v., som den enkelte måtte være udsat for, understøttes af et større netværk af familiemedlemmer og andre aktører, hvilket gør det næsten umuligt for barnet eller den unge at opsøge hjælp. Dertil kommer, at et barn eller ungt menneske, der gennem længere tid har været underlagt **stram regulering og snævre rammer for at udvikle sig til et selvstændigt individ** formentlig næsten kan have mistet evnen til at sige fra og stå på retten til et liv uden ekstrem social kontrol.

På den baggrund anbefaler vi:

- At Børne- og Socialministeriet under inddragelse af andre ministerier – herunder Udlændinge- og Integrationsministeriet – tydeliggør, at **udgangspunktet om, at forældrene skal inddrages**, når en sag behandles efter reglerne i servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge,

kan fraviges i sager, hvor hensynet til barnet eller den unge taler for det. Således bør det tydeliggøres, at fravigelse ikke alene kan ske i sager, hvor der er risiko for barnets sikkerhed, men også i sager, hvor forældrenes reaktion vil medføre, at barnet eller den unge afbryder kontakten til myndighederne.

En sådan tydeliggørelse af handlemulighederne kan – som minimum – foretages i vejledning nr. 3 til SEL ved at ændre vejledningens kapitel 2 om æresrelaterede konflikter. Her kan det tydeliggøres, hvilke overvejelser kommunen skal gøre sig, herunder ift. reglerne om borgerinddragelse, oplysningspligt, partsaktindsigt og partshøring i retssikkerhedsloven, persondataloven og forvaltningsloven. Handlemulighederne kunne med fordel illustreres ved forskellige eksempler.

Kommuner og skoler bør orienteres om handlemulighederne.

UDVIDELSE AF SKOLESOCIALRÅDGIVER-ORDNINGEN

Det fremgår af rapporten, at skolen og de professionelle voksne, som børn og unge er i kontakt med via skolen, spiller en vigtig rolle, når det handler om at hjælpe børn og unge, der er udsat for ekstrem social kontrol. I denne sammenhæng er det selvsagt vigtigt, at skoleledere, lærere og andre fagpersoner er klædt på til at 'se' problemerne og dernæst at reagere relevant.

For en klasselærer (eller lign.), der bliver opmærksom på, at et barn eller en ung har brug for hjælp, og er forpligtet til at handle, kan opgaven dog være vanskelig. Her vil en socialrådgiver med fast tilknytning til skolen (en såkaldt skolesocialrådgiver) kunne yde vigtig sparring og spille en afgørende rolle – fx ift. spørgsmål som:

- **Bør** der handles på en given mistanke om, at et barn eller en ung udsættes for ekstrem social kontrol?
- **Hvordan** bør der handles?
- **Og hvor hurtigt** skal det gå?

Skolesocialrådgivernes rådgivningstilbud har hjemmel i servicelovens § 11, stk. 3 om åben rådgivning og vejledning. Således er skolesocialrådgiverfunktionen en tidlig forebyggende indsats med fokus på at understøtte skolernes indsats, før der er behov for særlig støtte via Socialforvaltningens børnefamilieenheder. Mange kommuner gør i dag brug af skolesocialrådgivere, men ikke alle.

På den baggrund anbefaler vi:

- At flere kommuner vil knytte en skolesocialrådgiver til skoler i deres kommune – ikke mindst skoler med et stort optag af elever med etnisk minoritetsbaggrund med oprindelse i ikke-vestlige lande. Kommunale såvel som private.

Det skal understreges, at børn og unge fra etnisk danske familier eller minoritetsfamilier med oprindelse i vestlige lande også kan være

underlagt ekstrem social kontrol. Imidlertid retter vi især anbefalingen mod de ovennævnte skoler, da forekomsten af ekstrem social kontrol, if. flere undersøgelser, især er udtalt i minoritetsfamilier med oprindelse i ikke-vestlige lande.

SUMMARY

In this report, we examine **extreme social control**. We address the issue of how the behaviour of young people, especially young women, is strictly regulated to maintain their family's honour. We use the term extreme social control to refer to control of and sanctions on youths that collide with, or violate, the rights of children and young people in Denmark under human rights law and Danish law. Extreme social control can include the setting of limits, restrictions, isolation, monitoring, and physical and/or psychological abuse.

We analyse from a legal perspective to what extent children and youths are entitled to privacy in their relationship with their parents. This issue has not been dealt with directly in case law or in legal literature. These have primarily focussed on control measures by the authorities and on protecting the individual against infringement. Providing a child with protection against its parents has primarily been seen in cases of neglect as well as physical and other types of abuse, whereas the child's or youth's right to develop an independent personality and right to privacy has not been addressed as such before.

Based on human rights law and Danish law, we examine to what extent parents have the right to raise and control their child in any way they see fit. Thus, the report does not focus primarily on physical abuse such as violence and other unacceptable behaviour. This is because legislation in this area is very clear about what is legal and what is illegal – and therefore a criminal offense.

Furthermore, based on interviews with integration counsellors at schools in different parts of Denmark, we analyse a number of specific issues related to extreme social control.

THE RIGHT TO AN INDEPENDENT IDENTITY

Whereas a young person growing up in a normal family will naturally develop an independent personality, youths who are subject to extreme social control are faced with special challenges. In accordance with the rights laid down in human rights law and Danish law, a young person growing up in Denmark must not be prevented from developing as an independent individual.

Even though many important initiatives have already been launched, if we are to alleviate the problems linked to extreme social control that we have identified, more measures are needed at several levels.

Based on the report's analyses, the Danish Institute for Human Rights presents recommendations that aim at two specific areas:

- Better protection of children and youths who report extreme social control
- Expansion of the school social-counsellor scheme

BETTER PROTECTION OF CHILDREN AND YOUTHS WHO REPORT EXTREME SOCIAL CONTROL

One of the challenges we face today is that it is unclear when the municipal authorities can get involved in a case without informing the parents that an investigation has been launched (including when the municipal authority can refrain from informing the parents if they request access to the materials of the case).

Unless the case is serious enough to warrant an immediate reaction, for example pursuant to section 51, section 52(2), item 2 or section 75 of the Social Services Act, a more detailed investigation of the child and family is required before support can be offered to the family based on the provisions regarding special support for children and youths pursuant to Chapter 11 of the Social Services Act.

We therefore ask it be clarified that the **provisions regarding notification of the parents** in cases that fall under Chapter 11 of the Social Services Act **can be dispensed from** in cases where this serves the best interest of the child or young person. Thus, it should be clarified that, in addition to cases where the child's safety is at risk, dispensation can be given in cases where the parents' reaction will lead to the child or youth terminating their contact with the authorities.

If the adults at the school in whom the child confides, and the municipal case officers, are unsure of when the principle concerning involving the child's parents can be dispensed from, there is a risk of involving parents too early in the process, and this may harm the child or youth. The child/young person may end up in a situation where they have no other option than to back down and live with the extreme social control - including any reprisals for having involved outsiders/the authorities in private family matters.

A distinctive feature of cases concerning extreme social control seems to be that the control the child is subjected to in the form of monitoring, behaviour regulation, threats, violence, etc., is supported by an extensive network of family members and other players, rendering it nearly impossible for the child/young person, who has been subjected to **strict regulation and rules with regard to developing as an independent individual**, will most likely

have lost the ability to stand their own ground and demand a life with no extreme social control.

Therefore, we recommend that:

- The Ministry of Children and Social Affairs in collaboration with other ministries - including the the Ministry of Immigration and Integration - clarifies that **the principle that parents be involved** in cases pursuant to Chapter 11 of the Social Services Act **can be dispensed from** in cases where protection of the child or young person is deemed more important. Thus, it should be clarified that, in addition to cases where the child's safety is at risk, dispensation can be given in cases where the parents' reaction will lead to the child or youth terminating their contact with the authorities.

Such clarification of the authorities' scope of action can - as a minimum - be made in guideline no. 3 to the Social Services Act by changing chapter 2 in the guideline about honour-related conflicts. The guideline should clarify aspects to be considered by the authorities, including the rules about involving citizens, the duty to provide information, access to personal files and hearing of parties in the Due Process Act, the Act on Processing of Personal Data and the Public Administration Act. The authorities' scope of action would benefit from the inclusion of several different examples.

Municipalities and schools across the country should be notified of this scope of action.

EXPANSION OF THE SCHOOL SOCIAL COUNSELLOR SCHEME

As stated in the report, schools and the professionals that children and youths talk to through the school play an important role with regard to helping a child or youth who is subject to extreme social control. Therefore, it is important that school managers, teachers and other professionals are trained to 'spot' any problems and to take appropriate action.

However, it may be prove challenging for a school teacher or any other adult who is responsible for taking action to actually do anything if and when they see that a child needs help. In these kinds of situation, a social worker who has a fixed association to the school (a so-called school social counsellor) can step in and provide important advice on how to react, for example regarding:

- **should** any action be taken based on the suspicion that a given child/young person is subject to extreme social control,
- **what** action should be taken, and
- **how** soon should action be taken.

School social counsellors provide counselling under the provisions of section 11(3) of the Social Services Act on free counselling and guidance. Thus the school social counsellor function serves as an early preventive intervention that focusses on supporting initiatives taken by the school prior to involvement by the Social Services Administration's family units.

Many municipalities use the school social counsellor scheme today, however not all do. Therefore, we recommend that:

- More municipalities allocate a school social counsellor to all schools in the municipality, not least schools that have many students with an ethnic minority background that is non-Western. This applies to both municipal and private schools.

It should be noted that children and youths from ethnically Danish families or minority families from Western countries can also be subject to extreme social control. Despite this, our recommendation primarily concerns the schools mentioned above because several studies have shown extreme social control is more common in minority families with a non-Western background.

KAPITEL 1

INDLEDNING

Overordnet handler social kontrol om kollektivets adfældsregulering af individet mhp. opretholdelsen af bestemte normer og værdier.¹ I denne rapport ser vi på **ekstrem social kontrol**. Vi ser på det forhold, at unge – især kvinder – adfældsreguleres mhp. at beskytte familiens ære. Vi anvender begrebet om de former for kontrol og sanktioner, unge udsættes for, når disse kolliderer med eller overskrider de rettigheder, børn og unge har i Danmark ifølge menneskeretten og dansk ret.² Den ekstreme sociale kontrol kan komme til udtryk i form af begrænsninger, restriktioner, isolation, overvågning, psykisk og/eller fysisk vold m.v.³ Ekstrem social kontrol ses også betegnet 'negativ social kontrol'⁴ eller slet og ret 'social kontrol'.⁵ Æresrelaterede konflikter⁶ anvendes ofte som overbetegnelse.

"Når 14-årige Saras far og storebror hele tiden tjekker hendes telefon for sms'er og hendes e-mails og spørger til hendes færden for at sikre sig, at hun ikke er sammen med drenge. Når 16-årige Fatma får tæsk af sin bror og konstant bliver truet med, at hun vil blive slået ihjel, fordi hun er blevet set sammen med en dreng. Når 17-årige Souad får at vide af sin far, at hun bliver sendt hjem til Tyrkiet, hvis hun ikke holder op med at ryge og opføre sig 'dansk'. Eller når 18-årige Fadime bliver presset af familien til at forblive i et dårligt fungerende og måske voldeligt ægteskab. Så er det social kontrol."

Kilde: Etnisk Konsulentteams rapport 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier', 2010, s. 4.

Københavns Kommunes ekspertgruppe til forebyggelse af social kontrol har defineret fænomenet på følgende måde:

”Der er tale om social kontrol, når individet gennem pres, tvang eller vold begrænses i sin livsudfoldelse og ret til at træffe selvstændige valg angående eget liv og fremtid. Det gælder f.eks. den enkeltes selvbestemmelse over egen krop, frihed til at vælge venner, fritidsaktiviteter, religion, påklædning, uddannelse, kæreste eller ægtefælle.”

Definitionen tager afsæt i individet og de universelle rettigheder, der knytter sig til individet, herunder retten til personlig frihed og frihed fra diskrimination. Social kontrol skal, if. Københavns Kommunes ekspertgruppe, forstås som et socialt fænomen, der ikke er knyttet til bestemte religioner eller etniske grupper, men som kan forekomme i forskellige miljøer, etniske og religiøse grupperinger, hvor der hersker kønskonservative normer.

Kilde: Københavns Kommunes rapport 'Anbefalinger fra ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol', 2017, s. 7-8.

Når der i forbindelse med æresrelaterede konflikter er tale om vold, betegnes volden gerne 'æresrelateret vold'. Denne form adskiller sig fra andre former for vold i familien ved at have et særligt kollektivt æreskodeks som omdrejningspunkt.⁷ Æresrelateret vold er endvidere defineret ved:

- At der er et bifaldende publikum bestående af medlemmer af familien og/eller omgangskredsen, som holder med voldsudøveren og ser på ofret som problemskaber, der skal rette ind.
- At volden for det meste er accepteret af familien og omgangskredsen, hvilket betyder, at det kan være ganske svært for ofret at bryde ud af volden og søge hjælp, da hun/han i givet fald risikerer at blive udsat for trusler og vold fra medlemmer af familien og omgangskredsen.
- At voldsudøveren kan være udsat for pres til at udøve volden fra medlemmer af familien eller omgangskredsen.

Kilde: Etnisk Konsulentteam, <https://etniskkonsulentteam.kk.dk/artikel/faq>.

1.1 EKSTREM SOCIAL KONTROL I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV

Juridisk er spørgsmålet om ekstrem social kontrol et spørgsmål om, i hvilket omfang barnet eller den unge har ret til et privatliv i forholdet til sine forældre.

Retten til privatliv er udtrykkeligt beskyttet af menneskeretten og – på visse konkrete områder – dansk ret, og selvom hverken Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)⁸ eller den danske grundlov (GRL)⁹ eksplicit nævner børn som selvstændige rettighedshavere, er det almindeligt antaget, at børn og unge har de samme grundlæggende rettigheder som voksne. Dog spiller barnets eller den unges manglende modenhed en rolle for rettighedernes rækkevidde,¹⁰ ligesom forældrepligten til at drage omsorg for sit barn, indtil barnet fylder 18 år, medfører en vis begrænsning af barnets privatliv.¹¹

Spørgsmålet om, i hvilket omfang barnet eller den unge har ret til et privatliv i forholdet til sine forældre, er ikke direkte behandlet i hverken retspraksis eller den juridiske litteratur, der primært fokuserer på at beskytte individet mod indgreb og kontrol fra myndighedernes side. En egentlig beskyttelse af barnet mod forældrene¹² har primært været på tale i sager om vanrøgt, vold og andre overgreb, hvorimod barnets eller den unges ret til at udvikle en selvstændig personlighed med dertilhørende privatliv stort set er upåttalt.

Siden der lever børn og unge i Danmark, der reelt er underlagt ekstrem social kontrol, har vi fundet anledning til at foretage en juridisk analyse af barnets eller den unges ret til at udvikle en selvstændig personlighed med dertilhørende privatliv. Med udgangspunkt i menneskeretten og dansk ret ser vi således i kapitel 4 nærmere på, hvor grænserne går for forældres ret til at opdrage/bestemme over deres børn.

Fokus er ikke alene på fysiske overgreb som vold og anden grænseoverskridende adfærd. Det skyldes, at lovgivningen på dette område tager meget klart stilling til, hvad der er lovligt/ulovligt og strafbart. Der er i både menneskeretten og dansk ret klare regler for, hvornår der kan gribes ind i en familie, hvor et barn eller en ung udsættes for æresrelateret vold, og hvornår gerningsmanden kan straffes. Reglerne om myndighedernes handlepligt ved vold og andre overgreb er desuden blevet skærpet en række gange i de senere år, hvor de fysiske overgreb har været et særligt fokuspunkt i lovgivningen og kommunernes sagsbehandling.¹³ Når rapporten retter sit fokus mod andre former for ekstrem social kontrol, skyldes det, at det er disse sager, der er sværest at opspore og løse. Dette fremgår også af en række af rapportens citater, hvor frontlinjepersonalet klart skelner mellem sager med fysiske overgreb, hvor de ved, hvordan de skal handle, og sager med andre former for overgreb.

1.2 ET KOLLEKTIVISTISK LIVSSYN SOM RAMME FOR EKSTREM SOCIAL KONTROL

Hvor en af de centrale pointer i det juridiske kapitel er, at barnet eller den unge ifølge menneskeretten og dansk ret gradvist har ret til mere selvbestemmelse, at træffe flere egne valg og udvikle sig som et selvstændigt individ, er bevægelsen/opdragemønstret efter alt at dømmes lige modsat i familier, der praktiserer ekstrem social kontrol.

I rapporten 'Dobbeltliv' (Etnisk Ung, 2014) beskrives det, hvordan synet på opdragelse i en familie er påvirket af, hvilket værdisystem der dominerer, og at man i familier med et traditionelt kollektivistisk livssyn typisk vil se, at børnenes frihed indskrænkes, jo ældre de bliver. I familier med et individualistisk livssyn forholder det sig lige modsat.¹⁴ Mens unge fra familier med et individualistisk livssyn som regel prøver grænser af som en naturlig del af ungdommen, i takt med at de gør sig mere og mere uafhængige af familien (tager på rejser alene og flytter hjemmefra typisk efter endt ungdomsuddannelse), er denne uafhængighed ikke et ønsket mål i en kollektivistisk familieforståelse set fra forældrenes perspektiv – tværtimod.¹⁵

Hvor det individualistiske livssyn bygger på, hvad det enkelte individ definerer som det rigtige for sig selv, kredser det kollektivistiske livssyn om kollektivets eller den samlede families interesser.¹⁶ I familier bygget op om patriarkalske strukturer er det mændene, der definerer familiens interesser, og definitionen

heraf er ikke nødvendigvis forenelig med de øvrige familiemedlemmers ønsker og drømme.¹⁷

Konsekvensen af at leve som ung uden nogen muligheder for selvbestemmelse er i nogle tilfælde, at de unge kun ser én udvej – at leve et dobbeltliv:

”Når man presser et stramt kodeks ned over nogle unge, som jo ikke bliver spurgt, om det er sådan, de gerne vil leve, kan dobbeltliv virke som den eneste mulighed. Det kan virke som den eneste måde, de kan komme til at leve i overensstemmelse med deres egne ønsker, behov, normer og værdier i stedet for at skulle leve efter nogle, der er defineret af andre.”¹⁸

1.3 ÆRE OG SKAM

I langt de fleste henvendelser rettet til Etnisk Ung, der yder professionel rådgivning om æresrelaterede konflikter til unge, forældre og fagfolk,¹⁹ kan de unges – især de unge kvinders – problemer kobles til forældrenes forestillinger om seksuelle handlinger og deres angst for, at datteren ikke er jomfru, når hun skal giftes. Ifølge Etnisk Ung kan mange andre normer være i forandring, men der holdes ”i flere minoritetsmiljøer fast i seksualiteten og ønsket om, at kvinden skal være ren og uberørt, når hun bliver gift.”²⁰ Forklaringen kan, if. Etnisk Ung, bl.a. hentes i forestillingen om kvinden som bærer af familiens ære, og positionen som minoritet kan forstærke det altafgørende i, at æren bevares.^{21 22}

”Den unge kvinde bliver opdraget med, at hendes værdi som menneske, god datter, søster og fremtidig ægtefælle ligger i hendes modom og renhed. (...) Så snart hun kommer i puberteten, begynder seksualiteten at begrænse hende og skabe en ramme for hendes handlinger, liv og fremtid. (...) Hun oplever, at hendes frihed bliver begrænset på forskellige måder, og ærbarheden kommer til at fylde mere og mere i hendes liv. (...) Hun bliver konstant mindet om, at hun ikke må gøre noget 'forkert'.”²³

If. Etnisk Ung er familiens kontrol et permanent livsvilkår for mange unge kvinder i Danmark. De er meget begrænsede i deres bevægelsesfrihed, rettigheder og udviklingsmuligheder, og det hindrer dem i at udleve deres fulde potentiale og udnytte alle de kompetencer, de har.²⁴

”Vi møder unge, der er modige og har ressourcer nok til at søge hjælp. Men samtidig er mange af dem for bange, udmattede og pressede til at kunne bryde med kontrollen og skabe en forandring – ligesom konsekvenserne ved et oprør kan være skræmmende.”²⁵

Etnisk Ung får henvendelser fra unge fra familier med rødder i mange forskellige lande, trossamfund og sociale lag. Fælles for hovedparten af konflikterne er, at de ”i bund og grund omhandler seksualitet og retten til at bestemme over egen krop. De handler om, hvordan familie og netværk forsøger at

kontrollere individets seksualitet for at sikre familiens ære.”²⁶

Siden de unge ugifte kvinders kroppe repræsenterer den samlede families ære – og ikke blot den unge kvindes egen – står og falder den samlede families omdømme med den unge ugifte kvindes handlinger (både faktiske handlinger og omverdenens forestillinger herom), og netop dette forklarer den stærke interesse for pigens/kvindens gøren og laden.²⁷ Rygter og sladder er, if. Etnisk Ung, effektive metoder til udøvelse af ekstrem social kontrol. Og det vigtige er ikke nødvendigvis, hvad de unge reelt gør, men hvad andre mener at have set dem gøre.²⁸

”Hvis (...) familiens ære er blevet plettet, kræves der handling for at vaske pletten af. (...) [Æ]ren [kan] genoprettes på forskellig vis på et voldskontinuum, der har æresdrab som den ultimative løsning. (Wikan 2003).”²⁹

If. Etnisk Konsulentteam, der tilbyder konsulentbistand til fagfolk,³⁰ kan ærestænkningen være kombineret med sociale problemer i almindelighed, hvilket gør problemet mere komplekst (se afsnittet 'Betydningen af social klasse og andre faktorer' i kapitel 5). Til eksempel kan familier med flygtningebaggrund, der praktiserer ærestænkning og ekstrem social kontrol, være berørt af traumer, som kan influere på omfanget og karakteren af den ekstreme sociale kontrol.³¹

Antropologerne Bo Wagner Sørensen og Sofie Danneskiold-Samsøe har gennemført en lang række interviews med voldsramte kvinder med etnisk minoritetsbaggrund og fagfolk, og det fremgår af deres forskning, at familiens lidelseshistorier kan have en afgørende betydning for volden: "Hvis (...) far[en] har været udsat for grumme ting i f.eks. Irak, kan den lidelseshistorie fylde så meget i familien, at den vold, faderen/ægtemanden udøver mod andre i familien, fylder meget lidt. Den vold, han udøver over kone og børn, bliver uvæsentlig i hans historie og bevidsthed."³² Traumatisering som følge af tortur i oprindelseslandet kan således indebære, at voldsudøveren bærer på den opfattelse, at den vold, han selv begår, er berettiget/ikke skadelig.

If. Etnisk Konsulentteam er den mest centrale konsekvens af at være udsat for fysisk og psykisk vold, at den unge mister tilliden til sine forældre, hvormed det kan blive vanskeligt for den unge at skabe tillidsfulde forhold til andre og tro på sit eget værd.³³ Lavt selvværd og en voldsom skyldfølelse er kendetegnende for mange, og fagfolk fra hhv. RED³⁴ og Bostedet Kastaniehuset³⁵ oplever, at det fører til, "at pigerne hungre efter bekræftelse fra mænd," hvilket gør dem til lette ofre for overgreb.³⁶

Se også afsnittet 'Opdrages ikke som selvstændige individer' i kapitel 5.

1.4 EKSTREM SOCIAL KONTROL OG RELIGION

I udgangspunktet er ekstrem social kontrol ikke knyttet til bestemte religioner eller etniske grupper. Det væsentlige synes at være, om familien bærer på forestillinger om ære og skam (sådan som disse er beskrevet i afsnittet ovenfor), og om familien handler i overensstemmelse med disse.

Religiøst tilhørsforhold spiller imidlertid ofte en rolle som medvirkende årsag til udøvelse af ekstrem social kontrol og udgør en central faktor, når det gælder **legitimering** af ekstrem social kontrol. If. Als Researchs rapport 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund' fra 2014, der særligt ser på ekstrem social kontrol blandt etniske minoriteter, henviser flere informanter således til islam eller til Koranen, når de skal forklare, hvorfor den ekstreme sociale kontrol udøves – eller hvorfor den bør udøves.³⁷

Det skal understreges, at ekstrem social kontrol i den betydning, vi behandler fænomenet i denne rapport, er lige forkert, om den udøves med reference til islam, en anden religion eller ingen religion.

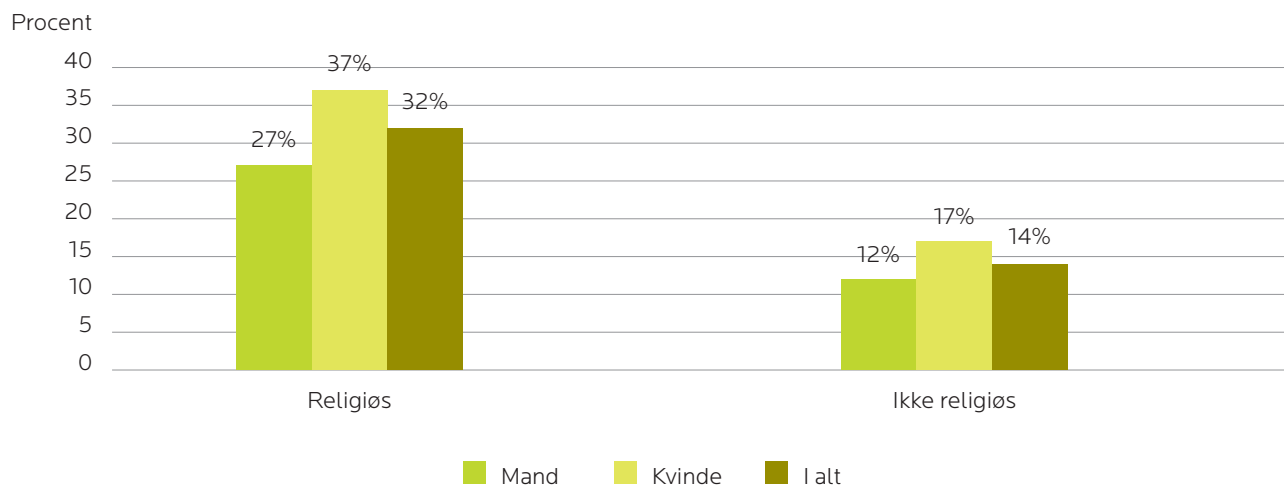
Blandt flere religiøse mindretal i Danmark er normerne for adfærd mellem kønnene mere konservative end dem, der dominerer i majoritetsbefolkningen. Således er det fx i flere trossamfund en udbredt opfattelse, at unge kvinder skal afholde sig fra at være seksuelt aktive før indgåelse af ægteskab. Ekstrem

social kontrol blandt andre religiøse mindretal end det muslimske bliver dog sjældent gjort til genstand for undersøgelse eller forskning i dansk sammenhæng, og vores viden herom er derfor begrænset.

Undersøgelser og målinger m.v., der via erfaringsbaseret viden eller talmateriale belyser sammenhængen mellem udøvelsen af ekstrem social kontrol i en familie og familiens tilhørsforhold til islam, findes der imidlertid flere af.³⁸

Af Als Researchs kortlægning 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser'³⁹ fremgår det fx, at unge **med** muslimsk baggrund på en række områder er mere udsat for ekstrem social kontrol end unge **uden** muslimsk baggrund.⁴⁰ Og tal offentliggjort af Udlændinge- og Integrationsministeriet i januar 2017 viser,⁴¹ at religiøse unge indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund er mere udsat for ekstrem social kontrol end ikke-religiøse fra

ANDELEN AF 18-29-ÅRIGE INDVANDRERE OG EFTERKOMMERE MED IKKE-VESTLIG OPRINDELSE, DER FÅR BEGRÆNSET DERES FRIHED OG SELVBESTEMMELSE AF DERES FAMILIE MED HENSYN TIL VALG AF KÆRESTE ELLER ÆGTEFÆLLE, FORDELT PÅ KØN OG RELIGIØSITET, 2012-2016, PCT.



Note 1: Figuren er baseret på 1.856 besvarelser fra indvandrere og efterkommere (sammenlagt for 2012, 2013, 2014 og 2016).

Note 2: Målet for valg af kæreste eller ægtefælle er blevet dannet vha. et indeks bestående af i alt seks spørgsmål om, hvorvidt svarpersonen har følt sig begrænset af familien med hensyn til valg af kæreste eller ægtefælle. Besvarelserne ved ikke og ønsker ikke at svare til de seks spørgsmål indgår ikke i analysen.

Note 3: Besvarelserne ved ikke og ønsker ikke at svare på spørgsmålet "Praktiserer du din religion?" indgår ikke i analysen.

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriets Medborgerskabsundersøgelse.

samme gruppe. Nærmere bestemt har 32 pct. af unge, som praktiserer deres religion, i den pågældende undersøgelse tilkendegivet, at de føler sig begrænset af familien ift. valg af kæreste eller ægtefælle. Den tilsvarende andel blandt unge ikke-praktiserende er 14 pct. Kvinderne er de mest socialt kontrollerede – både i gruppen af religiøse og ikke-religiøse nydanskere.⁴²

At den viden, vi har, primært omhandler ekstrem social kontrol blandt etniske minoritetsunge – heriblandt unge fra muslimske familier – betyder, at de kilder, vi trækker på i denne rapport, for hovedpartens vedkommende belyser problematikker vedr. ekstrem social kontrol blandt netop disse unge.

Endelig skal det understreges, at der i Danmark findes mange etniske minoritetsunge – i hvis familie islam praktiseres – der ikke er underlagt ekstrem social kontrol. Det er imidlertid ikke disse unge, denne rapport handler om.

1.5 UNDERSØGELSER OG MÅLINGER BLANDT IKKE-VESTLIGE ETNISKE MINORITETSUNGE (OMFANG AF EKSTREM SOCIAL KONTROL)

1.5.1 'UNG I 2011 – NYDANSKE UNGES OPLEVELSE AF SOCIAL KONTROL, FRIHED OG GRÆNSER'

Af undersøgelser med særligt fokus på ekstrem social kontrol blandt etniske minoritetsunge kan nævnes Als Researchs kortlægning 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social

kontrol, frihed og grænser'. Kortlægningen, der er den første af sin art i Danmark, bygger på en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blandt ca. 3.000 15-20-årige. Undersøgelsen inkluderer alle unge uanset oprindelse i alderen 15-20 år. De unge er inddelt i: etniske danskere, efterkommere fra ikke-vestlige lande og indvandrere fra ikke-vestlige lande (i rapporten kaldet etniske danskere, efterkommere og indvandrere; betegnelsen nydanske unge dækker både efterkommere og indvandrere).

Undersøgelsen er gennemført primært som en skolebaseret dataindsamling i de største danske byer i alle fem regioner. Denne model er valgt for at kunne tilvejebringe et tilstrækkeligt stort antal besvarelser fra nydanske unge.⁴³

Undersøgelsen tager udgangspunkt i de unges egne oplevelser. Af rapporten fremgår det, at der er lagt vægt på at spørge alle unge på lige vilkår (uanset etnisk baggrund), da en del af formålet har været at undersøge, om de nydanske unges svar på spørgsmål om fx hverdag, familie, kærester, grænser, muligheder og frihed overhovedet adskiller sig fra svarene hos de etnisk danske jævnaldrende.⁴⁴

Undersøgelsen viser bl.a., at der foregår en omfattende ekstrem social kontrol af nydanske unge fra ikke-vestlige oprindelseslande, når det kommer til kærester, ægtefælle og seksuelle relationer. Således må cirka halvdelen af de

nydanske unge ikke have en kæreste for deres familie, mens ca. 25 pct. oplever, at familien er med til at vælge deres ægtefælle, og ca. 25 pct. er bange for, at familien vælger en ægtefælle imod deres vilje. Kun få procent af de nydanske unge må have en kæreste af samme køn.⁴⁵

Af undersøgelsen fremgår følgende:

”Det er mere reglen end undtagelsen, at undersøgelsens nydanske piger og drenge er udsat for social kontrol, når det handler om parforhold, seksualitet og kønsligestilling. Pigerne er underlagt den stærkeste sociale kontrol, hvilket er i tråd med erfaringer og viden omkring pigernes seksuelle ærbarhed som afgørende i opretholdelsen af familiens ære. Mere overraskende er det måske, at drengene også er udsat i det omfang, de faktisk er. (...) Til sammenligning er ingen af undersøgelsens etnisk danske unge udsat for stærk social kontrol.” (’Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser’, Als Research, 2011, s. 14).

1.5.2 'KØNSROLLER OG SOCIAL KONTROL BLANDT UNGE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND'

Als Research står endvidere bag undersøgelsen 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund' fra 2014. Undersøgelsen er gennemført som en kvalitativ undersøgelse baseret på dybdegående interviews med repræsentanter fra målgruppen 'unge med etnisk minoritetsbaggrund'

samt desk studies af den eksisterende faglitteratur på området. Der er i forbindelse med undersøgelsen gennemført 59 informantinterviews (37 med unge kvinder og mænd fortrinsvis mellem 18 og 25 år og 22 med forældre). Informanterne er rekrutteret blandt ikke-vestlige minoritetsgrupper i Danmark (fortrinsvis med oprindelse i Tyrkiet, Irak, Libanon, Eksjugoslavien og Pakistan). Der er herudover gennemført 11 baggrundsinterviews.⁴⁶

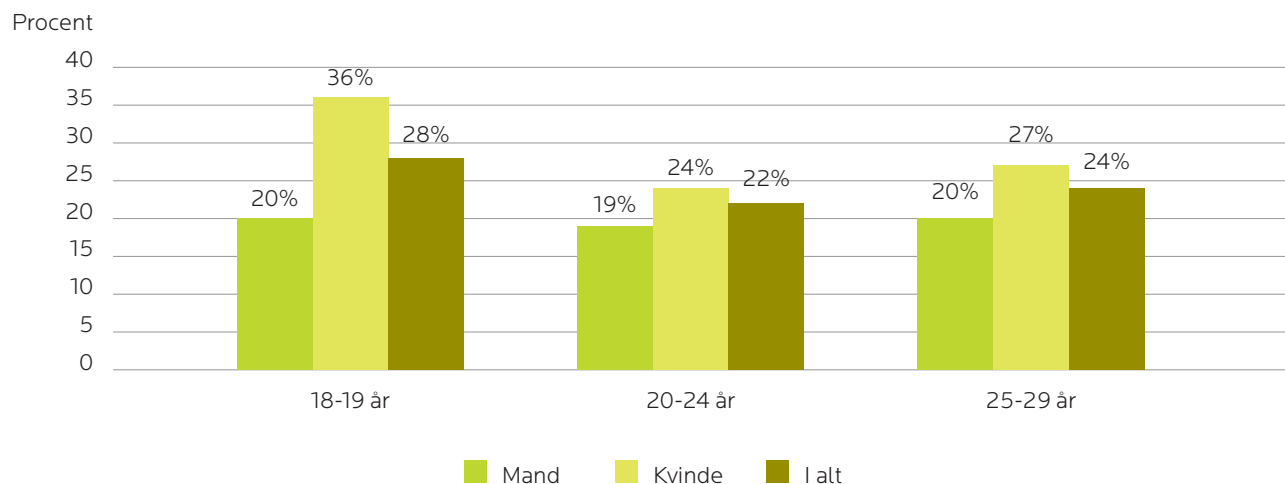
Undersøgelsen viser bl.a., at unge med ikke-vestlig minoritetsbaggrund – og især unge kvinder – oplever at være udsat for kønsrolleforventninger og former for ekstrem social kontrol, som i udpræget grad begrænser deres selvstændighed, bevægelsesfrihed, seksualitet, trosfrihed og sociale liv. Dette påvirker de unge i relation til både valg af uddannelse, seksualitet og partner samt deltagelse i fritids- og foreningsliv. Undersøgelsen viser, at den ekstreme sociale kontrol samtidig udgør en væsentlig barriere for de unges sociale integration i Danmark.⁴⁷ Således oplever de unge informanter – og især de unge kvinder – som ønsker frihed til at flytte hjemmefra som ugifte, ønsker at tilbringe tid med etnisk danske venner eller veninder eller ønsker at deltage i 'danske' fester eller fritidsaktiviteter, i flere tilfælde, at familien eller familiens etniske minoritetsmiljø aktivt modarbejder dette.⁴⁸

1.5.3 'INTEGRATION I TAL', NR. 4, 4. JANUAR 2017

Tal offentliggjort af Udlændinge- og Integrationsministeriet i januar 2017 viser,⁴⁹ at 24 pct. af indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig oprindelse i alderen 18-29 år har følt sig begrænset af deres familie i forbindelse med valg af kæreste eller ægtefælle. Til sammenligning føler 2 pct. af unge med etnisk dansk oprindelse sig begrænset. Hvis man ser nærmere på tallene, fremgår det, at kvindelige indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig

oprindelse generelt er mere udsatte for ekstrem social kontrol end mandlige. Det gælder især kvinder i aldersgruppen 18-19 år. Således har 36 pct. af disse kvinder tilkendegivet, at de føler sig begrænset i valget af kæreste eller ægtefælle, mens dette gælder 20 pct. af mændene i samme aldersgruppe. Blandt de 20-24-årige og de 25-29-årige er andelen af kvinder, som oplever ekstrem social kontrol, også større. Samtidig ser vi, at forskellen mellem kønnene er mindre udtalt for de 20-24-årige og de 25-29-årige sammenlignet med de 18-19-årige.

ANDELEN AF 18-29-ÅRIGE INDVANDRERE OG EFTERKOMMERE MED IKKE-VESTLIG OPRINDELSE, DER FÅR BEGRÆNSET DERES FRIHED OG SELVBESTEMMELSE AF DERES FAMILIE MED HENSYN TIL VALG AF KÆRESTE ELLER ÆGTEFÆLLE, FORDELT PÅ KØN OG ALDER, 2012-2016, PCT.



Note 1: Figuren er baseret på 2.093 besvarelser fra indvandrere og efterkommere (sammenlagt for 2012, 2013, 2014 og 2016).

Note 2: Målet for valg af kæreste eller ægtefælle er blevet dannet vha. et indeks bestående af i alt seks spørgsmål om, hvorvidt svarpersonen har følt sig begrænset af familien med hensyn til valg af kæreste eller ægtefælle. Besvarelserne ved ikke og ønsker ikke at svare til de seks spørgsmål indgår ikke i analysen.

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriets Medborgerskabsundersøgelse.

1.5.4 'MEDBORGERSKAB 2017 – SOCIAL KONTROL BLANDT NYDANSKERE OG PERSONER MED DANSK OPRINDELSE'

Tal offentliggjort af Udlændinge- og Integrationsministeriet i september 2017,⁵⁰ der ser specifikt på konkrete udslag af social kontrol, der vedrører overvågning og følelsen af frihed blandt personer i alderen 18-29 år, viser, at mere end hver sjette nydansker (indvandrer eller efterkommer)⁵¹ har været udsat for, at familiemedlemmer har tjekket deres mobil, mail, computer eller taske for at kontrollere dem. Dette gør sig gældende for hver 10. med dansk oprindelse.⁵² De offentliggjorte tal viser endvidere, at mere end hver sjette nydansker har været udsat for, at familiemedlemmer har overvåget dem ved at ringe til dem eller følge efter dem, mens dette gør sig gældende for hver 10. med dansk oprindelse.⁵³ Se noten for relevante tabeller.⁵⁴

Endelig viser ministeriets tal, at kun 53 pct. af kvinder i alderen 18-29 år, indvandrere såvel som efterkommere, svarer, at de i høj grad har frihed til at gøre de samme ting som deres jævnaldrende af modsatte køn. Den sammenlignelige andel af kvinder med dansk oprindelse udgør 92 pct. Se tabellen.

1.6 ISÆR PIGERNE/DE UNGE KVINDER

Denne rapport har ikke mindst fokus på piger og unge kvinder, der underlægges ekstrem social kontrol. Dette er ikke ensbetydende med, at drenge og unge mænd ikke kontrolleres. I familier, hvor ekstrem social kontrol udøves, kan begge køn være påvirket af kontrollen, men if. målinger (jf. 'Integration i Tal', nr. 4, 4. januar 2017 refereret ovenfor) og undersøgelser oplever unge kvinder typisk at være udsat for en langt mere omfattende ekstrem social kontrol end unge mænd. If. Als Researchs

KVINDERS FØLELSE AF FRIHED TIL AT GØRE DET SAMME SOM JÆVNALDRENDE MÆND, FORDELT PÅ HERKOMST

I hvilken grad føler du, at du har frihed til at gøre de samme ting som dine jævnaldrende af modsatte køn?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke
Dansk	92%	7%	0%	1%
Indvandrere	53%	33%	12%	2%
Efterkommere	53%	34%	13%	0%

Anm.: Der afrundes til hele procenter, hvorfor rækker ikke altid summer til 100 pct. Der kan ikke udføres χ^2 -test, da der er tomme celler. Der skal gøres opmærksom på, at 7 pct. af indvandrerne har svaret **ved ikke**.

Kilde: 'Medborgerskab 2017'. Notat nr. 2: Social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse. August 2017. Notatserie.

undersøgelse 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser' er unge nydanske kvinder således på næsten alle områder mere socialt kontrollerede end unge nydanske mænd.⁵⁵ (Se også 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund', Als Research, 2014⁵⁶).

Hvad angår kønsdimensionen, formulerer Etnisk Konsulentteam det sådan:

"Både unge kvinder og mænd kan være underlagt regulering i form af grænser for valg af fx kæreste og ægtefælle, men piger/ unge kvinder er typisk hårdest ramt, fordi de netop repræsenterer familiens og slægtens ære. Unge mænd med homoseksuelle præferencer og unge mænd, der fx ønsker at gifte sig uden for deres egen etniske gruppe eller med en ikke-muslim, vil ofte blive udsat for social kontrol. For drenge og unge mænd kan der ligge et tungt forventningspres fra forældrene og slægten om, at de skal kontrollere og eventuelt afstraffe deres søstre. Nogle af dem tager gerne opgaven på sig, mens andre kan finde det belastende."⁵⁷

1.7 HVEM UDØVER EKSTREM SOCIAL KONTROL?

Af Etnisk Konsulentteams hjemmeside (FAQ) fremgår det, at "social kontrol er et familieanliggende med forventninger til hvert enkelt familiemedlem. Derfor spiller både forældre, søskende og andre familiemedlemmer som oftest en rolle i udøvelsen af kontrollen. Da familiens

ære også afhænger af dens status i det minoritetsetniske miljø i Danmark og blandt familiemedlemmer i hjem- og udland, spreder kredsen af udøvere sig til disse personer:"

Kønsrollenormer har betydning for de roller, som kvinder og mænd typisk indtager i relation til udøvelse af ekstrem social kontrol. Af Als Researchs rapport 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund' fra 2014⁵⁸ fremgår det, at mødre forventes at være de primært ansvarlige for at opretholde og viderebringe familiens traditionelle værdier og normer til næste generation, hvorfor de er underlagt et særligt forventningspres om at udøve ekstrem social kontrol. Flere af de unge, der er interviewet til rapporten, oplever således, at deres mor er den primære udøver af ekstrem social kontrol. If. rapporten ses dette særligt i de tilfælde, hvor moren er hjemmegående og har tid til at følge tæt med i den unges hverdagsliv, og dette kan, if. rapporten, være med til at forklare, hvorfor der kan påvises en sammenhæng mellem mødrenes tilknytning til arbejdsmarkedet og omfanget af ekstrem social kontrol.⁵⁹

Af rapporten fremgår det endvidere, at fædre og søskende – især brødre – typisk forventes at træde til, hvis familien mener, at der kan være en (reel eller forestillet) risiko for, at en ung kvinde i familien har forbrudt sig mod normerne. Det er også som udgangspunkt fædre og brødre, som forventes at eksekvere familiens eventuelle straf i sådanne tilfælde.

Og netop dét, at brødre ofte spiller en rolle i udøvelsen af ekstrem social kontrol i æresrelaterede konflikter bør, if. Etnisk Ung, give anledning til, at vi er mere opmærksomme på de dybereliggende mekanismer i bror-søster-relationen, da det har stor betydning for at kunne forstå konflikterne og hjælpe de unge. Søskenrelationen i disse familier er kompleks, og der kan, if. Etnisk Ung, være en tendens til at overse kompleksiteten.

Brorens opgave kan således være at lære søsteren at acceptere hans magt – i kærlighedens navn. Han kontrollerer hende, skælder hende ud, når hun ikke gør, som han siger, og slår hende som afstraffelse. Både bror og søster 'lærer', at man ikke sætter spørgsmålstejn ved, at der i en kærlighedsrelation mellem en bror og en søster indgår magt og vold. Samtidig er søskendeforholdet kendetegnet ved gensidig omsorg, og at man bekymrer sig for den anden.

"... [F]orholdet mellem bror og søster bidrager til, at unge kvinder og mænd bliver socialiseret til at have de passende kønsroller. Brødrene har magt over deres søstre, og på den måde lærer de unge kvinder, at den magtfordeling mellem kønnene er den rigtige. Samtidig lærer de unge mænd, hvordan det patriarkalske system fungerer – alting naturligvis med accept fra forældrenes side."⁶⁰

Patriarkatet – karakteriseret ved, at mænd dominerer kvinder – er fortsat normen i det meste af verden.⁶¹ Det gælder i nogen

udstrækning også i de vestlige samfund, hvor patriarkatet dog siden slutningen af 1800-tallet og helt frem til 1970'erne, navnlig af kvindebevægelser, har været sat under stærkt pres med store politiske og kulturelle reformer til følge.^{62 63}

Tal offentliggjort af Udlændinge- og Integrationsministeriet i september 2017⁶⁴ (omtalt ovenfor) viser, at hver niende nydansker inden for det seneste år har oplevet, at familiemedlemmer har presset dem til at kontrollere søskende og andre familiemedlemmer. Dette gør sig gældende for hver 20. med dansk oprindelse.⁶⁵

Ekstrem social kontrol udøves også uafhængigt af familiære relationer, dvs. børn og børn imellem og ung til ung. Om end denne rapport kun i lille udstrækning behandler dette, er problemstillingen ikke desto mindre overordentlig væsentlig at have øje for.⁶⁶

1.8 FLERE UNGE SØGER HJÆLP

Tal fra rådgivningstilbuddet Etnisk Ung, der som allerede nævnt yder professionel rådgivning om æresrelaterede konflikter til unge, forældre og fagfolk,⁶⁷ viser, at der over en 10-årig periode er kommet markant flere henvendelser fra unge vedr. oplevelser med ekstrem social kontrol og æresrelaterede konflikter. Således var antallet af henvendelser 101 i 2005 og 1.207 i 2015. Tilsvarende er antallet af henvendelser til det sikre botilbud RED-Safehouse steget fra 64 i 2006 til 242 i 2015.⁶⁸ RED-Safehouse driver to sikre og

skjulte opholdssteder for unge på flugt fra æresrelaterede konflikter omhandlende ekstrem social kontrol, æresrelateret vold, tvangsægteskab eller trusler herom.⁶⁹ Også Etnisk Konsulentteam, der som allerede nævnt tilbyder konsulentbistand til fagfolk,⁷⁰ oplever, at flere henvender sig. Hvor teamet i 2015 fik 884 henvendelser i personsager, fordelt på 170 individuelle sager (omhandlende i alt 197 personer), var de tilsvarende tal i 2016 1.381 henvendelser i personsager, fordelt på 180 individuelle sager (omhandlende i alt 237 personer).⁷¹

At vi ser en stigning i antallet af henvendelser til Etnisk Ung, RED-Safehouse og Etnisk Konsulentteam, er ikke nødvendigvis udtryk for, at der er sket en stigning i antallet af unge, der udsættes for ekstrem social kontrol. En anden forklaring kan være, at det er blevet kendt blandt flere, at disse tilbud findes.

Endelig viser Rigspolitiets opgørelser over sager, at æresrelaterede konflikter og forbrydelser er reelt forekommende. Siden 2006 har Rigspolitiet registreret anmeldelser og sager vedr. æresrelaterede konflikter og forbrydelser fra landets politikredse.⁷² Registreringerne vedrører ikke alene anmeldelser om strafbare forhold, men også henvendelser om konflikter m.v. Opgørelserne viser et antal af sager pr. år på mellem 109 (2006) og 167 (2009). Der er i 2016 registreret 156 anmeldelser/sager. Se tabellen.

Rigspolitiet har gjort opmærksom på, at dataindsamlingen til brug for udarbejdelsen af opgørelsen er sket ved hjælp af søgninger i politiets sagsstyringssystem, POLSAS, hvorfor de anførte data er behæftet med en vis grad af usikkerhed. Endvidere er der gjort opmærksom på, at opgørelsen er dynamisk (opdateres løbende), hvorfor der er tale om et øjebliksbillede.⁷³

ANTALLET AF ANMELDELSER OG SAGER VEDRØRENDE ÆRESRELATEREDE KONFLIKTER OG FORBRYDELSER

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antal anmeldelser og sager	109	137	160	167	142	155	123	110	120	140	156

Kilde: Rigspolitiet

KAPITEL 2

POLITISK OPMÆRKSOMHED IFT. EKSTREM SOCIAL KONTROL

Både nationalt og kommunalt er der opmærksomhed på ekstrem social kontrol. I dette afsnit gengives hovedlinjerne i den nationale indsats samt Københavns Kommunes.⁷⁴

2.1 NATIONALE INDSATSER

Af regeringens nationale handlingsplan 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol' fra oktober 2016 fremgår det, at den danske indsats mod æresrelaterede konflikter går flere år tilbage, og at der har været generel politisk opbakning til at prioritere indsatsen. I 2012 blev det således ved en bred politisk aftale besluttet at afsætte satspuljemidler til den første egentlige handlingsplan om forebyggelse af æresrelaterede konflikter, 'National strategi mod æresrelaterede konflikter', som den nuværende indsats i vid udstrækning er baseret på.⁷⁵

Det hidtidige arbejde har, if. handlingsplanen, bl.a. haft fokus på at sikre hjælp til ofre for æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, både ved akutte sager, og før konflikten eskaleres. Det har samtidig fokuseret på forebyggende og holdningsbearbejdende arbejde blandt børn, unge og voksne og på

at øge kendskabet til udfordringerne blandt fagfolk, der i deres daglige virke kan møde unge udsat for æresrelaterede konflikter.

De eksisterende tiltag afspejler, if. handlingsplanen, en vifte af forskellige virkemidler i kampen mod negativ social kontrol, tvangsægteskaber, genopdragelsesrejser m.v. og indeholder bl.a. rådgivning og støtte til unge, sikre bosteder, dialogmøder mellem børn, unge og voksne, opkvalificering af fagfolk og styrkelse af samarbejdet mellem relevante aktører. Indsatsen indbefatter inddragelse af en række myndigheder og organisationer som fx kommuner, politi, ministerier og private NGO'er samt frivillige foreninger.

Væsentlige indsatser i den eksisterende indsats omfatter bl.a.:

Støtte til de unge⁷⁶

Opkvalificering af fagfolk⁷⁷

Forebyggelse, oplysning og holdningsbearbejdning⁷⁸

Tidlig indsats på asylcentre⁷⁹

Særlig indsats mod genopdragelsesrejser og andre ufrivillige udlandsophold⁸⁰

Myndighedsarbejde og samarbejde mellem myndigheder og organisationer⁸¹

Viden og forskning⁸²

Med handlingsplanen fra 2016 lægges der op til at videreføre de allerede igangsatte initiativer. Samtidig lægges der op til at styrke indsatsen på centrale områder.

Som det fremgår af handlingsplanen, er der "behov for at skabe en koordineret indsats på området på tværs af praktikere,

kommuner og videnspersoner for at styrke opsamlingen, udviklingen og udveksling af viden om effektive metoder og redskaber."⁸³

På den baggrund foreslås en række nye initiativer, som tilsammen skal forbedre hjælpen og støtten til de mennesker, som udsættes for æresrelaterede konflikter. Fx skal mulighederne for exit fra undertrykkende miljøer forbedres. Derudover foreslås nye initiativer målrettet fagprofessionelle og andre, som i deres arbejde kan komme i kontakt med børn, unge og voksne, der udsættes for negativ social kontrol. Desuden foreslås det, at der iværksættes initiativer mhp. at styrke viden om rettigheder, og at de unge, som allerede i dag tager til orde og forsøger at bekæmpe negativ

AFTALE OM UDMØNTNING AF SATSPULJEN FOR 2017

Initiativer (mio. kr., 2017-priser)	2017	2018	2019	2020	I alt
Æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol					
Bedre hjælp til ofre for æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol – styrkede exitforanstaltninger	8,7	7,5	3,5	3,5	23,2
Styrket forebyggelse med fokus på opgør med berøringsangsten	3,1	2,1	3,5	3,6	12,3
Mobilisering af opgør med undertrykkelse og negativ social kontrol	4,7	4,8	10,4	4,4	24,3
Systematisk videns- og dokumentationsindsats	3,3	4,1	3,0	3,2	13,6
I alt	19,8	18,5	20,4	14,7	73,4

social kontrol, skal støttes. Endelig foreslås det, at der indhentes ny indsigt og viden om udfordringerne mhp. løbende justering af indsatserne.

Regeringens nye initiativer mod æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol er fordelt på følgende fire indsatsområder:

1. Bedre hjælp til ofre for æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol⁸⁴
2. Styrket forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol⁸⁵
3. Mobilisering af opgør med undertrykkelse og negativ social kontrol⁸⁶
4. Systematisk videns- og dokumentationsindsats⁸⁷

2.1.1 SATSPULJEAFTALEN FOR 2017

Af satspuljeaftalen for 2017⁸⁸ fremgår det, at der er afsat 73,4 mio. kr. til indsatser til forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Midlerne er fordelt over 2017-2020.

2.2 KØBENHAVNS KOMMUNE

2.2.1 EKSISTERENDE INDSATSER I KØBENHAVNS KOMMUNE

Københavns Kommune har siden 2013 haft en indsats til forebyggelse af social kontrol. Indsatsen har særligt fokus på unge og på inddragelse af civilsamfundet og foregår

i vid udstrækning på skoler og gennem opkvalificering af fagpersoner.

Indsatsen har bestået af følgende hovedelementer:⁸⁹

- Målrettet skoleindsats for grundskolens udskolingstrin (syvende-niende klasse) forankret i SSP,⁹⁰ hvor skolerne har fået stillet en værktøjskasse med undervisningsmaterialer, workshops, oplæg m.m. til rådighed, som de har kunnet sammensætte til forløb målrettet elever, personale og forældre.⁹¹
- Øget forældredeltagelse i skolens demokratiske fora.⁹²
- Akutrådgivning og sparring for frontpersonale.⁹³
- Samarbejde med civilsamfundet for at styrke og udbrede indsatsen i relevante miljøer.
- Dialog med unge via sociale medier.⁹⁴
- Modersmålsbaserede gruppeforløb for forældre med teenagebørn i udvalgte boligområder i 2014.

Indsatsen i København er primært organiseret i Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, som har ansvaret for den brede, forebyggende indsats, og i Socialforvaltningen, hvor kommunens akutberedskab i sager om æresrelaterede konflikter og social kontrol, Etnisk Konsulentteam, er forankret. Samtidig er en væsentlig del af kommunens indsats målrettet elever og fagpersoner på skoler, hvorfor Børne- og Ungdomsforvaltningen er en central aktør i indsatsen. Skoleindsatsen har siden 2016 været forankret i SSP København, som er et

lokalt samarbejde mellem Socialforvaltningen, Børne- og Ungdomsforvaltningen, Kultur- og Fritidsforvaltningen, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, Kriminalforsorgen og Københavns Politi.

2.2.2 EKSPERTGRUPPEN TIL FOREBYGGELSE AF SOCIAL KONTROL

For at kvalificere og styrke kommunens indsats mod social kontrol yderligere nedsatte Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen i efteråret 2016 en ekspertgruppe, der skulle udarbejde anbefalinger til kommunens fremadrettede indsats på området.

Formålet med ekspertgruppens anbefalinger er at bidrage til målsætningen i Københavns integrationspolitik om, at andelen af københavnere, der er udsat for social kontrol, skal falde. Ekspertgruppen opfordrer til, at den fremadrettede indsats i København generelt sammentænkes med nationale tiltag for at sikre synergi. Anbefalinger fra ekspertgruppen til kommunens fremadrettede indsats til forebyggelse af social kontrol er følgende:

Anbefaling 1: Styrket indsats målrettet unge

Anbefaling 2: Øget samarbejde mellem kommune og friskoler

Anbefaling 3: Øget inklusion af forældre i skoler og institutioner

Anbefaling 4: Inddragelse af forældre og lokalmiljø

Anbefaling 5: Styrkelse af den udgående forebyggelsesindsats

Anbefaling 6: Kompetenceudvikling af fagpersoner

Anbefaling 7: Minoritetsrådgivere på skoler

Anbefaling 8: Bedre opfølgning til unge efter ophold på krisecenter

Anbefaling 9: Større fokus på mægling i familien

Anbefaling 10: Én indgang til kommunen

Anbefaling 11: Etablering af tværsektoriel styregruppe

Anbefaling 12: Systematisk evaluering af indsatser

For en uddybning af ovenstående anbefalinger henvises til rapporten 'Anbefalinger fra ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol' (Københavns Kommune, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen) fra maj 2017.

KAPITEL 3

METODE

3.1 JURIDISK ANALYSE AF GRÆNSERNE FOR FORÆLDRES RET TIL AT OPDRAGE DERES BØRN

I rapportens kapitel 4 analyserer vi fra en juridisk vinkel, i hvilket omfang barnet eller den unge har ret til et privatliv i forholdet til sine forældre. Dette spørgsmål er ikke direkte behandlet i hverken retspraksis eller den juridiske litteratur, der primært fokuserer på at beskytte individet mod indgreb og kontrol fra myndighedernes side. En egentlig beskyttelse af barnet mod forældrene har primært været på tale i sager om vanrøgt, vold og andre overgreb, hvorimod barnets eller den unges ret til at udvikle en selvstændig personlighed med dertilhørende privatliv stort set er upåtalet.

Med udgangspunkt i menneskeretten og dansk ret ser vi nærmere på, hvor grænserne går for forældres ret til at opdrage/bestemme over deres børn.

3.2 ERFARINGER MED EKSTREM SOCIAL KONTROL BLANDT INTEGRATIONSVEJLEDERE

3.2.1 DATAGRUNDLAG OG AFGRÆNSNING

I rapportens kapitel 5 analyserer vi med udgangspunkt i kvalitative interviews med

integrationsvejledere⁹⁵ ansat på folkeskoler forskellige steder i landet en række konkrete problemstillinger knyttet til ekstrem social kontrol.

En integrationsvejleder er en person, der varetager en række forskellige opgaver, som har til formål at understøtte integrationen af etniske minoritetsbørn i skolen, SFO'en m.v.

En officiel beskrivelse af, hvilke opgaver en integrationskonsulent skal varetage, og hvilke kvalifikationer der forudsættes, har ikke været mulig at fremskaffe.⁹⁶

En integrationsvejleder⁹⁷ vil – ud over dansk – ofte beherske et minoritetssprog (fx arabisk eller tyrkisk) og vil i kraft af et kultur- og sprogfællesskab med skolens etniske minoritetsbørn og deres forældre kunne fungere som brobygger mellem skole/SFO og forældrene. En integrationsvejleder kan desuden have en pædagogisk uddannelse.

Grundet integrationsvejledernes centrale placering og ofte store viden om forskellige udfordringer har vi i forbindelse med undersøgelsen valgt at interviewe repræsentanter fra denne faggruppe.

Datamaterialet er indsamlet i efteråret 2016. Der er gennemført i alt 12 interviews af en-to timers varighed.

Undersøgelsen hævder ikke at være repræsentativ for, hvad integrationsvejledere generelt måtte mene om problemstillinger knyttet til ekstrem social kontrol. Den siger ej heller noget om omfanget af de problemstillinger, den afdækker.

Ambitionen har været at få konkretiseret nogle af de problemer, der knytter sig til ekstrem social kontrol, mhp. at opnå en bedre forståelse af de udfordringer, der kendetegner området.

Der er ikke gennemført interviews med børn og unge eller forældre.

3.2.2 FREMGANGSMÅDE

Ved gennemførelsen af interviewene er der anvendt en semistruktureret interviewguide for at sikre, at de mest relevante spørgsmål er blevet berørt. Interviewene er optaget og siden transskriberet mhp. kategorisering af materialet og identifikation af relevante udsagn.

I kapitel 5 anvendes citater fra interviewmaterialet til at illustrere og uddybe de problemstillinger, vi har valgt at fremstille i rapporten.

3.2.3 FORTROLIGHED

I overensstemmelse med almindelige principper for dataindsamling og anvendelse af kvalitative interviews til brug for undersøgelser

som denne er data behandlet fortroligt – såvel i analysefasen som i rapporten. Således fremgår det ikke ved anvendelsen af citater, hvem der står bag en given udtalelse. Formålet med dataindsamlingen har været at identificere relevante problemstillinger – ikke at fremhæve eller udstille konkrete personer.

Alle stednavne er udeladt, hvor det var relevant.⁹⁸

Endelig skal det nævnes, at citaterne generelt har været udsat for en let sproglig omskrivning for at sikre læsevenlighed, men at betydningen af det sagte er uændret.

KAPITEL 4

JURIDISK ANALYSE

4.1 INDLEDNING

Eftersom der lever børn og unge i Danmark, der reelt er underlagt ekstrem social kontrol, har vi fundet anledning til at foretage en juridisk analyse af barnets eller den unges ret til at udvikle en selvstændig personlighed med dertilhørende privatliv. Med udgangspunkt i menneskeretten og dansk ret ser vi nærmere på, hvor grænserne går for forældres ret til at opdrage/bestemme over deres børn. Spørgsmålet om ekstrem social kontrol er juridisk set et spørgsmål om, i hvilket omfang barnet eller den unge har ret til et privatliv og selvbestemmelse i forholdet til sine forældre.

Retten til privatliv er udtrykkeligt beskyttet inden for menneskeretten og – på visse konkrete områder – i dansk ret, og selvom hverken Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)⁹⁹ eller den danske grundlov (GRL)¹⁰⁰ eksplicit nævner børn som selvstændige rettighedshavere, er det almindeligt antaget, at børn og unge har de samme grundlæggende rettigheder som voksne. Dog kan rettighederne i visse situationer fortolkes anderledes under hensyntagen til barnets eller den unges manglende modenhed.¹⁰¹ Det er vigtigt i den

forbindelse at understrege, at det ikke er et spørgsmål om, **hvorvidt** barnet har en rettighed, men **hvornår** rettigheden går fra at være en ret til beskyttelse imod at skulle træffe egne valg – med det resultat, at forældrene¹⁰² handler på barnets vegne – til en selvstændig rettighed udøvet af barnet eller den unge. En tildeling af selvstændige rettigheder til barnet eller den unge vil kunne ses som en begrænsning af forældrenes rettigheder som både myndighedsindehavere og repræsentanter for en samlet familie og vil derfor skulle følge udtrykkeligt af lovgivningen eller kunne indfortolkes i den konkrete regel. Forældrenes pligt til at drage omsorg for deres barn ophører desuden først ved myndighedsalderen, og selv ved større børn må der derfor antages at ligge en vis adgang til regulering af barnets privatliv i omsorgspligten.¹⁰³

Det er i dette krydsfelt, børns og unges rettigheder skal ses.

Der har ikke fra juridisk side været fokus på den øvrige families eller lokalsamfundets kontrol med barnet eller den unge. Dette skyldes i dansk og europæisk sammenhæng, at lovgivningen bygger på en individualistisk

samfundsstruktur og ikke en kollektivistisk. Om end den øvrige familie og lokalsamfundet i dansk og europæisk sammenhæng spiller en socialiserende rolle, vil den øvrige familie og lokalsamfundet have begrænsede rettigheder ift. barnet eller den unge. Kun hvis forældrene har givet tilladelse til det, kan familien eller kollektivet udøve kontrol over barnet eller den unge. Dertil kommer, at forældrene ikke kan give tilladelse til, at andre begrænser barnets eller den unges rettigheder, i videre omfang end forældrene selv har mulighed for. Da andre aktører ikke har den samme omsorgspligt over for barnet eller den unge som forældrene, er deres handlerum antageligt **mindre** end forældrenes – også selvom forældrene giver dem lov til at handle.

4.2 MENNESKERETTEN

Barnets eller den unges ret til privatliv er beskyttet af både EMRK artikel 8 og FN's Børnekonventions¹⁰⁴ artikel 16.¹⁰⁵ Kernen i retten til privatliv er retten til uforstyrret at kunne udfolde og udvikle sin identitet og personlighed, men også i et vist omfang retten til at danne relationer til andre mennesker.¹⁰⁶ Derudover antages den enkeltes moralske overbevisning og psykiske integritet at være omfattet af bestemmelsen.¹⁰⁷

Hvornår barnet eller den unge opnår en sådan alder eller modenhed, at det har en selvstændig ret til privatliv, er ikke nærmere afgrænset i hverken EMRK eller Børnekonventionen. Børnekonventionens øvrige rettighedsbestemmelser giver imidlertid

en vis hjælp til de principper, der bidrager til forståelsen af retten til privatliv, og som til dels uddybes i Børnekomitéens¹⁰⁸ udtalelser. Disse principper kan også benyttes ved fortolkningen af EMRK.¹⁰⁹

Selvom konventionernes ordlyd har været uændret i en lang årrække, er det vigtigt at være opmærksom på, at de ikke skal fortolkes og forstås på samme måde, som de blev oprindeligt. Både Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) og Børnekomitéen fortolker konventionerne i lyset af det, de kalder 'present day conditions'.¹¹⁰ Det betyder, at de ser konventionerne som regler, hvis indhold udvikler sig i takt med samfundsforholdene og skal forstås i den tidsmæssige kontekst, de befinder sig i. Dermed får reglerne en fortsat relevans, selvom samfundet ændrer sig. Som eksempler herpå kan nævnes Børnekomitéens øgede fokus på den unges seksuelle rettigheder og på direkte inddragelse af barnet i sager vedr. dette.¹¹¹ Den øgede selvstændiggørelse af danske unge, herunder ift. at udvikle sociale relationer og at færdes på internettet, der er sket, siden konventionerne blev underskrevet af Danmark, har altså betydning for, hvordan den unges ret til en **selvstændig** privatsfære vil blive vurderet.

Derimod forholder konventionerne sig ikke direkte til spørgsmålet om barnets eller den unges mulighed for at **udøve** sine egne rettigheder, altså spørgsmålet om selvbestemmelse. Dette spørgsmål er således i

vidt omfang overladt til staterne, dog således at spørgsmålet skal besvares inden for rammerne af Børnekonventionens grundlæggende principper.

4.2.1 BØRNEKONVENTIONENS GRUNDLÆGGENDE PRINCIPPER

4.2.1.1 Princippet om barnets bedste

Børnekonventionens artikel 3 udgør selve rammen for konventionen, idet den fastslår, at barnets bedste skal være det/et afgørende hensyn i alle foranstaltninger vedr. børn.¹¹² Bestemmelsen retter sig ikke mod forældrene, men derimod mod staterne, der skal indrette deres lovgivning sådan, at barnets bedste er af afgørende betydning for de regler, der gælder for børn og unge.

Artikel 3 skal dog fortolkes i lyset af forældremyndighedsindehaverens rettigheder og pligter på barnets vegne,¹¹³ og der ligger heri en antagelse om, at forældrene i udgangspunktet er i stand til at vurdere, hvad der er barnets bedste, og handle ud fra dette. Det betyder imidlertid ikke, at forældremyndighedsindehaverens egne vurderinger og beslutninger overtrumfer barnets bedste. Dette kommer direkte til udtryk i artikel 18, stk. 1.¹¹⁴ Børnekomitéen har tidligere slået fast, at en voksens vurdering af barnets bedste ikke kan tilsidesætte pligten til at respektere barnets rettigheder efter konventionen,¹¹⁵ og forældrene er dermed nødsaget til at inddrage ikke bare deres egen, men også samfundets forståelse af, hvad der

er barnets bedste.¹¹⁶ Børnekomitéen lægger desuden vægt på, at barnet efter artikel 8 har ret til at bevare sin egen identitet, og peger i den forbindelse på, at rettigheden bl.a. omfatter barnets personlighed og overbevisning.¹¹⁷ Denne bestemmelse retter sig alene mod staten, men peger på det vigtige, at det vurderes som et led i barnets bedste, at barnet får mulighed for at udvikle en selvstændig identitet.

Endelig ligger der i artikel 19's pligt for staterne til at sikre, at børn og unge ikke udsættes for fysisk eller psykisk vold eller vanrøgt, en tilkendegivelse af, at vold og afstraffelse **aldrig** er til barnets bedste.¹¹⁸

4.2.1.2 Princippet om respekt for familien og barnets forældre

Det klare fokus i Børnekonventionen på forældrenes ret til at handle på barnets vegne videreføres i artikel 5, hvorefter staten skal respektere forældrenes ret til at yde passende vejledning og støtte til barnet ved udøvelsen af rettighederne efter konventionen på en måde, der svarer til den løbende udvikling af barnets evner. Dette gentages specifikt i artikel 14, stk. 2 om barnets ret til tankefrihed, samvittigheds- og religionsfrihed, uden at det uddybes nærmere, hvad der menes hermed.¹¹⁹

Der sættes således i et vist omfang lighedstegn mellem forældrenes og barnets overbevisning.

Omvendt peger Børnekonventionens artikel 2, der indeholder et generelt

diskriminationsforbud, på, at barnet og familien kan have hver deres private overbevisninger, da bestemmelsen påbyder staterne at respektere både (bl.a.) barnets og forældrenes **religiøse, politiske eller anden anskuelse**. Artikel 2 er dog alene rettet mod staterne og stiller ikke noget direkte krav til forældrene om at respektere barnets tankefrihed og privatliv eller overlade det til barnet at udøve disse.

Børnekomitéen har imidlertid udtalt, at ungdomsårene (adolescence) er en periode, hvor man udvikler sin **individuelle** identitet¹²⁰ og opnår **selvstændige** rettigheder,¹²¹ hvilket må forstås som selvstændig identitet og tilværelse modsat en samlet familieidentitet, hvor den unge er underlagt familiens normer. Denne ret understøttes af den unges ret efter artikel 17 til adgang til information med bl.a. det formål at fremme hendes eller hans sociale, åndelige og moralske velbefindende og fysiske og psykiske sundhed. Dette medfører bl.a. en ret til information om seksualitet og prævention, uanset om forældrene samtykker hertil.¹²²

Mens den unges udvikling af en selvstændig identitet vil forekomme naturlig og ske gradvist i de fleste familier, vil unge i nogle kulturer møde særlige udfordringer på disse områder. Er en ung en del af en kultur, hvor der hersker en kollektiv familiestruktur, vil individualitet ikke på samme måde vurderes som en naturlig del af et ungdomsliv. Disse kulturforskelle forholder Børnekomitéen sig ikke til.

4.2.1.3 Princippet om direkte inddragelse af barnet

Børnekonventionens artikel 12 må betragtes som den klareste regel ift. at tildele barnet egentlige selvstændige rettigheder, da barnet efter bestemmelsen har ret til at udtrykke sig i alle forhold, der vedrører barnet, hvis det er i stand til at forme egne synspunkter. Barnets holdninger skal desuden tillægges vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.¹²³

Ligesom artikel 3 pålægger artikel 12 alene staten en pligt til at sikre inddragelse af barnet, men Børnekomitéen lægger til grund, at retten til at udtrykke sig frit også gælder i barnets hjem, og at forældrene er forpligtede til at støtte barnet i at lære at udtrykke sig selv.¹²⁴ Komitéen understreger, at den gradvise inddragelse af barnet eller den unge medfører, at forældrene skal give anvisninger og instrukser over for små børn, rådgivning til lidt større børn og menings- og idéudveksling 'on equal footing' ved store børn.¹²⁵ Komitéen giver imidlertid ingen egentlige anvisninger for, hvordan forældrene skal støtte den unge i at udtrykke sig selv, eller fra hvilken alder den unges inddragelsesret bliver til en ret til med- eller selvbestemmelse, og overlader det dermed til de enkelte nationalstater at opstille rammerne herfor.

4.2.2 RÆKKEVIDDEN AF DE FORSKELLIGE PRINCIPPER – STATENS MULIGHED FOR AT GØRE INDGREB

Det fremgår udtrykkeligt af både Børnekonventionen og EMRK, at hverken barnets eller forældrenes rettigheder – med undtagelse af princippet om barnets bedste og forbuddet mod vold – er undtagelsesfri, og rettighederne skal vejes op imod hinanden og kan begrænses, hvis det sker med hjemmel i lov og efter en retssikkerhedsmæssigt tilfredsstillende procedure og desuden er begrundet i et såkaldt 'legitimate aim', altså et legitimt/lovligt formål.

Spørgsmålet om rækkevidden af forældrenes ret til religionsfrihed har netop været genstand for en sag ved EMD, 'Osmanoğlu and Kocabaş v. Switzerland',¹²⁶ der omhandlede forældrenes ret til at få deres døtre fritaget for svømmeundervisning for både drenge og piger under henvisning til familiens religiøse overbevisning. Domstolen kom i sagen frem til, at forældrenes ret til at udøve deres religion ikke vejede tungere end døtrenes interesse i at modtage en 'full education', og pegede i den forbindelse på, at døtrenes interesse i at deltage i svømmeundervisningen ikke kun knyttede sig til selve svømningen, men også til at tage del i aktiviteter med andre elever.¹²⁷

4.2.3 SAMMENFATNING

Børnekonventionen og Menneskerettighedskonventionen opstiller en række principper om privatliv, der også gælder for børn og unge, men forholder sig ikke direkte

til, hvordan disse skal forstås i sammenhæng med forældrenes rettigheder. Barnets ret til at forme egne synspunkter og udtrykke dem frit sammenholdt med Børnekomitéens udtalelse om ungdommen som en tid, hvor man udvikler sin individuelle identitet, taler dog for, at retten til et privatliv adskilt fra familien opstår gradvist i ungdomsårene.

4.3 DANSK RET

GRL indeholder ingen almindelig beskyttelse af retten til privatliv og har desuden, modsat menneskerettighederne, ingen betydning **mellem** borgere, da den alene handler om beskyttelse mod indgreb fra statsmagten.

Spørgsmålet om ekstrem social kontrol og ret til privatliv skal derfor behandles efter reglerne om forholdet mellem børn og unge og deres forældre i den almindelige lovgivning. Det retlige udgangspunkt findes i forældreansvarslovens (FAL)¹²⁸ og værgemålslovens (VML)¹²⁹ § 1, hvorefter børn og unge under 18 år er underlagt forældremyndighed og er umyndige, medmindre de er blevet gift. Det betyder, at de ikke kan handle selvstændigt i retlig henseende, medmindre andet udtrykkeligt fremgår af lovgivningen.

Retten til at handle på vegne af børn og unge tilkommer forældremyndighedsindehaveren, og det følger af FAL § 2, stk. 1, at denne **skal** drage omsorg for barnet eller den unge og **kan** træffe afgørelse om dennes personlige forhold ud fra barnets eller den unges interesser og

behov. Som nævnt ovenfor har andre end forældrene ikke ret til at handle på barnets vegne eller begrænse barnets frihed. Det er kompetencer, der tilkommer forældrene i kraft af forældremyndigheden.

Omsorgspligten og handleretten medfører som det klare udgangspunkt en ret for forældremyndighedsindehaveren til at blive informeret om alle oplysninger vedr. barnet, som en myndighed er i besiddelse af – både fordi forældremyndighedsindehaveren repræsenterer barnet over for myndigheden, og fordi forældremyndighedsindehaveren i hvert fald i sociale sager selv er part i sagen. Det fremgår således af servicelovens (SEL) § 46, stk. 3, 2. pkt., at barnets eller den unges vanskeligheder så vidt muligt skal løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Videre hedder det i § 47, at kommunalbestyrelsen skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk.

Forældrenes ret til at blive inddraget i barnets eller den unges sag er imidlertid ikke absolut. Det bærende princip for al lovgivning på børneområdet er således at sikre barnets eller den unges bedste, jf. ovenfor. Dette fremgår også af SEL § 46, stk. 1 og af følgende i pkt. 13 i vejledning nr. 3 til SEL:¹³⁰

”Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste. Begrebet »barnets bedste« er et af de vigtige principper i FN’s konvention om

barnets rettigheder. Ved anvendelsen af bestemmelserne om særlig støtte skal der således lægges afgørende vægt på, at støtten ydes ud fra barnets eller den unges bedste. Hvis der er konflikt mellem forældrenes interesser og hensynet til barnets bedste, skal der lægges afgørende vægt på, at støtten ydes ud fra barnets eller den unges bedste. Hensynet til hvad der er bedst for barnet eller den unge, vejer altså tungest.”

Derfor kan der efter lovgivningen gøres undtagelse fra forældrenes ret til at blive inddraget og informeret i spørgsmål vedr. barnet, hvis hensynet til barnet eller den unge afgørende taler for det. Det er dog uklart, præcis hvornår det er muligt for myndighederne at gøre undtagelse, da lovgivningen ikke opstiller præcise rammer herfor, jf. nærmere nedenfor.

Det nærmere indhold af forældremyndigheden er ikke afgrænset i lovgivningen, men det antages, at forældrenes omsorgspligt rækker videre end til blot at sikre opfyldelse af barnets helt basale behov for mad, tøj og et sted at være. Forældrene kan bl.a. i udgangspunktet bestemme, hvor barnet skal opholde sig, hvordan barnet skal opdrages, og om barnet skal indmeldes i et religiøst samfund.¹³¹ De rettigheder, der er beskyttet af EMRK’s artikel 8 og Børnekonventionens artikel 16, udøves altså efter dansk ret som udgangspunkt af forældrene på barnets vegne. Der opstilles ikke i lovgivningen nogen aldersgrænse for, fra hvilket tidspunkt barnet eller den unge har

ret til at færdes mere frit, da det forudsættes, at der er tale om en gradvis frigørelse fra forældrene. Særligt ift. religionsudøvelse kan det bemærkes, at Statsforvaltningen skal tilrettelægge barnets samvær med en forælder, som det ikke bor hos, sådan at barnet har mulighed for at deltage i religiøse begivenheder med begge forældre, også hvor disse ikke har den samme religion.¹³² Interessant i denne sammenhæng er, at barnets selvstændige religiøse eller etiske overbevisning slet ikke nævnes.

Mens forældre i Danmark ikke må udsætte barnet eller den unge for fysisk afstraffelse, antages det i dansk ret, at forældrene i et vist omfang kan anvende fysisk magt til at gennemtvinge opdragelsen af barnet.¹³³ Forældrene kan altså, hvis det er nødvendigt for at sikre den konkrete omsorg for eller opdragelse af barnet, fx fastholde barnet i kortere tid eller give barnet stuearrest, uden at den anvendte magt bliver et strafferetligt spørgsmål. Dette gælder i et vist omfang også for gennemtvængelse af samvittighedsspørgsmål, herunder udøvelsen af barnets frihedsrettigheder, og barnet eller den unge må altså acceptere, at familiens liv leves ud fra fælles præmisser.¹³⁴ Interessant i denne sammenhæng er, at domstolenes vurdering af, om en omsorgsopgave er 'nødvendig' og derfor i et vist omfang kan gennemføres med magt, hviler på almindeligt samfundsanerkendte værdier i Danmark.¹³⁵ Det er således ikke forældrenes, men det danske samfunds almindelige forståelse for, hvilke

omsorgsopgaver der er nødvendige, der er afgørende. Anvendes der magt, der ligger uden for dette område, ligger der en beskyttelse mod social kontrol i straffelovens kapitel 25 og 26 (om den personlige frihed), hvorefter nogle af de midler, der evt. anvendes til at gennemføre social kontrol, kan være strafbare, fx ulovlig tvang, trusler eller frihedsberøvelse.

4.3.1 GRÆNSER FOR FORÆLDREMYNDIGHEDEN – SAMFUNDETS ANSVAR FOR BØRN OG UNGE I DANMARK

Forældre er i dansk ret overladt et vidt spillerum ift. at bestemme, hvordan opdragelsen af deres børn skal foregå. Da børns og unges velfærd i Danmark imidlertid betragtes som et samfundsansvar, opstilles der i lovgivningen en række begrænsninger af forældrenes kompetencer. Den opgave, der i visse kulturer vil blive varetaget af familien eller lokalsamfundet, er i Danmark overladt til det offentlige, i praksis kommunerne, og lokale normer og skikke er erstattet af lovgivning.

Den absolut yderste grænse for forældrenes handlinger over for deres børn findes i straffeloven. Herefter må forældre, ligesom alle andre, bl.a. ikke udsætte deres børn for vold eller andre legemsangreb eller tvinge børnene til at foretage bestemte handlinger ved ulovlig tvang.¹³⁶ Forældrene må heller ikke opfordre andre til at udsætte barnet eller den unge for vold eller tvang, og såfremt de gør dette, vil de kunne straffes for medvirken til den begåede lovovertrædelse, uanset om den, der udøver volden eller tvangen, er under eller

over den kriminelle lavalder.¹³⁷ Forældrene kan derfor fx ikke overlade afstraffelsen af det ene barn til det andet barn.

De praktisk vigtigste regler findes imidlertid i SEL, der forpligter kommunerne til at føre tilsyn med de forhold, som børn og unge i kommunen lever under, og handle, hvis barnet eller den unge har behov for særlig støtte i lovens forstand. Reglerne omhandler både indgreb for forældrenes og barnets eller den unges rettigheder, men i det følgende er fokus alene på indgreb over for forældrene. Det er vigtigt ved læsningen af de regler i SEL, der er relevante ift. denne analyse, at reglerne juridisk set begrænser forældremyndighedsindehaverens i **udgangspunkt** frie handleret på barnets eller den unges vegne. Sådanne begrænsninger, uanset om der er tale om indhentelse af information uden om forældrene eller iværksættelse af støttetiltag, forebyggende tiltag eller egentlige foranstaltninger, kræver et klart retligt grundlag, fx i form af en lovregel. Dette gælder så meget desto mere, hvis der er tale om tiltag, som forældremyndighedsindehaveren modsætter sig eller i yderste konsekvens slet ikke bliver oplyst om, inden de iværksættes. Hensynet til udøvelsen af forældremyndigheden og til forældrenes retssikkerhed betyder altså, at man som udgangspunkt ikke kan tilbyde den unge egentlig hjælp eller støtte uden et klart lovgrundlag. Dette understreges i SEL, ved at også frivillige foranstaltninger – som forældrene altså samtykker til – kræver lovhjemmel.

4.3.1.1 Identifikation og opsporing af udsatte børn og unge

Det første skridt i retning af at hjælpe en ung, der er udsat for social kontrol, er identifikation og opsporing, hvilket i første omfang sikres gennem den kommunale tilsynspligt. Tilsynsplikten skal ses i sammenhæng med, at ansvaret for børn og unge med sociale problemer ligger hos kommunen. For at sikre, at kommunen får de nødvendige oplysninger til at yde den fornødne hjælp, suppleres tilsynsplikten af en underretningspligt for offentligt ansatte fagpersoner og privatansatte læger, pædagoger og lærere, der gennem deres arbejde får kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte.¹³⁸ Underretningsplikten er i de senere år blevet præciseret ift. vold/overgreb og bekymrende, ulovligt skolefravær,¹³⁹ men gælder fortsat generelt, hvis der er tale om udsatte børn og unge. Ift. rapportens fokus er det altså ikke nødvendigt, at den ekstreme sociale kontrol har ført til egentlige fysiske overgreb eller sanktionslignende tiltag som genopdragelsesrejser. Fx vil en sundhedsperson, der møder en familie, hvor forældrene presser på for, at barnet eller den unge kvinde får genetableret sin mødom, også skulle underrette kommunen herom og desuden afstå fra at foretage indgrebet, der ikke vil betragtes som sundhedsfagligt begrundet.¹⁴⁰

Også private borgere har underretningspligt, men denne pligt gælder kun, hvis personen får kendskab til, at barnet eller den unge udsættes

for decideret vanrøgt eller nedværdigende behandling,¹⁴¹ og pligten er ikke sanktioneret i lovgivningen.

Hvis kommunen modtager en underretning, der giver grund til at antage, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, er den forpligtet til at iværksætte en børnefaglig undersøgelse, hvilket så vidt muligt skal ske i samarbejde med forældrene og den unge over 15 år.¹⁴² Forældrene vil som udgangspunkt skulle informeres om, at kommunen har modtaget en underretning, og at der foretages en undersøgelse, jf. nærmere nedenfor.

Til brug for vurderingen af en underretning **kan** kommunen indkalde barnet eller den unge til en børnesamtale – dog er dette som hovedregel obligatorisk, hvis underretningen handler om fysiske overgreb.¹⁴³ Samtalen kan undlades, i det omfang barnets eller den unges modenhed eller sagens karakter taler imod samtalens gennemførelse.

Forældrene kan ikke modsætte sig børnesamtalen, men skal som det klare udgangspunkt orienteres om, at samtalen skal finde sted. Kun hvor der er mistanke om fysiske overgreb, åbner lovgivningen op for, at samtalen kan afholdes uden forældrenes viden.¹⁴⁴ Barnet eller den unge er ikke forpligtet til at deltage i samtalen og skal informeres om denne ret samt om retten til at have en bisidder med. Selvom kommunen vurderer, at der skal afholdes en børnesamtale, er det altså ikke ensbetydende med, at det rent faktisk sker.

I sjældnere tilfælde kan en social sag også starte ved, at en ung selv henvender sig i den åbne og anonyme rådgivning, som kommunen er forpligtet til at tilbyde.¹⁴⁵ Der er tale om et begrænset rådgivningstilbud, som alene "har til formål at hjælpe barnet eller den unge til selv at løse de problemer, som har givet anledning til henvendelsen,"¹⁴⁶ dvs. hjælp til selvhjælp. Denne form for rådgivning vil derfor sjældent i sig selv være tilstrækkelig i sager om ekstrem social kontrol. I sådanne sager, hvor kommunen konstaterer, at rådgivningstilbuddet er utilstrækkeligt, skal kommunen i stedet overveje, om der skal iværksættes særlig støtte efter reglerne i SEL kapitel 11.¹⁴⁷ Selvom rådgivningen er anonym, er det rådgivende personale underlagt den samme underretningspligt som andre fagpersoner. Får personalet i forbindelse med rådgivningen grund til at antage, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, fx fordi denne er udsat for ekstrem social kontrol, og er rådgiveren i stand til at identificere barnet, skal den relevante afdeling i kommunen underrettes.

Endelig vil en sag kunne starte i forlængelse af et tværfagligt møde mellem skole-/daginstitutionsområdet, den kommunale sundhedspleje og/eller socialforvaltningen.¹⁴⁸ Mødet kan afholdes uden forudgående information til forældrene som led i det tidlige eller forebyggende samarbejde om barnet eller den unge og har til formål at skabe et fælles informationsgrundlag i de sager, hvor der kan være tale om socialt udsatte børn og unge.

Hvis kommunen modtager oplysninger, der giver grund til at antage, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, er den, uanset om oplysningerne modtages via den åbne, anonyme rådgivning eller det tværfaglige samarbejde, forpligtet til at iværksætte en børnefaglig undersøgelse efter de præcis samme betingelser, som hvis oplysningerne var indkommet fra skoler, daginstitutioner m.v.

Vurderer kommunen på baggrund af de modtagne oplysninger, at det vil være tilstrækkeligt med en forebyggende indsats, fordi der endnu ikke er opstået et egentligt støttebehov, vil der kunne tilbydes en række forebyggende indsatser, uden at der iværksættes en børnefaglig undersøgelse.¹⁴⁹ Denne hjælp kan som udgangspunkt heller ikke gives uden inddragelse af forældremyndighedsindehaveren, medmindre barnet eller den unge alene har behov for rådgivning, og denne rådgivning ikke giver grundlag for at antage, at barnet har behov for særlig støtte.

4.3.1.2 Hvornår skal kommunen informere og inddrage forældrene?

Som anført ovenfor indebærer den omsorgspligt og handleret, der knytter sig til forældremyndigheden, at forældrene som det klare udgangspunkt har ret til at blive informeret om og inddraget i sociale sager om deres børn. Kommunens pligt til at informere og inddrage forældrene indtræder, når kommunen fx modtager en underretning fra en fagperson eller privatperson, en henvendelse fra

barnet i kommunens åbne rådgivning eller oplysninger via det tværfaglige samarbejde. Dette udgangspunkt skal ses i sammenhæng med lovens princip om forældreinddragelse, da forældrene ofte vil spille en central rolle i at løse barnets eller den unges problemer, ligesom det stemmer godt overens med SEL's målsætning om inddragelse af familie og netværk.¹⁵⁰ I sager om ekstrem social kontrol kan udgangspunktet om forældreinddragelse imidlertid være problematisk, fordi det ofte er forældrene – og familien og barnets netværk i øvrigt – som er roden til barnets eller den unges problemer.

Udfordringen er, at det i dag er uklart, hvornår en kommune kan gå ind i en sag uden at informere forældrene om, at undersøgelsen er sat i gang (herunder bl.a. hvornår kommunen kan undlade at informere forældrene, hvis de anmoder om aktindsigt i underretningen). Det skyldes formentlig bl.a., at retsgrundlaget er kompliceret og svært tilgængeligt, da spørgsmålet om forældreinddragelse er reguleret af principperne om forældremyndighedsindehavernes pligter og rettigheder samt af SEL, retssikkerhedsloven,¹⁵¹ forvaltningsloven¹⁵² og persondataloven.¹⁵³

De nævnte principper og love udelukker tilsyneladende ikke, at kommunen undlader at informere og inddrage forældrene **med det samme** i sager om ekstrem social kontrol, hvor hensynet til barnet eller den unge taler for det. Det kan imidlertid give anledning til tvivl, når reglerne om forældreinddragelse er spredt

ud over fire forskellige love, som alle sammen bygger på svære skønsmæssige vurderinger.

I relation til sager om æresrelaterede konflikter hedder det dog i pkt. 64 i vejledning nr. 3 til SEL bl.a.:

”Kommunen kan ligeledes få kendskab til en æresrelateret konflikt gennem en underretning, f.eks. fra den unges skole eller klubtilbud. Kommunen skal i den forbindelse være særligt opmærksom på, at det kan indebære en risiko for at konflikten eskaleres, hvis kommunen orienterer forældremyndighedsindehaveren om underretningen. Kommunerne bør derfor overveje denne risiko før eventuel orientering af forældremyndighedsindehaveren.”

I Socialstyrelsens håndbog til sagsbehandlere om æresrelaterede konflikter på børne- og ungdomsområdet fremgår det tilsvarende:

”Du [dvs. sagsbehandleren] bør ikke kontakte forældrene, før der er foretaget en risikovurdering [...], og den unge evt. er bragt i sikkerhed. – Det er svært at vide, hvordan familien vil reagere, når den finder ud af, at kommunen har viden om deres familiære konflikter. Det kan resultere i vold, eller i at familien fx sender den unge ud af landet. Den unges sikkerhed må altid komme i første række.”¹⁵⁴

Vejledning nr. 3 til SEL og håndbogen peger således i retning af, at princippet om

forældreinddragelse kan fraviges, hvis det vil være bedst for barnet. Dette harmonerer med SEL's centrale princip om at sikre barnets eller den unges bedste, men ikke med lovgivningens udgangspunkt om forældreinddragelse. Som vejledningen og håndbogen er formuleret nu, giver de således et billede af reglerne, der ikke har tydelig dækning i lovgivningen.

På dette punkt er der derfor behov for, at reglerne tydeliggøres. Dette kunne – som minimum – ske ved at udbygge og tydeliggøre vejledning nr. 3 til SEL og den ovennævnte håndbog, således at vejledningen præciserer, hvornår der er hjemmel i den ovennævnte lovgivning til at gøre undtagelse fra princippet om forældreinddragelse.

4.3.1.3 Hvornår er der tale om en social sag?

For at kommunen kan starte, behandle og træffe afgørelse i en sag om sociale problemer, skal der være tale om børn med et (formodet) **behov for særlig støtte**. For at kunne iværksætte en social foranstaltning skal foranstaltningen desuden være af **væsentlig betydning** for støttebehovet.

Det er altså kun vanskeligheder af en vis alvor, der kan ydes hjælp til.¹⁵⁵ Derudover skal støttebehovet knytte sig til de tilbud, der ligger i SEL's kapitel om støtteforanstaltninger.¹⁵⁶ Denne afgrænsning af, hvilke behov der kan ydes støtte til, har til hensigt at trække en grænse til eksempelvis skoleproblemer, der skal løses efter folkeskoleloven,¹⁵⁷ og handicapafhængende støtte, der skal

tildeles efter det særlige regelsæt herfor.¹⁵⁸ Afgrænsningen medfører dog den risiko, at forståelsen af sociale problemer i SEL's forstand bliver cirkulær, for hvis der ikke findes en foranstaltning til at løse problemet, kan lovens forarbejder læses sådan, at der ikke er et socialt problem i lovens forstand. Det er problematisk af to grunde. Dels fordi SEL's regler om særlig støtte er de eneste regler, der kan bruges til at iværksætte tiltag over for børn med behov for støtte, også selvom forældrene modsætter sig dette, og dels fordi de støtteforanstaltninger, der findes i loven, er udformet med andre sociale problemer for øje end ekstrem social kontrol. Selvom SEL's hjælpemuligheder er formuleret på en sådan måde, at en familie netop ikke skal kunne stå i en situation, hvor den har et behov, der ikke kan forsøges afhjulpes, hjælper det altså ikke nødvendigvis det barn eller den unge, der er udsat for ekstrem social kontrol. De foranstaltninger, der ydes på frivillig basis, forudsætter alle et vist omfang af samarbejdsevne, og de foranstaltninger, der kan iværksættes uden samtykke, kræver, at situationen er meget alvorlig (se nedenfor). Barnet eller den unge kan altså have et behov for støtte, der simpelthen ikke kan imødekommes efter SEL's regler, fordi de frivillige tiltag ikke er egnede, og betingelserne for de tvangsmæssige tiltag ikke er opfyldt.

Kriteriet om behov for særlig støtte har været uændret gennem en længere årrække, og de reformer, der i de senere år har præget børneområdet, har alene tjent til at opstille

yderligere regler til at klarlægge støttebehovet i sager om fysiske overgreb og til dels skolefravær.¹⁵⁹ Reglerne er derimod ikke blevet tilpasset eller vurderet ift. den type støttebehov, der opstår i sager om ekstrem social kontrol, når den ekstreme sociale kontrol ikke manifesterer sig i decideret fysisk voldelig adfærd.

4.3.1.4 Servicelovens løsningsmodeller – de sociale foranstaltninger

Såfremt den børnefaglige undersøgelse konkluderer, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, vil kommunen være forpligtet til at iværksætte egnede sociale foranstaltninger. Sociale foranstaltninger iværksættes som det klare udgangspunkt med samtykke fra forældrene, og hovedparten af de muligheder, der er for at iværksætte foranstaltninger uden forældrenes samtykke, forudsætter et aktivt samarbejde fra barnet eller den unge.¹⁶⁰ Et samarbejde, der umuliggøres, hvis den unge ikke kan færdes og kommunikere frit.

Kun hvor forældrenes ekstreme sociale kontrol bringer barnets eller den unges sundhed eller udvikling i fare, er det muligt for myndighederne at gribe til tvangsmæssige foranstaltninger og, i yderste tilfælde, anbringe barnet eller den unge uden for hjemmet uden forældrenes og den unges samtykke.¹⁶¹ En mindre indgribende løsning i de tilfælde, hvor forældrene vurderes at besidde den fornødne forældreevne til at løse barnets eller den unges problemer, findes i SEL § 57 a om de såkaldte forældreoplysninger. Et forældreoplysning er

en afgørelse om, at forældrene skal opfylde visse konkrete handlepligter, hvis manglende overholdelse kan medføre, at forældrene ikke længere modtager børne- og ungeydelse, samt at barnet eller den unge ikke medregnes ved beregningen af boligstøtte. Af relevans for rapporten kan nævnes, at der kan træffes afgørelse om forældrepålæg, hvis barnet eller den unge har ulovligt skolefravær, eller undervisningspligten i øvrigt ikke opfyldes, eller hvis barnet eller den unge har alvorlige tilpasningsproblemer.¹⁶² Pålægget vil bl.a. kunne bestå i, at forældrene sikrer barnets eller den unges fremmøde i skolen ved at følge barnet eller den unge derhen, deltager i relevante møder eller sikrer barnets eller den unges deltagelse i konkrete fritidsaktiviteter ved at følge barnet eller den unge derhen.¹⁶³ Formålet med forældrepålæg har været at få forældrene til at føre mere kontrol med deres kriminalitetstruede børn, og fokus har derfor ikke været på børn og unge, der var udsat for ekstrem social kontrol. Det betyder dog ikke, at pålæggene ikke vil kunne benyttes til dette formål. Hvis forældrene fx konsekvent holder en ung hjemme fra dennes uddannelse, vil der kunne træffes afgørelse om et forældrepålæg, men pålægget forudsætter en adfærd over en længere periode og vil derfor ikke kunne bruges, hvis det fx alene er seksualundervisning, lejrskoler eller andre udflugter, den unge holdes hjemme fra. Ift. pålæg om fritidsaktiviteter skal der desuden være foretaget en konkret vurdering af, hvordan fritidstilbuddet ville kunne medvirke til løsningen af den unges sociale problemer.

4.3.1.5 Opsamling

Den sociale lovgivning er i de senere år blevet ændret en række gange for at sikre bedre hjælp til udsatte børn og unge. Fokus i lovændringerne har dog primært været på beskyttelse mod fysiske overgreb. De stigende krav til kommunerne i sager om fysisk overgreb, herunder ift. at indrette et særligt system og beredskab i disse sager, kan føre til, at der kommer mindre fokus på og færre midler til de børn og unge, der udsættes for psykiske overgreb.¹⁶⁴

Det kan i forlængelse heraf bemærkes, at det er kendetegnende for de politiske tiltag, der iværksættes over for ekstrem social kontrol, at de primært fokuserer på voksne individer, der ikke bor sammen med deres forældre/familie.¹⁶⁵ Dette kan undre, når en stor del af den ekstreme sociale kontrol foregår i hjemmet.

4.3.2 GRÆNSER FOR FORÆLDRE-MYNDIGHEDEN – BARNETS ELLER DEN UNGES RET TIL AT HANDLE SELVSTÆNDIGT

Selvom barnet eller den unge er underlagt forældremyndighed, indtil denne fylder 18 år, er det ikke ensbetydende med, at forældrenes kompetencer består uindskrænket hele barn- og ungdommen.

Forældrenes handleret begrænses en række steder i lovgivningen – både af selvstændige rettigheder til barnet og den unge og af hørings- og inddragelsesrettigheder.¹⁶⁶ Selvom modenhed i sagens natur indtræder gradvist,

er de danske regler knyttet op på bestemte aldersgrænser, som bestemmer de unges rettigheder.

Den største ændring ift. handlerettigheder sker, når den unge fylder 15 år. Særligt på det sociale område har der desuden i de senere år været en tendens i retning af at give børn over 12 år en række selvstændige rettigheder over for myndighederne, fx ift. aktindsigt i sager om tvangsmæssige foranstaltninger, og klagerettigheder generelt.¹⁶⁷

Fra den unge fylder 15 år betragtes hun eller han som et selvstændigt rettighedssubjekt med krav på personlig frihed i juridisk forstand, og dennes samtykke er derfor en forudsætning for, at en anbringelse kan iværksættes efter de mere lempelige regler om frivillig anbringelse i SEL § 52, stk. 3, nr. 7, jf. stk. 1. Den unge er desuden part i sin egen sociale sag og kan derfor handle på lige fod med forældrene over for kommunen.

Den unge kan ligeledes råde over de penge, hun eller han tjener,¹⁶⁸ og blive straffet efter straffeloven, jf. straffelovens § 15. 15-årige får også deres eget NemID og bliver dermed principielt digitalt autonome fra denne alder. Derimod kan den unge ikke stifte gæld og derfor heller ikke indgå abonnementsaftaler, fx i et fitnesscenter eller med et teleselskab.¹⁶⁹ Den unge kan heller ikke selv melde sig ind i eller ud af folkekirken, men er den unge fyldt 15 år, kan forældrene ikke gøre det, uden at den unge også giver sit samtykke.¹⁷⁰ Spørgsmålet

om privat udøvelse af religion er ikke reguleret i lovgivningen eller behandlet i national praksis eller teori, og spørgsmålet må derfor besvares med støtte i menneskeretten.

Af særlig relevans for rapporten kan desuden nævnes det sundhedsretlige område. Er patienten fyldt 15 år, kan hun eller han selv give informeret samtykke til eller afvise at modtage sundhedsfaglig behandling.¹⁷¹ En 15-årig kvinde vil derfor kunne samtykke til gynækologiske undersøgelser, til at modtage p-piller og i yderste konsekvens til at få genetableret sin mødom, hvis sundhedspersonen helt undtagelsesvist finder dette sundhedsmæssigt forsvarligt og hensigtsmæssigt i det konkrete tilfælde. Derimod kan hun ikke selv give samtykke til en abort, før hun bliver 18 år, og samtykke skal her gives af forældrene eller efter visse betingelser af de regionale abortsamråd.¹⁷²

At forældrenes handleevne på den unges vegne begrænses en række steder i lovgivningen, betyder ikke, at forældrene ikke længere har pligt til at give deres børn omsorg. Selvom den unge på en række punkter selv kan træffe beslutninger, er forældrene derfor i vidt omfang tillagt ret til information om den unges forhold.

Som et eksempel herpå kan nævnes sundhedsområdet, hvor forældrene efter lovgivningen er tillagt en ret til information om behandlingen af den unge.¹⁷³ Den unge patient har altså ikke ret til fortrolighed ift. forældrene, med undtagelse af den

udtrykkelige regel i SL § 62, stk. 2, hvorefter alle mindreårige **uanset alder** har ret til at modtage **fortrolig** vejledning om prævention uden inddragelse af og samtykke fra forældrene, og den forudsatte fortrolighed, der ligger i SL § 99, stk. 2, hvorefter den mindreårige kvinde undtagelsesvist kan få tilladelse til svangerskabsafbrydelse uden forældresamtykke.¹⁷⁴ I andre tilfælde skal forældrene informeres, i hvert fald efter anmodning, medmindre tungtvejende hensyn taler derimod.¹⁷⁵ Disse hensyn kan fx angå barnets eller den unges seksualitet.¹⁷⁶

Også forældrenes omsorgspligt må altså på sundhedsområdet fortolkes i lyset af barnets alder og modenhed, og det samme må antages at gælde på andre områder. Der er ikke det samme beskyttelsesbehov ved store som ved små børn, og de begrundelser, der kan være for, at barnet – også mod sin vilje – må deltage i fx kulturelle og religiøse begivenheder, er ikke længere til stede, når barnet eller den unge bliver i stand til at færdes på egen hånd og fx kan være alene hjemme. Ligeledes vil forældrenes pligt til at sikre, at barnet har tilstrækkeligt tøj på, ikke kunne udstrække sig til at gennemtvinge en bestemt påklædning af et større barn eller en ung.

Det samme må antages at gøre sig gældende for forældrenes kontrol med barnets privatliv. En egentlig aldersgrænse lader sig ikke opstille, men der kan på dette område hentes inspiration i den øvrige lovgivning, hvor barnet eller den unge gradvist opnår selvstændige

rettigheder. Det følger fx af straffelovens § 222, stk. 1, at den, som har samleje med et barn under 15 år, straffes med fængsel i op til otte år, hvoraf det kan udledes, at alderen for seksuel selvbestemmelse er 15 år.

Mens børn under 15 år på en række konkrete områder er tildelt helt specifikke rettigheder, kan det derfor samlet set siges, at den unge, i hvert fald fra denne fylder 15 år, mere generelt har ret til en vis grad af privatliv knyttet til spørgsmål om dennes intimsfære. Dette fører også til, at det antages i den strafferetlige teori, at den almindelige adgang for forældre til at monitorere deres børns færden på internettet, der knytter sig til udøvelsen af omsorgspligten, alene gælder efter dette tidspunkt, hvis den unge udsætter sig selv for decideret skadelig adfærd, igen forstået i en vestlig kontekst. Dette kan fx være tilfældet, hvis den unge besøger ulovlige sider på internettet eller udviser en risikoadfærd, der kan udsætte den unge for at blive offer for overgreb, hvorimod den omstændighed i sig selv, at den unge er aktiv på de sociale medier, ikke er tilstrækkelig til at berettige overvågningen. Skaffer forældrene til en 15-årig sig fx adgang til den unges Facebookprofil med det formål systematisk at kontrollere, om den unge har en kæreste eller blot har kontakt med personer af det andet køn, vil der principielt være tale om et brud på straffelovens § 263, stk. 2 om hacking. Efter bestemmelsen er det strafbart at skaffe sig **uberettiget** adgang til en andens loginoplysninger til fx sociale medier, og det uberettigede i forældrenes handling

ligger i, at de ikke varetager en nødvendig omsorgsopgave, da den unge har opnået en alder og modenhed, hvor denne kan handle mere selvstændigt på internettet.

Et spørgsmål, der ikke er behandlet i praksis eller den juridiske teori, er, hvorvidt forældre kan overvåge deres børns færden, fx ved at sætte en GPS på barnets eller den unges genstande eller slå en trackingfunktion til i barnets eller den unges telefon. For så vidt angår børn og unge anbragt uden for hjemmet, følger det af lov om voksenansvars § 17, at forældre kan give samtykke til, at et anbringelsessted i **særlige tilfælde** og for en **begrænset periode** kan anvende alarm- og pejlesystemer over for et barn eller en ung med betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Når forældre kan samtykke til, at andre bruger disse systemer, taler det for, at forældrene også kan benytte dem over for deres egne børn. Her er det dog vigtigt at holde sig for øje, at der i loven er tale om børn og unge med betydeligt og varigt nedsat funktionsevne, og at formålet med overvågningen her er at sikre, at barnet eller den unge ikke skader sig selv eller andre. Er der tale om en ung med et alderssvarende psykisk funktionsniveau, vil en generel overvågning derimod formentlig falde uden for rammerne af forældremyndigheden. Skaffer forældrene sig selv eller andre adgang til den unges telefon uden den unges viden eller mod den unges vilje alene med det formål at udøve ekstrem social kontrol, vil der desuden efter omstændighederne være tale om hacking. Igen

må det afgørende være, om overvågningen er berettiget af hensyn til beskyttelsen af den unge i den konkrete situation.

4.3.3 SAMMENFATNING

Såfremt den sociale lovgivning mere effektivt skal kunne bidrage til at løse de problemer, som ekstrem social kontrol giver anledning til, kunne – eksempelvis – de komplicerede regler om, hvornår kommunen kan undlade at informere og inddrage forældrene, med fordel tydeliggøres. Dette ville være et skridt i den rigtige retning.

Den sociale lovgivning er i de senere år blevet ændret en række gange for at sikre bedre hjælp til udsatte børn og unge. Fokus i lovændringerne har dog primært været på beskyttelse mod fysiske overgreb. De stigende krav til kommunerne i sager om fysisk overgreb, herunder ift. at indrette et særligt system og beredskab i disse sager, kan føre til, at der kommer mindre fokus på og færre midler til de børn og unge, der udsættes for psykiske overgreb.¹⁷⁷

Det kan i forlængelse heraf bemærkes, at det er kendetegnende for de politiske tiltag, der iværksættes over for ekstrem social kontrol, at de primært fokuserer på voksne individer, der ikke bor sammen med deres forældre/familie.¹⁷⁸ Dette kan undre, når en stor del af den ekstreme sociale kontrol foregår i hjemmet.

Der opstilles ikke i dansk ret nogen egentlig grænse for, fra hvilken alder børn og unge

har ret til respekt for deres privatliv og til selvstændigt at kunne udøve denne ret. FAL § 2, stk. 1 om forældrenes omsorgspligt og handleret sammenholdt med specialregler om unges sundhedsretlige og seksuelle selvbestemmelse taler dog for, at den unge har ret til en privatsfære, **i hvert fald** fra det tidspunkt hvor den unge fylder 15 år. Hvor der er tale om retten til en privatsfære, der ikke har en fysisk manifestation ligesom seksualitet, kan der dog argumenteres for, at en sådan ret opstår tidligere. Her vil det afgørende, i mangel af retlige rammer, være, i hvilket omfang det er nødvendigt for forældrene at kontrollere barnet under hensyn til udøvelsen af omsorgspligten, og spillerummet for forældrene vil være videre end ved unge over 15 år, der af lovgiver er tillagt en vis portion selvstændighed.

Afslutningsvis skal det bemærkes, at de selvstændige juridiske rettigheder, som unge på 15 år opnår, primært omhandler situationer, hvor der er en tredjepart i form af en myndighed, en sundhedsperson m.fl. involveret. Retten til at handle og samtykke forudsætter, at den unge rent faktisk er ude i samfundet og kan agere på egen hånd. Der gives ikke i lovgivningen noget svar på, hvordan det sikres, at den unge rent faktisk kommer derhen, hvor beslutningerne skal tages.

Ligesådan vil den gradvise selvstændighed ift. påklædning og privatliv ikke kunne garanteres i de tilfælde, hvor barnet eller den unge fortsat bor hos forældrene.

Der kan altså i visse tilfælde siges at være tale om rettigheder uden et egentligt indhold i familierelationen eller inden for det kulturelle samfund, som den unge er en del af.

Også omverdenens muligheder for at beskytte barnets eller den unges ret til privatliv kunne være bedre. Dette hænger sammen med forældremyndighedsindehaverens ret til information om barnets forhold og samtykkekompetence ved støttetiltag.

KAPITEL 5

ANALYSE AF INTERVIEWS MED INTEGRATIONSVEJLEDERE

Med udgangspunkt i det indsamlede datamateriale behandler vi i dette kapitel en række problemstillinger knyttet til ekstrem social kontrol. Vi konkretiserer – ved hjælp af citater fra interviews med integrationsvejledere – nogle af de udfordringer, der kendetegner området.

Analysen er selvsagt ikke dækkende for alle typer af problemstillinger relateret til ekstrem social kontrol.

5.1 KONKRETE EKSEMPLER PÅ ADFÆRDSREGULERING

5.1.1 HVORDAN MAN GÅR KLÆDT

Ekstrem social kontrol kan komme til udtryk på mange måder. If. interviewpersonerne er pigernes måde at klæde sig på fx vigtig. Som det vil fremgå af afsnittet 'Fritidsaktiviteter' nedenfor, ser flere af de integrationsvejledere, vi har talt med, en tendens til, at pigerne forventes at gå i lange kjoler og bære tørklæde, når de kommer i puberteten (hvis ikke før). Tørklædet ses således anvendt som en måde at sikre, at pigerne fremstår ærbare og ikke bringer skam over familien.

Der kan selvsagt være mange grunde til, at skolepiger bærer tørklæde, og det kan ikke automatisk tolkes sådan, at tørklædet er udtryk for, at pigen er underlagt et særligt pres hjemmefra. Flere af vores interviewpersoner giver dog udtryk for, at man bør være opmærksom på, at der kan være en sammenhæng mellem tørklæder og ekstrem social kontrol. En integrationsvejleder udtrykker sig sådan:

”Jeg ved godt, at man i et demokrati gerne må klæde sig, som man vil, men i demokratiets navn lider nogen overlast. Man har ikke været opmærksom på nogle ting. (...). Jeg har set mange piger, som er blevet begrænset i deres udvikling på grund af tørklædet. Jeg ville ønske, der ikke fandtes noget tørklæde, og hvis der gjorde, at det var et valg, man tog som voksen kvinde. At putte en seksårig i et tørklæde er ikke at tage hensyn til børns behov. De bliver presset ud i noget, som de ikke selv har valgt. De 13-17-årige piger, som siger, de selv har valgt tørklædet, taler ikke sandt. 'Nej, gu har du ej selv valgt det. Du har valgt det, fordi du har været nødt til det.' Bevidst eller ubevidst er de påvirket af det miljø, som de lever i.”

Integrationsvejlederen fortsætter:

”Det bliver aldrig italesat, hvor begrænsende det er for børn at gå med tørklæde. (...) Det kommer aldrig frem, at mange piger er kede af at gå med tørklæde og føler det som et pres. De tør ikke italesætte det på grund af den sociale kontrol.”

I datamaterialet er der endvidere en række eksempler på, at piger, der i sommermånederne klæder sig i almindeligt sommertøj, risikerer at blive kaldt 'luder' og blive opfattet som nogle, der inviterer til upassende berøring fra drengenes side. At enhver nemt kan tage et billede af en pige, der har valgt at gå i sommertøj, og dele det via Instagram og andre sociale medier, betyder i øvrigt, at pigerne aldrig kan vide sig sikre på, hvem der sidder og tager stilling til deres tøjvalg, og hvilke sanktioner det kan udløse. Således fremgår det flere steder af datamaterialet, at de sociale medier i vidt omfang understøtter den ekstreme sociale kontrol:

”På Instagram bliver der holdt øje med, hvordan de klæder sig. Der bliver kontrolleret for god/rigtig og forkert opførsel, hvad der er 'haram', og hvad der ikke er 'haram'. Her på skolen oplever vi i sommerperioden, at der er nogle piger, der kan have udfordringer ift. at informere drengene om, at det at gå med shorts ikke nødvendigvis betyder, at man er en luder. Vi har nogle drenge på skolen, som mener, at hvis man har nogle shorts eller

en top på, hvor man kan se nogle bestemte former af kroppen, så er man enten billig eller en luder.”

Et andet eksempel på, at nogle drenge ser det som deres opgave at regulere, hvordan pigerne i klassen går klædt, kommer her:

”Vi havde en polsk pige, som levede et helt almindeligt dansk pigeliv. Hun var nødt til at flytte skole i femte klasse. Drengene var begyndt at blive lidt ældre og smække hende i numsen. Det gav de sig selv lov til, fordi: 'Hun var jo luder. Hun kan jo bare dække sig til.'”

Således er problematikkerne vedr. ekstrem social kontrol i forbindelse med, hvordan børn og unge går klædt, ikke afgrænset til at være et spørgsmål om tørklæde eller ej. If. bl.a. ExitMentor¹⁷⁹ bør man være meget opmærksom på, at også piger, der ikke går med tørklæde eller på anden måde fremstår religiøse, sagtens kan være underlagt forskellige former for uacceptabel social kontrol relateret til deres beklædning og fremtoning, og at der kan være mange aktører om at udøve kontrollen (herunder forældrene). En pointe er således, at hvis man fokuserer for meget på tørklædet, risikerer man at overse de børn og unge uden tørklæde, der måtte være underlagt ekstrem social kontrol.

5.1.2 FRITIDSAKTIVITETER

Også ift. fritidsaktiviteter er det ikke usædvanligt, at der bliver opsat grænser. Tidspunktet for pigernes pubertet spiller i

den sammenhæng en afgørende rolle. En integrationsvejleder fortæller:

”Det er ikke ret mange piger, der fortsætter deres fritidsaktiviteter, når de når 11-12-årsalderen. (...) Vi har en pige, der går her i niende klasse på skolen, som er sindssygt dygtig til fodbold. Vi fik hende på pigefodboldholdet. Hun var en af de bedste. En afghansk pige. Hun fik lov til at spille fodbold, indtil hun kom i puberteten og skulle gå med tørklæde. Hele hendes drengesattitude og energiske personlighed blev pludselig helt lukket. Hun kunne heller ikke bevæge sig i de lange kjoler og lange tørklæder. Ud over det blev hun meget mere trist at se på. Hun kom her hos mig og græd. Hun løj for sin familie i en lang periode. Hun fortalte, at hun fulgte sin lillebror til fodbold. Hun måtte ikke spille fodbold, men hun spillede fodbold. Hun løj faktisk for sin familie, men det lukkede vi øjnene for. For hvad skal man sige til familien? Hendes største drøm er at blive professionel fodboldspiller. Jeg har flere gange spurgt hendes mor: 'Hvorfor?' Så siger hun: 'Jeg har ikke noget imod det. Det er mine svigerforældre.' Så siger jeg: 'Bor de her? Kan jeg ikke besøge dem?' Så siger hun: 'De bor i Afghanistan.' Pigen, som går her på skolen, er styret hele vejen fra Afghanistan.”

Integrationsvejlederen fortsætter:

”Vi havde også en anden pige, som var afghaner. (...). Hun var meget atletisk og

energisk. Lige så snart hun kom i puberteten, skulle hun gå med tørklæde. Hun holdt op med at kunne bevæge sig frit, fordi hun virkelig skulle tildækkes. Jeg tror, hun er gift nu, efter at hun gik ud af niende klasse. Mange af dem bliver gift,¹⁸⁰ lige så snart de er færdige med niende klasse. Når de bliver 18-19 år, så får de et barn.”

Interviewer: ”Når du siger 'mange af dem', mener du så elever fra din skole?”

”Ja.”

En anden hindring for deltagelse i fritidsaktiviteter kan være, at de unge forventes at investere deres tid uden for skolen i at modtage koranundervisning. En interviewperson er således inde på, at det ikke er usædvanligt, at de unges deltagelse i koranskoler vejer tungere end deres deltagelse i fritidsaktiviteter:

”Vi oplever også, at der eksempelvis er pakistanske piger i det her hus, som får at vide, at de ikke kan gå til en fritidsaktivitet, fordi de skal læse Koranen. (...). Man skal nå at læse nogle bestemte dele af Koranen for at opretholde familiens ry. Vi oplever, at det både gælder piger og drenge. Så de unge skal gå hjem efter skoletid og læse i Koranen sammen med andre elever i en lejlighed eksempelvis. Ellers foregår koranlæsning, hvilket er nyt for os, via internettet, hvor der er en imam et eller andet sted i verden, som på en eller anden måde har et samarbejde med

forældrene om, hvor langt børnene skal nå i Koranen.”

Endelig er der i materialet et eksempel, der omhandler en pige, som gerne ville gå til dans, men ikke måtte ud fra den begrundelse, at Koranen og dans ikke hang sammen. En samtale mellem integrationsvejlederen og pigens mor fik dog pigens mor til at ændre opfattelse. Integrationsvejlederen fortæller her om forløbet:

”Vi talte med pigen, som var rigtig nervøs, om, at vi skulle indkalde mor, og talte om, hvordan vi kunne sælge mor vores forslag om, at hun gerne måtte danse. Inklusionspædagogen, som var til samtalen sammen med mig, arbejdede i en klub, som ikke var langt væk fra pigens nærmiljø, og der var mulighed for dans. I stedet for at foreslå moren dans med det samme startede vi med at sige: ’Det er en klub, hvor der er nogle voksne. Det er en institution, hvor der er nogle dansemuligheder.’ Så kunne moren føle sig tryk. Idéen solgte vi først over for datteren, som syntes vinklen var god. Det kunne hun godt se sig selv få lov til. Det at få lov til at gå i klub var første trin.”

Integrationsvejlederen fortsætter:

”Man kan ikke tage kampen på én gang, man er nødt til at tage den stille og roligt i små dele. Vi startede med den mindste del, hvilket moren gik med til. Vi har aftalt, at efter vinterferien, når mor har vænnet sig til, at hun

går i klub, kan vi gå videre og sige: ’I klubben er der nogle pigedansehold.’ (...) Så på den måde inddrager vi også eleverne.”

Et krav, piger kan være underlagt, om at gå direkte hjem fra skole kan desuden hænge sammen med en forventning fra forældrenes side om, at deres døtre – i kraft af deres køn – er særligt forpligtet til at varetage en række huslige opgaver. At pigerne har særlige forpligtelser i hjemmet, skal, if. ExitMentor, ses i lyset af forestillinger om pigernes værdi i et fremtidigt ægteskab. Et fremtidigt ægteskab kan således være rammesættende for pigernes tøjvalg, generelle udfoldelsesmuligheder og seksualitet – samt deres muligheder for at dyrke eventuelle interesser.

5.1.3 HVEM MAN TALER MED

Ekstrem social kontrol kan også vise sig ved, at forældre, brødre eller andre holder øje med, hvem pigerne er i kontakt med – herunder hvem de taler med via mobilen og de sociale medier.

En integrationsvejleder siger:

”Vi oplever social kontrol, hvor brødre gerne vil tjekke søsterens mobiltelefon eller Facebook. De vil have en kode til de sociale medier for at kontrollere dem.”

Det nævnes i sammenhængen, at det fx kan være et problem, hvis en pige har drengevenner på Facebook.

I Etnisk Konsulentteams rapport 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier'¹⁸¹ fremhæves det tilsvarende, at forældre og/eller storebrødre tjekker pigernes mobiltelefoner for at se, hvem de har talt med, og hvad der står i deres sms'er. Og at pigerne derudover oplever at blive ringet op af forældrene, som vil tjekke, hvor de er henne, hvad de laver, og hvem de er sammen med. Da de unge hele tiden kan blive ringet op, bliver mobiltelefonen således et stærkt redskab i udøvelsen af den ekstreme sociale kontrol. Af samme rapport fremgår det, at der er piger, der slet ikke må have en telefon, da forældrene vil undgå, at de gennem mobiltelefonen lærer drenge at kende og får en kæreste.

Som det fremgår af den juridiske analyse, er det imidlertid ikke problemfrit, når brødre, forældre eller andre decideret overvåger, hvem barnet eller den unge er i kontakt med.

Af afsnittet 'Grænser for forældremyndigheden – barnets eller den unges ret til at handle selvstændigt' i kapitel 4 fremgår det således, at den unge "i hvert fald fra denne fylder 15 år [...] har ret til en vis grad af privatliv knyttet til spørgsmål om dennes intimsfære." Der står endvidere, at "det antages i den strafferetlige teori, at den almindelige adgang for forældre til at monitorere deres børns færden på internettet, der knytter sig til udøvelsen af omsorgspligten, alene gælder efter dette tidspunkt, hvis den unge udsætter sig selv for decideret skadelig adfærd, igen forstået i en vestlig kontekst. Dette kan fx være tilfældet, hvis den unge besøger ulovlige sider på

internettet eller udviser en risikoadfærd, der kan udsætte den unge for at blive offer for overgreb, hvorimod den omstændighed i sig selv, at den unge er aktiv på de sociale medier, ikke er tilstrækkelig til at berettige overvågningen. Skafter forældrene til en 15-årig sig fx adgang til den unges Facebookprofil med det formål systematisk at kontrollere, om den unge har en kæreste eller blot har kontakt med personer af det andet køn, vil der principielt være tale om et brud på straffelovens § 263, stk. 2 om hacking. Efter bestemmelsen er det strafbart at skaffe sig **uberettiget** adgang til en andens loginoplysninger til fx sociale medier, og det uberettigede i forældrenes handling ligger i, at de ikke varetager en nødvendig omsorgsopgave, da den unge har opnået en alder og modenhed, hvor denne kan handle mere selvstændigt på internettet.¹⁸² (...) Skafter forældrene sig selv eller andre adgang til den unges telefon uden den unges viden eller mod den unges vilje alene med det formål at udøve ekstrem social kontrol, vil der desuden efter omstændighederne være tale om hacking. Igen må det afgørende være, om overvågningen er berettiget af hensyn til beskyttelsen af den unge i den konkrete situation."

En integrationsvejleder gør opmærksom på, at det ofte forholder sig sådan, at hverken de unge eller deres forældre er klar over, at det ikke er lovligt at tiltvinge sig adgang til en andens 'privatliv' på mobilen:

"Mange af de unge aner ikke, at det er ulovligt, at nogen tager deres mobiltelefon og kigger i

den. De tror, det er normalt, de tror, at det er sådan, man gør. De kan sige: 'Hvad snakker du om? Det må man da godt.' 'Nej, det må man ikke. Du kan ikke bare tage min telefon og gå ind i sms'er eller fotos. Det er ulovligt.' Der er grundlæggende ting, som vi andre ved, er ulovlige, som de unge ikke er klar over, er ulovlige. Men forældrene ved det heller ikke, så hvordan skal de informere børnene om det, hvis de heller ikke selv ved det?"

5.1.4 SVØMMEUNDERVISNING I SKOLEN

Det fremgår endvidere af datamaterialet, at integrationsvejledere oplever, at der er børn, der ikke må deltage i skolernes svømmeundervisning. Problemet er, at forældrene ikke vil tillade, at barnet bliver set i badetøj af børn af det modsatte køn. En interviewperson fortæller her, hvordan hun forsøger at tackle situationen, når hun støder på forældre, der ikke vil have, at deres børn deltager i svømmeundervisningen:

"Det er små børn, vi taler om, ned til nulte klasse, som ikke må deltage i svømmeundervisning eller tage på udflugt. (...) De [forældrene] siger: 'Det er haram for os. Derfor må de ikke deltage.' Så siger jeg: 'Jeg ved godt, det er haram for jer. Men din datter, din søn skal vokse op i det her samfund. Der er undervisning, som hedder svømmeundervisning. Så må du købe noget badetøj, så de kan få lov. Det er en undervisningsmetode. De skal deltage.' Det er meget, meget svært at arbejde med dem [forældrene]. De står fast. Slut færdig. Nogle

gange møder jeg virkelig en mur. Du kan ikke trænge ind. Så siger de: 'Det er religionen. Det er vores måde at leve på. Slut færdig.'"

I januar 2017 afgjorde EMD en sag om svømmeundervisning, som et schweizisk forældrepar af tyrkisk oprindelse havde indbragt for domstolen.¹⁸³ Forældrene krævede, at deres to døtre blev fritaget for svømmeundervisning i skolen, fordi piger og drenge blev undervist samtidig – et krav, skolen ikke ville imødekomme. Domstolen skulle tage stilling til, om skolemyndighederne havde krænket forældrenes religionsfrihed ved at kræve, at døtrene deltog i svømmeundervisningen. Domstolen konkluderede, at forældres ret til at opdrage deres børn i overensstemmelse med deres religiøse overbevisning er en menneskeret og en del af religionsfriheden, men at denne ret må vige for hensynet til børnenes integration i det land, de bor i.

"Myndighederne har blandet sig i forældrenes religionsfrihed, men det skete på baggrund af lovgivning og med et legitimt sigte, nemlig at beskytte elever af fremmed oprindelse mod enhver form for social udstødelse," skriver domstolen som begrundelse for afgørelsen.¹⁸⁴ Således tager domstolen udgangspunkt i barnets tarv.

De schweiziske myndigheder peger på, at kravet om at deltage i svømmeundervisning ikke alene skyldes, at myndighederne ønsker, at børnene skal lære at svømme. I de schweiziske domstoles afgørelser i sagen fremgår det, at

det også vægtes højt, at børnene bliver en del af et fællesskab, og at de lærer om de værdier, der gælder i det schweiziske samfund, herunder ligestilling mellem kvinder og mænd.

I menneskerettighedsdomstolens afgørelse understreges det, at de schweiziske myndigheder havde fulgt en præcis og forudsigelig procedure, inden forældrene blev tildelt en bøde. Og at de havde forsøgt at finde et kompromis, bl.a. at pigerne kunne bade i burkini.¹⁸⁵

Som det fremgår, minder den måde, hvorpå den ovenfor citerede integrationsvejleder forsøger at tackle mødet med forældre, der ikke vil lade deres børn deltage i svømmeundervisningen i en dansk folkeskole, om domstolens håndtering af svømmesagen fra Schweiz. Integrationsvejlederens forståelse af problematikken og hendes rådgivning af forældrene stemmer således overens med den linje, der udstikkes i dommen fra EMD.

I sammenhængen kan det nævnes, at et af Børnekonventionens grundlæggende principper er, at forældrene i udgangspunktet er i stand til at vurdere, hvad der er barnets bedste og handle ud fra dette, men "at en voksens vurdering af barnets bedste ikke kan tilsidesætte pligten til at respektere barnets rettigheder efter konventionen,¹⁸⁶ og forældrene er dermed nødsaget til at inddrage ikke bare deres egen, men også samfundets forståelse af, hvad der er barnets bedste."¹⁸⁷

5.2 VOLD SOM SANKTION – EKSEMPEL I

Udøvelse af vold er et instrument, der bliver anvendt i forbindelse med ekstrem social kontrol. Volden bliver bragt i spil som sanktion, når andre midler vurderes ikke at være tilstrækkelige, og/eller når barnet eller den unge menes at have overskredet bestemte grænser.

I følgende citat fortæller en integrationsvejleder om en pige, der endte med at blive tvangsfjernet fra hjemmet:

"Pigen gik i niende klasse. Vi havde tidligere været bekymret for hende og underrettet, men det var på grund af det faglige. Hun brugte skolen som en klub, fordi friheden var her og ikke derhjemme. Så når hun var her, gik hun ud af timerne og lavede alt muligt andet. Hun var meget fikseret på hankønnet, hvilket man er i den alder, men hun kom ud i nogle situationer, hvor hun ikke passede på sig selv. Det handlede om den frihed, koste hvad det ville. Hun fortalte, at hun var rigtig bange for sine brødre, især sin storebror. Han havde været tidligere bandemedlem. Så der var risiko for, at det kunne ende galt. Han havde et heftigt temperament. Igennem længere tid havde vi samtaler med hende og en sagsbehandler her på skolen. Vi spærrede også med hinanden internt på skolen ift., hvordan vi skulle håndtere situationen. Hun fortalte os ikke, at hun var blevet slået, da vi startede samtalerne med hende. Alle elever, der kommer ind på den her skole, ved, at vi har en skærpet underretningspligt. De

ved godt, at hvis de beretter om vold inde på det her kontor, så underretter vi. Det er simpelthen så vigtigt, at det er helt klart og tydeligt, hvor grænsen går. De har stor tillid til os voksne her på skolen, så hvis de kommer og har en idé om, at de siger noget i fortrolighed, og at jeg så bagefter reagerer, og at det eskalerer ... Så pigen fortalte ikke, at hun var blevet slået, men kun, at hun var blevet kontrolleret. Hun skrev til mig en fredag på min arbejdstelefon, om jeg havde tid til at tale med hende. Den dag havde jeg tilfældigvis fri, så jeg spurgte, hvor alvorligt det var, og om det kunne vente. Det svarede hun ja til. Så hun kom den første tid, jeg havde om mandagen klokken 08.00. Da hun kom ind på kontoret, kunne jeg se, hun havde et blå mærke. Så siger jeg til hende: 'Det, jeg ser, er det forbundet med din familie?' Så siger hun: 'Ja, og jeg ved godt, hvad du har tænkt dig at gøre.' Så sagde jeg: 'Vi bruger ikke mere tid på det. Du skal have hjælp.' Så sagde hun: 'Ja, men min mor.' 'Det er lige meget. Hvis din mor har været vidne til, at du er blevet slået af din bror, så er din mor vidne til ulovlige handlinger. Sådan er det bare. Om det er din mor, far eller bror, så er der ikke nogen, som må slå dig. Ligesom du heller ikke må slå din lillebror, fordi han skal rette ind. Der er en regel: Vold er udelukket.'¹⁸⁸ Det er så her, vi ringer, og hun informerer, at både hun og kæresten har fået en ordentlig omgang bank. Kæresten fik en ordentlig omgang af broren og hans venner, fordi han havde haft noget med søsteren. Hun blev tvangsfjernet, desværre.

Moren og storebroren ville ikke gå med til en frivillig anbringelse, så det skulle via højere instanser, som gik ind og vurderede, at hun skulle tvangsanbringes. Det, at brorens opførelse over for sagsbehandlere, politi og dommere havde været uacceptabel, spillede ind. Man var bekymret for hendes liv. Men hun kom hjem igen efter et halvt år, fordi hun valgte familien.¹⁸⁹ (...) Det, at pigen stod imellem familien og de danske værdier, er ikke en enkeltsag. Det er noget, som eksisterer i bedste velgående."

Det fremgår af citatet, at der bruges meget tid på at gøre det klart og tydeligt for eleverne, at hvis det har noget med vold at gøre, så er skolen nødt til at underrette, og at dette ikke er til forhandling. Og sådan må det nødvendigvis være. Eleverne skal vide, at vold er uacceptabelt og strafbart, og de skal vide, hvor det kan bære hen, hvis de fortæller skolens voksne om den vold, de måtte være udsat for.

Underretningspligten betyder imidlertid, at man kan frygte, at der vil være tilfælde, hvor eleverne ikke fortæller hverken skolens voksne eller andre voksne om den vold, de måtte være udsat for derhjemme, da de ikke kan overskue, hvad det kommer til at betyde, hverken for dem selv eller for deres familie. Således kan man forestille sig, at mørketallet ikke er ubetydeligt, når det kommer til vold mod børn og unge.

Af citatet ovenfor fremgår det da også, at pigen ved de første mange samtaler netop er varsom med ikke at fortælle, at hun bliver slået

– hun fortæller 'alene' om restriktionerne/ adfærdsreguleringen, ikke den fysiske vold. Stik imod hensigten kan underretningspligten således være en barriere for, at børn og unge får den hjælp, de burde få, da barnets frygt for myndighedernes indblanding, familiens reaktioner herpå og den uvisse fremtid kan afholde barnet fra at fortælle om forholdene derhjemme.

En udfordring er, at det i dag er uklart, hvornår en kommune kan gå ind i en sag uden at informere forældrene om, at en undersøgelse er sat i gang (herunder bl.a. hvornår kommunen kan undlade at informere forældrene, hvis de anmoder om aktindsigt i underretningen).

Medmindre sagen er så åbenbart alvorlig, at den berettiger et straksindgreb fx efter SEL's § 51, § 52, stk. 2, 2. pkt. eller § 75, vil en nærmere undersøgelse af barnets og familiens forhold være nødvendig, inden der iværksættes støtte efter reglerne om særlig støtte til børn og unge i SEL's kapitel 11.

At få tydeliggjort, at **udgangspunktet om, at forældrene skal inddrages**, når en sag behandles efter reglerne i SEL's kapitel 11, faktisk **kan fraviges** i sager, hvor hensynet til barnet eller den unge taler for det, synes i den sammenhæng væsentligt. Således bør det tydeliggøres, at fravigelse ikke alene kan ske i sager, hvor der er risiko for barnets sikkerhed, men også i sager, hvor forældrenes reaktion vil medføre, at barnet eller den unge afbryder kontakten til myndighederne.

Hvis det er uklart for skolens voksne, som barnet eller den unge måtte betro sig til, samt kommunens sagsbehandlere, hvornår princippet om at inddrage barnets forældre kan fraviges, risikerer man en for tidlig involvering af forældrene til skade for barnet eller den unge. Barnet eller den unge kan havne i den situation, at der ikke er andre muligheder end at trække i land og leve med den ekstreme sociale kontrol – herunder de repressalier, der måtte følge af at have indblandet udenforstående/offentlige myndigheder i familiens private anliggender.

Det skal i øvrigt bemærkes, at integrationsvejledere, lærere og andre, der "udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv," if. SEL's § 153, stk. 1, også har pligt til at underrette i sager, hvor der ikke er tale om fysisk vold, men hvor barnet eller den unge 'alene' bliver overvåget/truet/udsat for psykisk vold.¹⁹⁰

Et øget fokus på fysisk vold som følge af skærpelserne i SEL i hhv. 2011 og 2013¹⁹¹ kan imidlertid have betydet, at den psykiske vold ikke altid får den opmærksomhed, som den burde få. Se evt. rapporten 'Overgreb mod børn – hvor langt rækker beskyttelsen?', Institut for Menneskerettigheder, 2016.^{192 193}

5.3 VOLD SOM SANKTION – EKSEMPEL II

En anden af de sager, vi har valgt at trække frem, handler om en pige, der udsættes for grov vold. I denne historie er det pigens kæreste, der er voldsudøver.

Integrationsvejlederen fortæller:

”Den værste historie, vi har haft, var en pige, som ikke kom i skole en dag. Vi vidste, hun var kærester med en ung mand [med oprindelse i et mellemøstligt land], som faktisk var lidt ’psyko’ af og til. Hun er selv halvt [xxx], halvt dansk. Jeg kørte ned i en lejlighed. Der var et hav af mennesker i lejligheden, og denne her pige lå under dynen. Jeg kunne se i hendes øjne, at hun var rigtig, rigtig bange, og at der var sket noget. Der var mange mennesker i lokalet sammen med pigen og hendes kæreste. Der var også veninder fra klassen. Jeg siger, at hun skal med mig, fordi hun skal i skole. Så siger hun, at hun lige skal have tøj på. En af hendes veninder går med ud og når lige at sige, at det er helt slemt. Jeg tænker bare, at vi skal ud. Jeg ser, at han giver tegn til, at han vil skære halsen over på hende, hvis hun snakker. Jeg går udenfor. Da hun kommer, kan hun stort set ikke gå. Hun halter og går meget langsomt. Da hun kommer ud i bilen, bryder hun fuldstændig sammen. Så vi ender med at køre hende direkte på politigården. Hun er gennembanket med koteskaft og læderrem under fødderne. Jeg kan huske, betjentene sagde, de aldrig nogensinde havde set noget lignende. Han havde sagt til hende: ’Nu skal jeg lære dig, hvad man gør ved en pige fra [xxx], hvis ikke hun opfører sig ordentligt.’”

Som det fremgår til slut, retfærdiggør voldsudøveren overgrebet med, at pigen – set med hans øjne – har overskredet nogle grænser for, hvordan man opfører sig, hvis man kommer et bestemt sted fra.

Af rapportens indledning fremgår det, er æresrelateret vold (endvidere) er defineret ved tilstedeværelsen af et bifaldende publikum bestående af medlemmer af familien og/eller omgangskredsen, som holder med voldsudøveren og anskuer ofret som problemskaber, der skal rette ind.

Vi ved ikke med sikkerhed, om de mennesker, der er til stede i lejligheden, er et ’bifaldende publikum’, eller hvordan det nøjagtig forholder sig. Men vi kan konstatere, 1) at der er mange mennesker i lejligheden, og 2) at det først lader til, at pigen får hjælp, da integrationsvejlederen dukker op.

5.4 KONSEKVENSER AF AT BRYDE MED DEN EKSTREME SOCIALE KONTROL

Som det er fremgået, er det sjældent nogen enkel sag for de unge at bryde med den ekstreme sociale kontrol. Heller ikke selvom de får hjælp og støtte udefra. Hvis den unge føler sig nødsaget til helt at bryde med familien, vil hun (eller han) ofte stå meget alene. Et radikalt brud med familien vil ikke pr. automatik, men kan i praksis betyde, at den unge end ikke har mulighed for at bevare kontakten med fx yngre søskende.

En integrationsvejleder fortæller her om overvejelserne fra en konkret sag:

”[Det] betyder [...] at hun skal sige farvel til familien. Både sin mor og sin lillesøster. Det er mest de to personer, som det gør ondt på hende at skulle miste. Hun skal faktisk sige

farvel til hele sit netværk her i [pågældende by], hvis hun vil gøre op med den sociale kontrol. Den sociale kontrol er så stor i hendes familie, at hun ved, at hendes bror er parat til at tage drastiske metoder i brug for at få hende til at rette ind. For ham er det så vigtigt, at hun lever op til de her normer. Derfor skal hun væk fra det miljø, hvis hun ikke længere ønsker at leve med kontrollen. Det er hun ikke parat til endnu. 'Ikke endnu,' siger hun."

Interviewer: "Når du siger 'det miljø', er det så miljøet her i [pågældende by], du taler om?"

"Nej. Hun skal væk fra [byen som sådan]. Hun skal have hemmelig adresse et helt andet sted. De finder hende her. Hvor kan hun bevæge sig her uden at blive set? Hvis hun vælger at bryde med de her normer, så bringer hun skam over familien. Så mener hun selv, at der er en dødsdom. Så vil storebroren gøre alt for at finde hende. Han er ligeglad. Han er så traditionel, at han vil gøre, hvad der skal til for at opretholde æren. Han har truet hende på livet. Hun er sikker på, at han vil gøre det, hvis hun ikke bliver ved med at rette ind."

Interviewer: "Altså at han vil tage livet af hende eller hvad?"

"Ja."

Senere i interviewet er integrationsvejlederen inde på, at forestillingen om helt at bryde med

alt, hvad man har, er så uoverskuelig, at mange i stedet forsøger at leve et dobbeltliv:

"Jeg oplever, at der er mange, som prøver at leve et dobbeltliv. De er ikke parate til at tage den store beslutning at sige farvel til familien og miljøet. Der er ikke så mange, som kan klare det. Den tilknytning, man har til familien og sin omgangskreds, er vigtig for os alle sammen."

Interviewer: "Du taler om, at de unge skal være parate til at sige farvel til familien. Kan du sige noget mere om det?"

"De skal sige farvel til et netværk. De skal sige farvel til deres vante omgivelser. De skal sige farvel til et liv, som også betyder utroligt meget for dem. Hvis man ikke er parat til det og vælger at komme tilbage, får man et endnu hårdere liv, end man havde, inden man gjorde op med kontrollen."

(...)

"De fleste kommer tilbage – og dét til et helvede. (...) Det skal gøres på en måde, så den unge stadig kan beholde sit netværk. Kun i meget drastiske situationer skal man trække den unge ud af familien."

Samme interviewperson påpeger, at det derfor er vigtigt, at indsatserne mod ekstrem social kontrol ikke alene retter sig mod de unge, mens man glemmer familien.

”De [de unge, der udsættes for ekstrem social kontrol] er jo ikke anderledes end alle andre. Alle vil gerne have en familie. Det vil de også.”

En anden interviewperson fortæller, at det indimellem kan være ekstremt vanskeligt for de professionelle overhovedet at hjælpe en ung, der er i knibe, fordi man kan opleve, at den unges fortælling ændrer sig undervejs.

”Det, jeg synes, nogle gange har været svært, er, at pigerne har bedt os om hjælp, hvor vi er gået ind i det for at hjælpe dem. Lige pludselig så kan de vende på en tallerken og sige, at de slet ikke kender noget til det der, og hvad vi overhovedet snakker om.”

Interviewer: ”Kan du give mig et konkret eksempel?”

”Vi har haft [konkret pige], som jeg af flere gange har været på politistationen med om natten, fordi hun blev gennembanket derhjemme. Vi har hjulpet hende på krisecenter, og lige pludselig så bliver man ringet op af krisecenteret, som fortæller, at hun har ringet både til den ene og den anden, som har banket hende i familien. Og at hun er taget hjem til dem eller er mødtes med dem. Når man snakkede med hende igen om alt det, der var hændt hende, sagde hun: ’Nej, nej, det passede ikke. De har bare lige revet mig lidt i armen.’ Så er det en helt anden historie, som bliver fortalt. Velvidende, at det er pres fra familien.”

Det forhold, at de unges fortællinger ændrer sig, er oplagt et udtryk for, at de er bange for de mulige konsekvenser af at ’sladre’. Pres fra familien gør, at de vælger at fortælle en historie, der ikke matcher det faktiske hændelsesforløb. Således vanskeliggøres de professionelle arbejde, og de unge risikerer ikke at få den hjælp, de burde få.

5.5 OPDRAGES IKKE SOM SELVSTÆNDIGE INDIVIDER

Som det fremgår af indledningen, er det et vilkår for børn og unge, der lever med ekstrem social kontrol, at der ikke er plads til, at de har en selvstændig mening og selv træffer valg baseret på egne ønsker og behov.

”I mange familier er det også de ældre, forældre eller en tredjepart som en onkel, der definerer familiens behov. Og det forventes, at den unge retter ind efter de normer, som defineres som de rigtige. Det kan være alt fra de små ting i hverdagen som valg af tøj og så til valg af ægtefælle.”¹⁹⁴

Det danske system bygger imidlertid på, at den enkelte kan tage ansvar for sit eget liv. Man er et individ med alt, hvad det indebærer af friheder og ansvar.

En af de interviewede integrationsvejledere er inde på, at det forhold, at børnene ofte ikke opdrages som individer – snarere som en brik i det store spil, som udgøres af hele familien – giver dem nogle udfordringer i skolen og andre sammenhænge, hvor det ofte forventes, at de

kan danne en selvstændig mening og er i stand til selv at træffe en række selvstændige valg:

”En kæmpe udfordring, der eksisterer i forhold til skolen, er, at man er tilbøjelig til ikke at opdrage børnene som individer hjemmefra, men som en del af en større helhed. Du har ikke noget at skulle have sagt om dit eget liv alene. Familien er med til at beslutte på dine vegne. Det er den måde, man opdrager på. Det er et problem, fordi man ikke selv danner sine holdninger. Vi arbejder (i skolen) meget målrettet med, at børnene selv skal komme med forslag til diverse ting. Ofte kan de tosprogede børn ikke forstå, hvordan de skal håndtere en sådan situation. At det er op til én selv at komme med forslag og idéer. De er vant til at tage fælles beslutninger om alt. Det kan have en betydning senere i livet, at man ikke kan træffe de valg, man egentlig selv ønsker. De tosprogede børn tænker hele tiden: ’Hvad vil det gøre ved min familie? Hvad vil det betyde for min familie, hvis jeg gør det her? Hvad er konsekvenserne for min familie?’”

Interviewer: ”Det er en helt anden forestilling om individet.”

”Hvad føler min far? Hvad føler jeg? Hvad ville folk sige? I modsætning til: ’Hvad synes du, skat?’”

Som det er fremgået af kapitel 4 i afsnittet om princippet om direkte inddragelse af barnet, lægger Børnekomitéen til grund, at retten

til at udtrykke sig frit også gælder i barnets hjem, og at forældrene er forpligtede til at støtte barnet i at lære at udtrykke sig selv.¹⁹⁵ Således understreger komitéen, at den gradvise inddragelse af barnet eller den unge medfører, at forældrene skal give anvisninger og instrukser over for små børn, rådgivning til lidt større børn og menings- og idéudveksling på lige fod ved store børn.¹⁹⁶ Denne forestilling om gradvis inddragelse stemmer overens med den løbende selvstændiggørelse af barnet, der ligger i forståelsen af reglerne om forældremyndighed.

Forældre, hvis tilgang til opdragelse udgør en barriere for, at barnet kan udtrykke sig frit, og som forsømmer forpligtelsen til at støtte barnet i at lære at udtrykke sig selv, handler således i strid med en af grundtankerne bag forældremyndigheden og med Børnekomitéens anvisninger.

Også ift. at kunne begå sig i det danske sundhedsvæsen kan det være en udfordring, hvis ikke man er opdraget til at formulere egne behov. Læger i det danske sundhedsvæsen forventer at møde en patient, der er klædt på til mødet og mere eller mindre i stand til at indgå i en ligeværdig dialog.

Psykiater: ”Vi arbejder jo i en vestlig kontekst med, at der skal være en god alliance mellem en person, der søger hjælp, og så en behandler. Og vores forståelse af det i dag er jo, at det er to ligeværdige mennesker, der mødes og på en eller anden måde forhandler ... (...).”¹⁹⁷

I undersøgelsen 'Lige adgang til sundhed' (Institut for Menneskerettigheder, 2014) får man indtryk af, hvilke følger en opdragelse, hvor barnet eller den unge ikke vænnes til/trænes i at formulere egne ønsker og træffe egne valg, i yderste konsekvens kan have:

En psykiater fortæller:

"For et par år siden havde jeg en patient fra den store tyrkiske gruppe, der kom fra Konja, og mange af dem er meget dårligt uddannet. Hende her var ... Jeg tror aldrig, hun havde gået i skole ... højst et år eller sådan noget. Og det var en meget fornuftig tolk, jeg havde, som var en ikke helt ung herre. Og da vi var færdige, sagde han til mig: 'Jeg bliver nødt til at sige noget til dig. Når jeg talte med den kvinde, kunne jeg jo ud af hendes sprog høre, hvor dårligt uddannet hun var. Hendes ordforråd var uhyre begrænset.' Men der var én ting, der havde slået ham, og det var, at når jeg havde spurgt hende om noget ... Hun var kommet, fordi hun havde forsøgt at begå selvmord, fordi hun var blevet gravid for fjerde gang inden for relativt kort tid ... Og så havde jeg spurgt hende lidt, hvad hun havde forestillet sig, og han fortalte mig så, at hun havde været fuldstændig forvirret. Det havde han kunnet høre på den måde, hun havde svaret på, for der var aldrig nogen, der havde spurgt hende, hvad hun havde lyst til. Det havde hun aldrig prøvet i hele sit liv, at der var nogen, der spurgte: 'Hvad kunne du selv tænke dig?' Hun anede ikke, hvad hun skulle svare. Hun var blevet gift som 16-årig og havde trællet for sine svigerforældre, for

nu havde de endelig fået en ung rask kvinde i huset, og de havde bestemt alt for hende. Hun fik ikke lov til noget som helst, og nu var hun i Danmark, og der bestemte hendes mand og hans ældre mor, og hun bestemte aldrig noget. Og den oplevelse af pludselig at sidde over for et menneske, som spørger hende, hvad hun selv havde tænkt sig ... Hun var jo fuldkommen forvirret. Hun anede ikke, hvad hun skulle svare."¹⁹⁸

I forlængelse af ovenstående citat kan man sige, at såfremt der er patienter i systemet, som ikke er i besiddelse af de kompetencer, som det forudsættes – herunder er vant til at formulere sig om egne tanker og behov – er der en risiko for, at de ikke opnår den relevante behandling.

Det, at de unge ikke opdrages til selvstændighed, betyder samtidig, at der er risiko for, at de ikke har erhvervet de nødvendige erfaringer ift. at definere og fastholde egne grænser. Således er der eksempler på, at unge piger indgår uheldige seksuelle relationer, når de sættes 'fri':

"De savner en guide til koder, regler og grænser i det danske samfund; kender måske ikke de første tegn på at blive for fuld, på at have flirter for meget osv. Det kan være sværere for dem end for etnisk danske piger at stoppe 'mens legen er god'. De vil ofte komme længere og længere ud på overdrevet i deres handlinger og vil have sværere ved at 'vende tilbage' end deres etnisk danske veninder," siger psykolog Meriam Al-Erhayem (i Nøhr-Larsen 2004:117).

Ikke mindst når de bliver anbragt uden for hjemmet, bliver det svært for pigerne.

”Pigen er blevet fortalt alt, hvad hun skal gøre hele hendes liv, altid er hun blevet styret. Når den styring pludselig forsvinder, kommer der et kæmpe tab. Det føles godt og frit i starten, men det begynder som regel meget hurtigt at gå ned ad bakke. Det danske samfund bygger helt gennemgående på, at vi alle sammen kender grænserne og selv styrer efter dem; det kan være uskrevne regler for, hvor man sætter grænser i forhold til mænd og forskellige former for misbrug; de fleste finder jo trods alt ud af at sætte dem, selv om de har været ude og eksperimentere. De grænser kan nogle af de etniske minoritetspiger slet ikke fornemme. Når hun står helt alene i verden, kan hun simpelthen ikke mærke, hvad der er op og ned. Og samtidig har hun jo sin moral med i rygsækken.” (Meriam Al-Erhayem i Nøhr-Larsen 2004: 117).¹⁹⁹

5.6 BETYDNINGEN AF SOCIAL KLASSE OG ANDRE FAKTORER

Af Etnisk Konsulentteams rapport 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier' fremgår det, at der er forskellige opfattelser af, hvilke faktorer der er til stede i familier, der er optaget af familiens ære. En forklaringsmodel går på, at ekstrem social kontrol har særligt gode vækstbetingelser i de mest ressourcervrige familier:

”De står uden for arbejdsmarkedet, de føler sig diskrimineret, de taler dårligt dansk, de er isolerede osv. De har ingen daglig kontakt med det danske samfund, adgang

til information og smalltalk i kantinen om børnenes liv. De har ingen andre måder at opnå status på end gennem familiens ære.”²⁰⁰

Fædrene i disse familier har måske en længere uddannelse fra oprindelseslandet og havde – inden de kom til Danmark – en god og indflydelsesrig stilling. Opretholdelsen af familiens ære bliver brugt til at kompensere for tabet af social og økonomisk kapital.²⁰¹

En anden – om end beslægtet – forklaringsmodel finder man, if. rapporten, hos den norske forsker Anja Bredal, som har lavet flere undersøgelser med fokus på etniske minoritetspiger. Hun peger på, at udøvelsen af ekstrem social kontrol har at gøre med, at folk i migrantmiljøet føler sig presset på deres identitet og reagerer ved at holde særligt godt fast i de værdier, de mener, knytter sig til deres identitet. Heri ligger samtidig, at migrantidentiteten er forskellig fra majoritetsidentiteten. Anja Bredals påstand er altså, at utrygheden ved eksilet kan ses som en forklaring på, hvorfor familiens ære bliver så vigtig.²⁰²

I rapporten bliver det også nævnt,²⁰³ at det, at børnene møder en verden i skoletiden, som forældrene ikke kender, er svært at håndtere for mange af forældrene. Og at de forældre, der bruger ære til at styre deres teenagere, ofte er dem, der er mest bange for at miste kontrollen og har sværest ved at forstå det liv, deres børn eller unge lever.

Endelig kan det, if. Etnisk Konsulentteams rapport 'Social kontrol i etniske minoritet-

sfamilier',²⁰⁴ spille en rolle at være flygtning, da traumatiserede flygtninge kan have et forstærket behov for at vide, hvor deres børn er. En forklaring kan være, at forældre, der har siddet i fængsel, inden de flygtede, føler, at de ikke har kunnet passe på deres børn.²⁰⁵

Ifølge Etnisk Ungs rapport 'Dobbeltliv',²⁰⁶ bliver æreskodekset i mange minoritetsmiljøer efterlevet langt mere håndfast, end det ville være blevet, hvis familien var blevet i det land, de er rejst fra. Dette skal if. rapporten ses i sammenhæng med, at minoriteten ofte oplever majoritetsbefolkningens værdier som uforståelige. I rapporten refereres den norske forsker Unni Wikan, som bl.a. er kendt for sine studier af ære, for at sige, at meget tyder på, at æresbegrebet i en del indvandrergrupper i Europa gennemgår en revision i konservativ retning. Således udløser oplevelsen af at være "omgivet af fjender, hedninge og mangel på civilisation," hvilket nogle indvandrere oplever at være, at ære får en forstærket værdi.²⁰⁷

En integrationsvejleder fortæller, at en pige, der bærer tørklæde, på et tidspunkt forklarede hende, at da hun boede i Libanon i en flygtningelejr, havde hun ikke tørklæde på, men at hun var nødt til at gå med tørklæde, da familien flyttede til Danmark:

"Hun sagde også, at når hun kom derned på besøg, så grinede de lidt af hende og sagde: 'Sig mig, du flytter til et frit land som Danmark. Et demokratisk land. Og så kommer du ned og ser sådan ud?'"

Etnisk Ung peger på, at det at leve isoleret og primært tale med andre fra samme minoritetsgruppe – hvilket ikke er usædvanligt, hvis ikke man har tilknytning til arbejdsmarkedet – kan medvirke til, at det næsten bliver umuligt at forstå, hvad det er for en virkelighed, ens børn er en del af, men at man hos Etnisk Ung også møder mange familier, der i samfundets øjne er velintegrerede med uddannelse og arbejde, som heller ikke respekterer deres børns behov. If. Etnisk Ung kan man altså ikke konkludere, at udøvelse af ekstrem social kontrol alene forekommer i ressourcetsvage, ikke-integrerede familier.²⁰⁸

Af interviewmaterialet fremgår det da også, at social klasse ikke nødvendigvis er afgørende for, om der i en familie udøves ekstrem social kontrol, da man også finder den ekstreme sociale kontrol blandt de ressourcetsværke. Den væsentligste faktor synes at være, hvor meget man i en given familie lader sig styre af æresbegreber og forestillinger om, at familiens ære afhænger af kvindernes ærbarhed (jf. ovenstående).

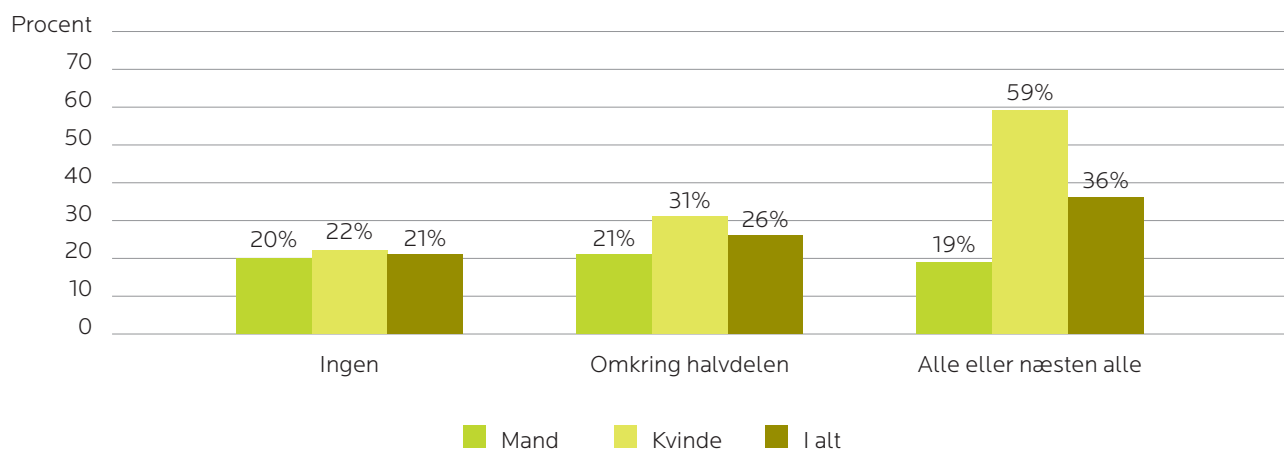
En interviewperson udtrykker det således:

"Før i tiden har man troet, at familier, der ikke er veluddannede eller ikke er velintegrerede, er dem, som udøver social kontrol. Det er man begyndt at se bort fra nu. Etnisk Konsulentteam har fortalt, at en af de sager, de har haft, handlede om [en familie, hvor begge forældre var veluddannede]. De havde et job begge to, men da de fandt ud af, at

datteren dattede og var forelsket i en dansk fyr, endte de med at sende hende til onklen i [xxx-by], hvor hendes hår blev klippet kort, og hun blev slået. Så det behøver ikke at have noget med uddannelsesbaggrund at gøre. Det har at gøre med familiens ære – hvad man betragter som ære – og det kan være familiens omdømme eller ry enten i hjemlandet eller det miljø, som man bor i.”²⁰⁹

Om end flere interviewpersoner kan komme med eksempler på, at ekstrem social kontrol også udøves i ressourcestærke familier, peger det samlede interviewmateriale i retning af, at ekstrem social kontrol har særligt gode vækstbetingelser i områder, hvor mange familier med det samme sæt af udfordringer i form af manglende tilknytning til arbejdsmarkedet og manglende anerkendelse fra det omgivende samfund bor og lever.

ANDELEN AF 18-29-ÅRIGE INDVANDRERE OG EFTERKOMMERE MED IKKE-VESTLIG OPRINDELSE, DER FÅR BEGRÆNSET DERES FRIHED OG SELVBESTEMMELSE AF DERES FAMILIE MED HENSYN TIL VALG AF KÆRESTE ELLER ÆGTEFÆLLE, FORDELT PÅ KØN OG ANDEL AF BEBOERE MED INDVANDRERBAGGRUND, DER BOR I DERES KVARTER ELLER BEBYGGELSE, 2014-2016, PCT.



Note 1: Figuren er baseret på 801 besvarelser fra indvandrere og efterkommere (sammenlagt for 2014 og 2016).

Note 2: Målet for valg af kæreste eller ægtefælle er blevet dannet vha. et indeks bestående af i alt seks spørgsmål om, hvorvidt svarpersonen har følt sig begrænset af familien med hensyn til valg af kæreste eller ægtefælle. Besvarelserne ved ikke og ønsker ikke at svare til de seks spørgsmål indgår ikke i analysen.

Note 3: Besvarelserne ved ikke og ønsker ikke at svare på spørgsmålet "Hvor stor en del af beboerne i det kvarter eller bebyggelse, hvor du bor, har indvandrerbaggrund?" indgår ikke i analysen.

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriets Medborgerskabsundersøgelse.

Tal offentliggjort af Udlændinge- og Integrationsministeriet i januar 2017²¹⁰ underbygger, at ekstrem social kontrol især er at finde blandt ressourcetsvage familier. Således viser tallene, at kvindelige indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig oprindelse bosat i 'ghettolignende' områder/områder med en høj koncentration af beboere med indvandrerbaggrund i væsentlig højere grad end kvindelige indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig oprindelse bosat uden for et sådant område oplever en begrænsning i deres selvbestemmelse og frihed med hensyn til valg af kæreste eller ægtefælle. Således har 59 pct. af førstnævnte gruppe af kvinder tilkendegivet, at de ikke kan vælge at få en kæreste eller selv vælge deres ægtefælle. Den tilsvarende andel af kvinder, der bor i et område, hvor ingen af de andre beboere har indvandrerbaggrund, er 22 pct.²¹¹

5.7 AFHÆNGIGHEDEN AF GODE SOCIALE RELATIONER OG ANERKENDELSE I NÆRMILJØET

Familiernes afhængighed af at oppebære gode sociale relationer fra det nærmiljø, de indgår i, oppebære status og høste anerkendelse ser ud til at spille en vigtig rolle for, i hvilket omfang der udøves ekstrem social kontrol.

Af Etnisk Unge rapport 'Dobbeltliv' fremgår det, at det i mange tilfælde ikke kun er **familiens** normer, de unge skal leve op til, men normerne i **netværket omkring den specifikke etniske minoritet**, de tilhører. Således kan netværkets normer medvirke til at opretholde familiens pres på den unge:

"Man kan opleve familier, der egentlig gerne vil give deres børn frie rammer og integrere sig med alt, hvad det indebærer. Men af frygt for, hvad netværket vil mene, gør man det ikke. Fordi angsten for at blive udelukket fra fællesskabet, fordi naboen begynder at sladre om familiens manglende kompetencer, er så stor en magtfaktor."²¹²

Som det fremgår af citatet, kan der blandt forældre, der udøver ekstrem social kontrol, være et ønske om at gøre tingene på en anden måde og give børnene en større grad af frihed. Men angsten for netværkets reaktion afholder forældrene fra at handle på ønsket.

En integrationsvejleder udtrykker det sådan:

"De er bange for deres omdømme. De er bange for at blive frosset ude i boligområdet. De er bange for, at der er nogen, som kalder deres datter luder. Ordet luder er meget brugt herude. Hvis man lever et ganske almindeligt dansk liv som pige, så hedder det, at man er en luder."

I følgende passage forklarer en anden integrationsvejleder, hvilke mekanismer der medvirker til at vedligeholde ekstrem social kontrol, også blandt forældre, der dybest set ønsker, at deres børn ikke var underlagt kontrollen i den udstrækning, som tilfældet er.

"Naboen ser ens datter ude i byen og sladrer. (...) 'Jeg har set Aishas datter ude i byen.' (...) Det er en kæmpe problematik. (...) Mange forældre

vil faktisk gerne have, at deres børn lever et lidt mere frit liv. Men det er omgivelsernes sociale kontrol af dem, der bremser mange forældre i at give deres børn lov. (...) Mange forældre fortæller mig, at de er bange for sladder. Det er især pigerne, der er udsat for sladder. Hvor forældrene ofte siger: 'Jeg vil ikke have, at min datter får et dårligt ry.'"

Interviewer: "Så mange forældre ønsker, at deres døtre eksempelvis kunne have mere frihed, men de vil ikke have, at der løber rygter om, at de har et barn, der sker ud?"

"Ja. Meget af den sociale kontrol handler om den problematik."

Interviewer: "Hvis man selv havde interesse i, at ens eget barn havde mere frihed, kunne man så ikke være ligeglad?"

"Nej, det kan man ikke. For forældre er også afhængige af deres sociale relationer. Det er både naboer, venner og familien. Man er derfor ikke ligeglad. Man skal virkelig være stærk for at kunne sige fra og sige: 'Det er mit barns liv, og det er vores liv. Det skal I ikke blande jer i.' (...) Heldigvis er der nogle familier, der har formået at håndtere det."

Interviewer: "Nu siger du, at man skal være stærk for at sige fra. Hvorfor? Kan du uddybe det?"

"Man skal være stærk for at gå imod normen og sige, at man som mor eller far støtter

sit barn. Jeg har oplevet nogle tilfælde, hvor en dansk ung mand har giftet sig med en pige med en anden etnisk baggrund, hvor de er kommet sammen til et bryllup. Hvor alle andre er der og kigger på en. Så skal man være stærk for at sige, at man er ligeglad med, hvad andre synes (...), og sige: 'Min datter skal være lykkelig. Her er vores svigersøn!' (En etnisk dansk mand). Du bliver udstødt, hvis ikke du står stærkt."

Som det fremgår af citatet, er det integrationsvejlederens vurdering, at man virkelig skal være stærk for at gå imod den 'linje', der er lagt.

Integrationsvejlederen kommer også ind på, at hvis forældrene ikke rigtig har kendskab til, hvad det vil sige at være ung i dagens Danmark, og ikke føler sig trygge ved den måde, hvorpå danske unge er unge på – eller måske snarere ved forestillingen om måden, hvorpå danske unge er unge på – kan det medføre, at deres egne børn holdes i kort snor:

"Samtidig er det svært, fordi det er noget nyt. Det er en anden kultur. Det er ikke et muslimsk land, og man lever i et samfund med andre spilleregler. Man er bange for det helt nye. (...) Det betyder meget, hvad andre synes. I mange kulturer kredser livet om ens sociale omgangskreds. Man er bange for, hvad andre synes. (...) Det er et kæmpe pres. Derfor siger jeg, at man virkelig skal være stærk. For ellers bliver man ekskluderet fra fællesskabet."

I et andet interview understøttes det, at den viden, forældrene har om det danske samfund, kan være begrænset:

”Når Al Jazeera kører 24 timer på fjernsynet, og du tager ned til den lokale grønthandler, som taler om, hvad der sker i andre lande, plus at din nabo også er udlænding, så er den viden, man har, om tingene begrænset.”

Ud fra forskellige vinkler er flere interviewpersoner inde på, at udøvelsen af ekstrem social kontrol også tjener til at opretholde en bestemt kultur og værne imod indoptagelse af nye måder, der potentielt kunne resultere i kontroltab.

En integrationsvejleder udtrykker det på følgende måde:

”Vi havde en mor med fire børn, som valgte at blive skilt fra sin mand, fordi han slog hende. Hun valgte at anmelde sin mand til politiet. Han kom i fængsel. Hun er sådan en ’fri’ kvinde, hvilket blev tydeligere, da hun blev skilt. En varm sommerdag havde hun lyst til at gå i en nederdel. Hun havde også en lille tatovering på halsen. Hun blev decideret spyttet på af andre kvinder herude. Spyttet på og hånet af mænd, kvinder og børn. Derfor var hun nødt til at flytte fra boligområdet. Hun kunne ikke leve i fred. Der var ingen i skolen, der ville lege med hendes børn, fordi hun var anderledes, end normen herude tillader. Kvinderne, som hånede hende, var ligeglade med, hvad hun var blevet udsat for. Hendes

næse var skæv og opereret, fordi manden havde slået hende flere gange på næsen. De havde meget travlt med at opdrage hende til at være en god muslim. En ordentlig kvinde fra [xxx]. Der er mange af sådanne eksempler.”²¹³

For så vidt er der intet overraskende eller nyt i, at ’medlemmerne’ af et givet ’samfund’ står sammen om at opretholde den ’orden’, der kendetegner det pågældende samfund. Det findes inden for alle grupperinger og alle sociale lag. Der, hvor det bliver problematisk, er, når en sådan praksis har negative konsekvenser for andre – fx ens egne børn – og/eller når det, man gør for at opretholde ordenen, ikke er lovligt.

5.8 DOBBELTLIV

Andre undersøgelser viser, at mange af de unge, der er udsat for ekstrem social kontrol, lever et dobbeltliv, som konsekvens af at deres muligheder for selvbestemmelse er så begrænsede. Dobbeltlivet indebærer, at de unge hele tiden skal være i stand til at jonglere lange rækker af halve sandheder og løgne. For nogle har det konsekvenser for deres psykiske helbred. Ifølge Etnisk Ungs rapport ’Dobbeltliv’ er stress en nærmest uundgåelig konsekvens af at skulle holde styr på de mange forskellige historier.

”Symptomerne på stress kan være alt fra hjertebanken, glemsomhed, søvnproblemer, ustabilitet, svigtende koncentration og en konstant følelse af indre uro. Følelser, de

unge, vi har talt med, i høj grad kan nikke genkendende til.”²¹⁴

If. samme rapport giver de unges dobbeltliv ofte store problemer ift. deres studier, og det er også her, mange af dem bliver opdaget af fagfolk. De udviser faresignaler som indlæringsvanskeligheder, koncentrationsbesvær, humørsvingninger og andre typiske symptomer på, at de ikke har det godt og er belastet af det dobbeltliv, de fører. Der bliver i rapporten gjort opmærksom på, at der – i det hele taget – er mange unge, der i dag oplever stress igennem deres studietid, men at de unge, vi her taler om, er udsat i langt højere grad. Derfor er det, if. rapporten, afgørende, at fagpersoner bliver endnu bedre til at spotte de unges signaler og handle rigtigt på dem, selvom de unge gør alt, hvad de kan, for at skjule dem.²¹⁵

”[Fagfolks] uvidenhed om den unges situation kan nemlig få altødelæggende konsekvenser for et ungt menneske, der lever i en familie, hvor æren betyder alt. I bedste fald går den unge fra en samtale med et råd, der ikke kan bruges til noget – dette er ofte tilfældet med de ressourcestærke unge. I værste fald går den unge hjem og forsøger at gå i dialog med familien om sin hemmelige kæreste eller sine planer om at flytte hjemmefra. Konsekvenserne af dette kan i værste tilfælde være fatale. Der er derfor et stort behov for mere viden og fokus på området. Ikke bare på dobbeltliv, men på alle de faktorer, der er særlige for den unges situation, de

faresignaler, man skal være opmærksom på, og i særdeleshed også de forbehold, man skal kende for at kunne hjælpe de unge.”²¹⁶

If. Etnisk Ung ligger der en vigtig opgave i at sikre, at de unge bliver set, hørt og hjulpet, og at disse unge får den samme kompetente behandling som andre udsatte unge.

KAPITEL 6

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

Som udgangspunkt har alle børn og unge i Danmark i et vist omfang ret til at træffe egne valg og til (gradvist) at udvikle sig til selvstændige individer. Hvis barnet eller den unge er underlagt ekstrem social kontrol, kan mulighederne for at udleve disse rettigheder imidlertid være stærkt begrænsede. Forældrenes efterlevelse af særlige værdisæt forhindrer det.

Mens et ungt menneskes udvikling hen imod en selvstændig identitet vil forekomme naturlig i de fleste familier, vil unge underlagt ekstrem social kontrol møde særlige udfordringer. En ung, der vokser op i Danmark, kan imidlertid ikke afskæres retten til at udvikle sig i overensstemmelse med de rettigheder, der følger af menneskeretten og dansk lovgivning.

For at afhjælpe de problemer, vi ser, der knytter sig til udøvelsen af ekstrem social kontrol, skal der sættes ind på flere niveauer. Mange vigtige initiativer er da også sat i gang.

I forlængelse af rapportens analyser retter instituttets anbefalinger sig specifikt mod følgende to områder:

- Bedre beskyttelse af børn og unge, der fortæller om ekstrem social kontrol
- Udvidelse af skolesocialrådgiverordningen

6.1 BEDRE BESKYTTELSE AF BØRN OG UNGE, DER FORTÆLLER OM EKSTREM SOCIAL KONTROL

En udfordring er, at det i dag er uklart, hvornår en kommune kan gå ind i en sag uden at informere forældrene om, at en undersøgelse er sat i gang (herunder bl.a. hvornår kommunen kan undlade at informere forældrene, hvis de anmoder om aktindsigt i underretningen).

Medmindre sagen er så åbenbart alvorlig, at den berettiger et straksindgreb fx efter SEL's § 51, § 52, stk. 2, 2. pkt. eller § 75, vil en nærmere undersøgelse af barnets og familiens forhold være nødvendig, inden der iværksættes støtte efter reglerne om særlig støtte til børn og unge i SEL's kapitel 11.

Vi efterlyser i den sammenhæng en tydeliggørelse af, at **udgangspunktet om, at forældrene skal inddrages**, når en sag behandles efter reglerne i SEL's kapitel 11, **kan fraviges** i sager, hvor hensynet til barnet eller den unge taler for det. Således bør det

tydeliggøres, at fravigelse ikke alene kan ske i sager, hvor der er risiko for barnets sikkerhed, men også i sager, hvor forældrenes reaktion vil medføre, at barnet eller den unge afbryder kontakten til myndighederne.

Hvis det er uklart for skolens voksne, som barnet eller den unge måtte betro sig til, samt kommunens sagsbehandlere, hvornår princippet om at inddrage barnets forældre kan fraviges, risikerer man en for tidlig involvering af forældrene til skade for barnet eller den unge. Barnet eller den unge kan havne i den situation, at der ikke er andre muligheder end at trække i land og leve med den ekstreme sociale kontrol – herunder de repressalier, der måtte følge af at have indblandet udenforstående/offentlige myndigheder i familiens private anliggender.

Det særlige i forbindelse med sager om ekstrem social kontrol synes at være, at kontrollen i form af overvågning, adfærdsregulering, trusler, vold m.v., som den enkelte måtte være udsat for, understøttes af et større netværk af familiemedlemmer og andre aktører, hvilket gør det næsten umuligt for barnet eller den unge at opsøge hjælp. Dertil kommer, at et barn eller en ung, der gennem længere tid har været underlagt en **stram regulering og snævre rammer for at udvikle sig som et selvstændigt individ**, formentlig næsten kan have mistet evnen til at sige fra og stå på retten til et liv uden ekstrem social kontrol.

På den baggrund anbefaler vi:

- At Børne- og Socialministeriet under inddragelse af andre ministerier – herunder Udlændinge- og Integrationsministeriet – tydeliggør, at **udgangspunktet om, at forældrene skal inddrages**, når en sag behandles efter reglerne i SEL's kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge, **kan fraviges** i sager, hvor hensynet til barnet eller den unge taler for det. Således bør det tydeliggøres, at fravigelse ikke alene kan ske i sager, hvor der er risiko for barnets sikkerhed, men også i sager, hvor forældrenes reaktion vil medføre, at barnet eller den unge afbryder kontakten til myndighederne.

En sådan tydeliggørelse af handlemulighederne kan – som minimum – foretages i vejledning nr. 3 til SEL ved at ændre vejledningens kapitel 2 om æresrelaterede konflikter. Her kan det tydeliggøres, hvilke overvejelser kommunen skal gøre sig, herunder ift. reglerne om borgerinddragelse, oplysningspligt, partsaktindsigt og partshøring i retssikkerhedsloven, persondataloven og forvaltningsloven. Handlemulighederne kunne med fordel illustreres ved forskellige eksempler.^{217 218}

Kommuner og skoler bør orienteres om handlemulighederne.

6.2 UDVIDELSE AF SKOLESOCIALRÅDGIVERORDNINGEN

Det fremgår af rapporten, at skolen og de professionelle voksne, som børn og unge er i kontakt med via skolen, spiller en vigtig rolle, når det handler om at hjælpe børn og unge, der er udsat for ekstrem social kontrol. I denne sammenhæng er det selvsagt vigtigt, at skoleledere, lærere og andre fagpersoner er klædt på til at 'se' problemerne og dernæst at reagere relevant.

Med regeringens nationale handlingsplan 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol' fra oktober 2016 er der under indsatsområdet 'Styrket forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol' lagt op til en opkvalificering af fagpersoner, en styrket oplysningsindsats samt et opgør med eventuel berøringsangst. Vigtige initiativer, som vi bakker op om.

For en klasselærer (eller lign.), der bliver opmærksom på, at et barn eller en ung har brug for hjælp, og er forpligtet til at handle, kan opgaven dog være vanskelig. Her vil en socialrådgiver med fast tilknytning til skolen (en såkaldt skolesocialrådgiver)²¹⁹ kunne yde vigtig sparring og spille en afgørende rolle – fx ift. spørgsmål som:

- **Bør der** handles på en given mistanke om, at et barn eller en ung udsættes for ekstrem social kontrol?
- **Hvordan** bør der handles?
- **Og hvor hurtigt** skal det gå?

At der er tale om et kendt ansigt, må antages at gøre en forskel.²²⁰

I København har samtlige folkeskoler tilknyttet en skolesocialrådgiver.²²¹ Af Københavns Kommunes hjemmeside fremgår det, at ordningen skal "ses som en styrkelse af den tidlige og forebyggende indsats rettet mod børn og unge med bekymrende trivsel og udvikling samt sårbare og udsatte børn og unge i København." Det fremgår endvidere, at "skolesocialrådgiverne fungerer som Socialforvaltningens forpost og [at de] i samarbejde med skolen [skal] sikre, at relevant støtte til elever med sociale eller adfærdsmæssige vanskeligheder samt deres familier tilbydes så tidligt som muligt."²²²

Skolesocialrådgivernes rådgivningstilbud har hjemmel i SEL's § 11, stk. 3 om åben rådgivning og vejledning. Således er skolesocialrådgiverfunktionen en tidlig forebyggende indsats med fokus på at understøtte skolernes indsats, før der er behov for særlig støtte via Socialforvaltningens børnefamilieenheder.²²³

Mange kommuner gør i dag brug af skolesocialrådgivere, men ikke alle.

På den baggrund anbefaler vi:

- At flere kommuner vil knytte en skolesocialrådgiver til skoler i deres kommune – ikke mindst skoler med et stort optag af elever med etnisk minoritetsbaggrund med

oprindelse i ikke-vestlige lande. Kommunale såvel som private.

Det skal understreges, at børn og unge fra etnisk danske familier eller minoritetsfamilier med oprindelse i vestlige lande også kan være underlagt ekstrem social kontrol. Imidlertid retter vi især anbefalingen mod de ovennævnte skoler, da forekomsten af ekstrem social kontrol, if. flere undersøgelser,²²⁴ især er udtalt i minoritetsfamilier med oprindelse i ikke-vestlige lande.

BILAG

BILAG 1 – EKSEMPEL PÅ FUNKTIONSBESKRIVELSE FOR INTEGRATIONSVEJLEDERE I SKOLE/SFO

På Greve Kommunes hjemmeside ligger der en funktionsbeskrivelse for integrationsvejledere i skole/SFO, hvoraf følgende fremgår:

Funktionsbeskrivelse for integrationsvejledere i skole/SFO

De tosprogede integrationsvejledere virker som positive identifikationsmodeller og brobyggere mellem skole/SFO og forældre i kraft af deres kultur- og sprogfællesskab med flersprogede børn og deres forældre.

Formål: At sikre børns og forældre deltagelse i skole/SFO og positiv integration af de tosprogede børn og forældre, som bygger på dialog, respekt og gensidig anerkendelse.

Arbejdets indhold:

1. Styrke samarbejdet mellem SFO og de tosprogede familier ved at:

- Bistå SFO'en med det almene information til forældre om SFO'ens målsætning og praksis, herunder gensidige forventninger og behov
- Medvirke ved planlægning og afholdelse af forældremøder

- Bistå personalet i forældresamarbejdet bl.a. gennem oversættelse af breve og meddelelser, tolkning samt løsning af konkrete forhold omkring mad, overnatning, ture, påklædning m.m.
- Bistå forældrene i forældresamarbejdet ved at formidle viden om barnet og børneopdragelse
- Deltage i hjemmebesøg
- Planlægge og afholde kurser, temadage om integration, kulturmøde og interkulturel pædagogik i samarbejde med konsulenten for tosprogede elever
- Evaluere forældrenes forventninger og ønsker til forældresamarbejdet i samarbejde med konsulenten for tosprogede elever

2. Støtte tosprogede børn i SFO ved at:

- Bistå personalet i pædagogiske aktiviteter gennem anvendelse af viden om forskelle og ligheder mellem modersmålet og dansk
- Udvikle og støtte børnenes sprog- og begrebsindlæring
- Deltage i lektieordningen i SFO/skole
- Støtte børnenes viden om dansk kultur, og andre kulturer, traditioner og omverdenen
- Medvirke til at skabe gode sociale relationer mellem danske og tosprogede børn

3. Medvirke til udvikling af området ved at:

- Indsamle statistiske oplysninger om antal tosprogede børn i SFO
- Holde sig a' jour med den generelle udvikling på tosprogs området.
- Indgå i samarbejde med andre integrationsvejledere/skole-hjemvejledere på området samt konsulenten for tosprogede elever
- Deltage i relevant efteruddannelse, kurser m.m. efter aftale med konsulenten for tosprogede elever

Integrationsvejlederens faglige kvalifikationer:

- Uddannelse som pædagog eller anden relevant uddannelse inden for området
- Erfaring med samarbejde med tosprogede forældre
- Behersker dansk i tale og skrift
- Behersker arabisk eller tyrkisk i tale og skrift

Integrationsvejlederens personlige kvalifikationer:

- Ser udvikling af samarbejde med tosprogede familier som en spændende udfordring
- Har godt humør og samarbejdsevner
- Er loyal over for Greve Kommunens værdigrundlag

Arbejdstiden:

- Stillingen er normeret til 31 timer pr. uge på SFO-området
- Arbejdet placeres inden for normal arbejdstid, men der indgår også aftenmøder i stillingen ca. 1-2 gange om ugen

- Ca. 6-8 timer pr. uge eller efter behov anvendes til planlægning, administration, statistik, beskrivelse, mødevirksomhed m.m. af området i samarbejde med den anden integrationsvejleder, skole-hjemvejledere, SFO-lederne og konsulenten for tosprogede elever
- Stillingen kan tillægges yderligere 6 timer fra skoledelen for at styrke samarbejdet mellem SFO og skole.

Arbejdssted:

Integrationsvejlederne tilknyttes en til to af de tre SFO'er i Greve Nord området efter behov og antal tosprogede børn, Arena SFO, Tjørnely SFO, Krogård SFO

Mødevirksomhed:

Integrationsvejlederne deltager i personal-emøder på den/de SFO'er, hvor de er placeret, i netværksmøder med andre SFO'er, i integrationsmøder med SFO-ledelserne på de tre SFO'er og konsulenten samt et månedligt møde med konsulenten. Kilde: <http://www.greve.dk/media/12718/funktionsbeskrivelse-integrationsvejleder.pdf>, hentet 12-09-2017

NOTER

- 1 I Gyldendals 'Den Store Danske' anvendes begrebet i den brede betydning og defineres på følgende måde:
"Social kontrol, iværksættelse af sanktioner over for social afvigelse. Social kontrol er således et udtryk for de sociale processer, der udspiller sig, når en given handling eller adfærd uformelt eller formelt imødegås af sanktioner med det formål at stabilisere eller genoprette den sociale orden." Allan Madsen, redaktionen, senest redigeret 02/02/2009.
- 2 Se også definitionen af social kontrol i rapporten 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier' af Christina Elle og Kristine Larsen, Etnisk Konsulentteam, 2010, s. 8.
- 3 Etnisk Konsulentteam, 'Etnisk Konsulentteams statistik 2015', s. 2.
- 4 Udlændinge- og Integrationsministeriet anvender fx betegnelsen 'negativ social kontrol':
"Negativ social kontrol i forhold til æresrelaterede konflikter handler om handlinger, styring, kontrol eller sanktioner, der i væsentlig grad hæmmer eller begrænser den enkeltes livsudfoldelse, adfærd, valg og rettigheder. Det kan eksempelvis være kontrol eller restriktioner i forhold til livsstil, fritidsaktiviteter, valg af ægtefælle eller retten til at bestemme over egen krop. Det kan få konsekvenser for det enkelte barn/ung i form af fx manglende frihed og deltagelse i skole- og fritidsaktiviteter." <http://uim.dk/arbejdsomrader/aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol/hvad-er-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol>, 21/08/2017.
- 5 Se fx Etnisk Konsulentteam og Københavns Kommune i det hele taget.
- 6 Udlændinge- og Integrationsministeriet anvender fx betegnelsen 'æresrelaterede konflikter' på følgende måde:
"Ved en æresrelateret konflikt forstås en konflikt, som knytter sig til opfattelsen i en familie af, at et familiemedlem har krænket familiens ære. Familiens ære er knyttet til en opfattelse af familien som en samlet enhed, hvor den enkeltes handlinger kan påvirke hele familiens ære positivt eller negativt." <http://uim.dk/arbejdsomrader/aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol/hvad-er-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol>, 21/08/2017.
Se afsnittet 'Ære og skam' i nærværende rapport for mere om ære.

- 7 Etnisk Ung, 'Mellem ære og skam – en håndbog til arbejdet med æresrelaterede konflikter', 2014, s. 6.
- 8 Konvention af 4. november 1950 til Beskyttelse af Menneskerettigheder og Grundlæggende Frihedsrettigheder.
- 9 Lov nr. 169 af 5. juni 1953.
- 10 Om Grundloven: Jens Peter Christensen m.fl., 'Dansk Statsret', 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2016, s. 279; om Børnekonventionen: Rachel Brett, 'Rights of the Child' i Catarina Krause and Martin Scheinin, 'International Protection of Human Rights: A Textbook', 2. reviderede udgave, Åbo Akademi University, Institute for Human Rights Turku/Åbo, 2012, s. 243; om EMRK: Jacobs, White og Ovey, 'The European Convention on Human Rights', 6. udgave, Oxford University Press, 2014, s. 31, og Jon Fridrik Kjølbro, 'Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere', 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2007, s. 43.
- 11 Rachel Brett, 'Rights of the Child' i Catarina Krause and Martin Scheinin, 'International Protection of Human Rights: A Textbook', 2. reviderede udgave, Åbo Akademi University, Institute for Human Rights Turku/Åbo, 2012, s. 248, hvor forfatteren understreger, at barnets ret til beskyttelse ikke ophører, blot fordi barnet kan handle på egne vegne.
- 12 Udtrykkene forælderen/forældrene benyttes i rapporten synonymt med forældremyndighedsindehaveren/forældremyndighedsindehaverne.
- 13 Se Anette Faye Jacobsen, 'Overgreb mod børn – hvor langt rækker beskyttelsen?', Institut for Menneskerettigheder, 2016.
- 14 Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 16.
- 15 Se ovenstående s. 16-17.
- 16 Se ovenstående s. 15.
- 17 Christina Elle og Kristine Larsen, Etnisk Konsulentteam, 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier', 2010, s. 10.
- 18 Susanne W. Fabricius er her citeret i Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 15.
- 19 Beskrivelse af Etnisk Ung:
"Etnisk Ung yder professionel rådgivning om æresrelaterede konflikter til unge, forældre og fagfolk. Rådgivningsteamet udgør en af landets stærkeste resurser inden for det æresrelaterede område. Rådgivningsteamet arbejder målrettet for at mindske æresrelaterede konflikter i det danske samfund gennem anonym rådgivning til unge og forældre, sparring og vidensdeling med fagfolk samt generel oplysning omkring æresrelaterede problematikker til offentligheden. I Etnisk Ung mener vi, at alle unge har ret til et liv uden pres og trusler, og den overbevisning danner grundlaget for vores arbejde. Mere end 1100 unge og fagfolk ringer hvert år til vores hotline for at få rådgivning om alt fra tvangsægteskaber til

dobbeltliv. Etnisk Ung er et gratis, anonymt og landsdækkende tilbud, der henvender sig til unge mænd og kvinder såvel som forældre. Rådgiverne hos Etnisk Ung er specialiseret i rådgivning og mægling i æresrelaterede konflikter. Etnisk Ung tilbyder også gratis kurser og workshops i hele landet og står hvert år bag landets største konference om æresrelaterede konflikter. Antallet af henvendelser har været konstant stigende siden Etnisk Ung så dagens lys i 2002. (...) Etnisk Ung har en særlig rådgivning, der er målrettet forældre med etnisk minoritetsbaggrund, som oplever udfordringer med deres børn på grund af kulturforskelle og modstridende ønsker og forventninger.”

Kilde: <http://www.etniskung.dk/Om-Etnisk-Ung/Om-Etnisk-Ung/>

”Etnisk Ungs historie er en del af kvindekrisecenterhistorien i Danmark. Landets krisecentrene oplevede i løbet af 1990'erne, at et stigende antal kvinder med udenlandsk baggrund søgte hjælp og beskyttelse. Kvinderne var udsat for vold, men de kom også med en række særlige problemstillinger som fx æresrelaterede konflikter, der involverede flere familiemedlemmer, usikkerhed om opholdsgrundlaget og et manglende netværk. I 2002 blev Landsorganisation af Kvindekrisecentre (LOKK) indbudt til et samarbejde med Integrationsministeriets Udrykningshold vedrørende unge, der var udsat for tvangsægteskaber. Det førte til etableringen af Etnisk Ung - rådgivning

til etniske minoritetsunge udsat for tvangsægteskab og andre alvorlige generationskonflikter. I dag rådgiver teamet både unge, forældre og fagfolk i hele landet, ligesom Etnisk Ung konstant arbejder for at skabe opmærksomhed omkring æresrelaterede konflikter blandt politikere og den brede offentlighed.”

Kilde: <http://www.etniskung.dk/Om-Etnisk-Ung/Om-Etnisk-Ung/Historien-bag-Etnisk-Ung/>

- 20 Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 22.
- 21 Se ovenstående note.
- 22 "Kvindes seksuelle adfærd og konformitet til traditionelle kvinderoller hænger tæt sammen med familiens patriarkalske værdisystem. I en familie med en patriarkalsk struktur er der klare roller fordelt efter køn, og faren betragtes generelt som familiens overhoved. Moderen har ofte ansvaret for opdragelsen af børnene, og det falder også tilbage på hende, hvis især døtrene ikke opfører sig ordentligt. I en familie kan en søn godt have mere ret til at bestemme end hans mor på grund af hans køn. Den fordeling betyder også, at pigerne ofte har meget lille medbestemmelse i familien." Kilde: Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 22.

- 23 Susanne W. Fabricius, 'Når kvindens krop tilhører familien – de unges problemstillinger', i Etnisk Ung, 'Ære & konflikt. Seksualitet, krop & ligestilling', temahæfte, konference 2016, s. 6-7.
- 24 Susanne W. Fabricius, forordet i Etnisk Ung, 'Ære & konflikt. Seksualitet, krop & ligestilling', temahæfte, konference 2016.
- 25 Susanne W. Fabricius, 'Når kvindens krop tilhører familien – de unges problemstillinger', i Etnisk Ung, 'Ære & konflikt. Seksualitet, krop & ligestilling', temahæfte, konference 2016, s. 7.
- 26 Se ovenstående s. 6.
- 27 Se fx <https://etniskkonsulentteam.kk.dk/artikel/%C3%A6resrelaterede-problemfelter>
- 28 Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 26.
- 29 <https://etniskkonsulentteam.kk.dk/artikel/%C3%A6resrelaterede-problemfelter>. Der henvises i Etnisk Konsulentteams artikel til Unni Wikan, 'Ære og drab. Fadime – en sag til eftertanke', Høst & Søn, 2003.
- 30 Fra Etnisk Konsulentteams hjemmeside: "Etnisk Konsulentteam tilbyder gratis konsulentbistand i form af sparring, rådgivning, risikovurdering, konfliktmægling og undervisning til ansatte i Københavns kommune i sager om æresrelaterede problemstillinger. Ved æresrelaterede problemstillinger forstår vi problemstillinger, der relaterer sig til familiens forståelser af, hvad der påvirker slægtens og familiemedlemmernes ære." Etnisk Konsulentteam er VISO-leverandør og kan derigennem bruges af medarbejdere i kommuner i hele landet. Organisatorisk hører Etnisk Konsulentteam til i Socialforvaltningen i Københavns Kommune i Center for Forebyggelse og Rådgivning.
- 31 <https://etniskkonsulentteam.kk.dk/artikel/%C3%A6resrelaterede-problemfelter>
- 32 Christina Elle og Kristine Larsen, Etnisk Konsulentteam, 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier', 2010, s. 31.
- 33 Etnisk Konsulentteam henviser her til Kari Killén, 'Omsorgssvigt er alles ansvar', 2. udgave, Hans Reitzels Forlag, 2004.
- 34 RED-Safehouse driver i dag to sikre og skjulte opholdssteder for unge på flugt fra æresrelaterede konflikter omhandlende ekstrem social kontrol, æresrelateret vold, tvangsægteskab eller trusler herom. Se mere om RED-Safehouse i afsnittet 'Flere unge søger hjælp'.
- 35 Bostedet Kastaniehuset var i årene 2004-2009 Danmarks eneste specialiserede opholdssted for etniske minoritetspiger. https://www.saxo.com/dk/naar-aicha-loeber-hjemmefra_inge-loua_haeftet_9788741256320.
- 36 Christina Elle og Kristine Larsen, Etnisk Konsulentteam, 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier', 2010, s. 34.

- 37 Als Research, 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund', 2014, s. 11. Se afsnit [xx] 'Undersøgelser og målinger blandt ikke-vestlige etniske minoritetsunge (omfang af social kontrol)' for mere information om undersøgelsen.
- 38 Hvilken rolle religionen ret beset spiller eller bør spille, er et fortolkningsspørgsmål, som vi ikke tager stilling til i nærværende rapport.
- 39 Se mere om denne undersøgelse i afsnittet 'Undersøgelser og målinger blandt ikke-vestlige etniske minoritetsunge (omfang af social kontrol)'.
- 40 Als Research, 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund', 2014, s. 17-18.
- 41 'Integration i Tal', nr. 4, 4. januar 2017. Artiklens tal stammer fra Udlændinge- og Integrationsministeriets 'Medborgerskabsundersøgelse' og Danmarks Statistik.

Fakta om 'Medborgerskabsundersøgelsen':

Medborgerskabsundersøgelsen er Udlændinge- og Integrationsministeriets årlige landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse i alderen 18 år og derover. De medvirkende nydanskere i undersøgelsen er indvandrere, der har været bosiddende i Danmark i minimum tre år, samt efterkommere med ikke-vestlig oprindelse. Undersøgelsen er gennemført i 2012, 2013, 2014 og 2016.

I Medborgerskabsundersøgelsen er der spurgt til en række forhold bl.a. vedrørende netværk, tilhørsforhold, danskkundskaber, oplevet medborgerskab, ligebehandling og selvbestemmelse samt tilslutning til demokrati og demokratiske frihedsrettigheder.

Medborgerskabsundersøgelsen er gennemført af Danmarks Statistik. Det har været muligt at besvare online eller gennem telefoninterview på dansk, tyrkisk, urdu, arabisk, farsi, serbokroatisk, somali, vietnamesisk og engelsk.

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriets Medborgerskabsundersøgelse.

I 'Medborgerskabsundersøgelsen' defineres negativ social kontrol på følgende måde:

Negativ social kontrol er et socialt fænomen med mange forskellige definitioner. I nærværende artikel forstås det som en begrænsning i de unges frihed og selvbestemmelse i forhold til selv at kunne vælge sin kæreste eller ægtefælle. I tråd med denne definition er social kontrol i Medborgerskabsundersøgelsen blevet målt vha. seks spørgsmål, der til sammen udgør et indeks:

- a) Måtte du, eller tror du, at du måtte have en kæreste for din familie, inden du blev gift?
- b) I hvilken grad føler du, at din familie har givet dig lov til frit at vælge din nuværende ægtefælle?
- c) Har din familie valgt din ægtefælle til dig imod din vilje?

d) Må du, eller tror du, at du må have en kæreste for din familie?

e) I hvilken grad tror du, at din familie vil give dig lov til frit at vælge, hvem du gifter dig med?

f) Tror du, at din familie vælger en fremtidig partner eller ægtefælle til dig imod din vilje?

Svarpersonen har oplevet social kontrol og indgår dermed i indekset, såfremt en eller flere af følgende kriterier er opfyldt: svarpersonen har svaret "nej" til spørgsmål a eller d, "ja" til spørgsmål c eller f, og "i mindre grad" eller "slet ikke" til spørgsmål b eller e.

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriets Medborgerskabsundersøgelse.

42 Der findes ikke sammenlignelige oplysninger om religiøse vs. ikke-religiøse etnisk danske unge. Af mailkorrespondance med Analysekontoret i Udlændinge- og Integrationsministeriet 6. juni 2017 fremgår følgende: "Det er kun få etnisk danske unge, der har besvaret spørgsmålene om selvbestemmelse i medborgerskabsundersøgelsen. Det bliver derfor nogle meget små og dermed usikre tal, når vi opdeler etnisk danske kvinder/mænd på hhv. religiøse/ikke-religiøse og bosat i et ghettolignende område/ikke-ghettolignende område."

43 Als Research, 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser', 2011, s. 9. Det fremgår endvidere, at "Udvælgelsen af skoler og klasser er foretaget med en så repræsentativ fordeling efter geografi, køn,

alder, oprindelse og uddannelsesretning som undersøgelsens rammer har tilladt. Dataindsamlingen har dog i sidste ende været afhængig af skolers og institutioners vilje og tid til at deltage."

- 44 Als Research, 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser', 2011, s. 8.
- 45 Als Research, 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund', 2014, s. 17-18.
- 46 Se undersøgelsen s. 5.
- 47 Se undersøgelsen s. 10.
- 48 Se undersøgelsen s. 15.
- 49 'Integration i Tal', nr. 4, 4. januar 2017.
- 50 'Medborgerskab 2017', notat nr. 2: 'Social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse', august 2017. Notatserie.
- 51 Gruppen af nydanskere omfatter indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig oprindelse. Indvandrerne i undersøgelsen har haft mindst tre års opholdstid i Danmark.
- 52 Det bemærkes i notatet, at sammenhængen mellem at få tjekket sin mobil, mail, computer eller taske og herkomst er på grænsen til at være statistisk sikker. Der er anvendt χ^2 -tests til at undersøge, om der er statistisk sikker sammenhæng (p -værdi = 0,0465).
- 53 Det bemærkes i notatet, at sammenhængen mellem at blive overvåget af familiemedlemmer og herkomst er statistisk sikker. Der er anvendt χ^2 -tests til at undersøge, om der er statistisk sikker sammenhæng (p -værdi = 0,0003).

54 I 'Medborgerskabsundersøgelsen 2017' bliver respondenterne stillet en række spørgsmål om, hvorvidt de har oplevet at

blive holdt øje med eller kontrolleret af deres familie. Svarene er opsummeret i tabellerne herunder.

OPLEVELSE AF AT BLIVE HOLDT ØJE MED ELLER KONTROLLERET AF FAMILIE, FORDELT PÅ HERKOMST

Har du inden for det seneste år været udsat for, at familiemedlemmer har tjekket din mobil, mail, computer eller taske for at kontrollere dig?

	Ja, mange gange	Ja, enkelte gange	Nej
Dansk	1%	10%	89%
Indvandrere	4%	15%	81%
Efterkommere	4%	13%	83%

Har du inden for det seneste år været udsat for, at familiemedlemmer har overvåget dig ved at ringe til dig eller følge efter dig?

	Ja, mange gange	Ja, enkelte gange	Nej
Dansk	1%	9%	91%
Indvandrere	6%	11%	82%
Efterkommere	6%	12%	82%

Har du inden for det seneste år oplevet, at familiemedlemmer har presset dig til at kontrollere søskende og andre familiemedlemmer?

	Ja, mange gange	Ja, enkelte gange	Nej
Dansk	2%	4%	95%
Indvandrere	4%	8%	88%
Efterkommere	2%	9%	89%

Anm.: Der afrundes til hele procenter, hvorfor rækker ikke altid summer til 100 pct. Der er beregnet χ^2 -tests for at undersøge, om der er statistisk sikre sammenhænge mellem oplevelsen af social kontrol og herkomst. Sammenhængen mellem første spørgsmål i tabel 1 og herkomst er på grænsen til at være statistisk sikker (p-værdi = 0,0465). Sammenhængen mellem andet spørgsmål i tabel 1 og herkomst er statistisk sikker (p-værdi = 0,0003). Sammenhængen mellem tredje spørgsmål i tabel 1 og herkomst er på grænsen til at være statistisk sikker (p-værdi = 0,0428). Det kan altså ikke med statistisk sikkerhed siges, at svarene på spørgsmål 1 og 3 afhænger af herkomst.
Kilde: 'Medborgerskab 2017', notat nr. 2: 'Social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse', august 2017, s. 3. Notatserie.

- 55 Als Research, 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund', 2014, s. 17-18.
- 56 Her fremgår det, at "Selvom begge køn er påvirket af den sociale kontrol viser undersøgelsen [...], at de unge kvinder typisk oplever at være udsat for en langt mere omfattende social kontrol end de unge mænd." (S. 10).
- 57 <https://etniskkonsulentteam.kk.dk/artikel/%C3%A6resrelaterede-problemfelter>
- 58 S. 13.
- 59 For mere om sammenhængen mellem mødrenes tilknytning til arbejdsmarkedet og omfanget af social kontrol henvises til Als Researchs rapport 'Ung i 2011. Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser', 2011, for Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- 60 Susanne W. Fabricius, 'Når søskende udøver social kontrol' i *Etnisk Ung, 'Ære & konflikt. Dobbeltliv og tabuer'*, temahæfte, konference 2014, s. 15.
- 61 Henrik Dahl, 'patriarkat' i *Den Store Danske*, Gyldendal, hentet 07/06/2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=139549>
- 62 Se ovenstående note.
- 63 Det udfordrer den gængse forestilling om Danmarks kønsligestilling, når forskning peger på, at patriarkatet trækker tråde helt frem til i dag. I takt med moderniseringen af de vestlige samfund er den patriarkalske samfundsstruktur gradvist blevet erstattet af ligestilling mellem mænd og kvinder, og mange familier og parforhold har en ligeværdig kultur. Der findes dog fortsat familier og parforhold i det danske samfund med værdisæt præget af patriarkalske normer, forforståelser og forventninger – og dét på tværs af etnicitet, religion, kultur og social status.
- Mere tydeligt ses de patriarkalske magtstrukturer ved fx mængden af overgreb begået af mænd mod kvinder: Kvinder i Danmark udsættes i langt højere grad end mænd for vold i parforholdet (Karin Helweg-Larsen, 'Vold i nære relationer – Omfang, karakter, udvikling og indsats i Danmark', 2012; Anne-Julie Boesen Pedersen, Britta Kyvsgaard og Flemming Balvig, 'Udsathed for vold og andre former for kriminalitet – Offerundersøgelserne 2005-2015', september 2016, s. 72), partnerdrab (Nell Rasmussen, Esther Nørregård-Nielsen og Niels Westermann-Brændgaard, 'Forebyggelse af drab og dødelig vold i nære relationer', juni 2016, s. 15) og seksuelle overgreb – former for krænkelse, som forskere påpeger har rod i tillærte kønsstereotype holdninger, et patriarkalsk kvindesyn og en historisk opfattelse af forholdet mellem mænd og kvinder, hvor manden har ejerskabet og kontrollen. Dynamikkerne, der forårsager vold i parforhold, hænger altså sammen med køn, lighed og ulighed.
- 64 'Medborgerskab 2017', notat nr. 2: 'Social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse', august 2017. Notatserie.

- 65 Det bemærkes i notatet, at sammenhængen mellem at blive presset af familiemedlemmer til at kontrollere søskende og andre familiemedlemmer og herkomst er på grænsen til at være statistisk sikker. Der er anvendt χ^2 -tests til at undersøge, om der er statistisk sikker sammenhæng (p -værdi = 0,0428). Se note 54 for den relevante tabel.
- 66 Flere har gjort opmærksom på denne problemstilling, herunder ExitMentor ved organisationen 'Exitcirklen – nej til psykisk vold og social, kulturel og religiøs kontrol' (www.exitcirklen.dk). Af det empiriske materiale fremgår det ligeledes, at udøvelsen af social kontrol børn og børn imellem eller ung til ung udgør en af de mange problemstillinger, som integrationsvejlederne arbejder med ude på skolerne.
- 67 Beskrivelse af Etnisk Ung:
 "Etnisk Ung yder professionel rådgivning om æresrelaterede konflikter til unge, forældre og fagfolk. Rådgivningsteamet udgør en af landets stærkeste resurser inden for det æresrelaterede område. Rådgivningsteamet arbejder målrettet for at mindske æresrelaterede konflikter i det danske samfund gennem anonym rådgivning til unge og forældre, sparring og vidensdeling med fagfolk samt generel oplysning omkring æresrelaterede problematikker til offentligheden. I Etnisk Ung mener vi, at alle unge har ret til et liv uden pres og trusler, og den overbevisning danner grundlaget for vores arbejde. Mere

end 1100 unge og fagfolk ringer hvert år til vores hotline for at få rådgivning om alt fra tvangsægteskaber til dobbeltliv. Etnisk Ung er et gratis, anonymt og landsdækkende tilbud, der henvender sig til unge mænd og kvinder såvel som forældre. Rådgiverne hos Etnisk Ung er specialiseret i rådgivning og mægling i æresrelaterede konflikter. Etnisk Ung tilbyder også gratis kurser og workshops i hele landet og står hvert år bag landets største conference om æresrelaterede konflikter. Antallet af henvendelser har været konstant stigende siden Etnisk Ung så dagens lys i 2002. (...) Etnisk Ung har en særlig rådgivning, der er målrettet forældre med etnisk minoritetsbaggrund, som oplever udfordringer med deres børn på grund af kulturforskelle og modstridende ønsker og forventninger."

Kilde: <http://www.etniskung.dk/Om-Etnisk-Ung/Om-Etnisk-Ung/>

"Etnisk Ungs historie er en del af kvindekrisecenterhistorien i Danmark. Landets krisecentrene oplevede i løbet af 1990'erne, at et stigende antal kvinder med udenlandsk baggrund søgte hjælp og beskyttelse. Kvinderne var udsat for vold, men de kom også med en række særlige problemstillinger som fx æresrelaterede konflikter, der involverede flere familiemedlemmer, usikkerhed om opholdsgrundlaget og et manglende netværk. I 2002 blev Landsorganisation af Kvindekrisecentre (LOKK) indbudt til et samarbejde med Integrationsministeriets

Udtrykningshold vedrørende unge, der var udsat for tvangsægteskaber. Det førte til etableringen af Etnisk Ung - rådgivning til etniske minoritetsunge udsat for tvangsægteskab og andre alvorlige generationskonflikter. I dag rådgiver teamet både unge, forældre og fagfolk i hele landet, ligesom Etnisk Ung konstant arbejder for at skabe opmærksomhed omkring æresrelaterede konflikter blandt politikere og den brede offentlighed." Kilde: <http://www.etniskung.dk/Om-Etnisk-Ung/Om-Etnisk-Ung/Historien-bag-Etnisk-Ung/>

68 Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 6. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>.

69 Beskrivelse af RED-Safehouse: "RED-Safehouse er en selvejende institution, som driver to sikre og skjulte opholdssteder for unge på flugt fra æresrelaterede konflikter omhandlende social kontrol, æresrelateret vold, tvangsægteskab eller trusler herom. Vi kan give den nødvendige beskyttelse og tryghed i en kortere eller længere periode. Der er åbent for henvendelser døgnet rundt. RED-Safehouse tilbyder en helhedsorienteret indsats til unge kvinder, unge mænd og unge par, som ønsker at få et selvstændigt liv. Vores pædagogiske metoder er baseret på empowerment,

tillid og omsorg, og vi arbejder målrettet med udgangspunkt i den enkelte unges situation og personlige mål samt med de unge som gruppe. RED-Safehouse har 2 afdelinger, som begge tager imod beboere fra hele landet. Den ene afdeling er et stort hus med plads til i alt 26 unge kvinder og mænd. På den anden afdeling er der plads til 12 unge kvinder og mænd. Vi har mange års erfaring med at arbejde med æresrelaterede konflikter, og vi har indgående kendskab til de særlige udfordringer, der er for unge, som føler sig truet af familien. RED-Safehouse tilbyder både unge og fagfolk vejledning i at løse konflikter i familier, hvor der er tale om kontrol af de unge på grund af hensyn til familiens ære. RED-Safehouse er en selvejende institution med egen ledelse og bestyrelse. Vores faste medarbejderstab består af erfarne og veluddannede socialrådgivere, socialpædagoger og administrative medarbejdere. Vores finansiering er delvist baseret på satspuljemidler og delvist på takstfinansiering, hvor kommunerne delvist betaler for deres borgeres ophold på hhv. krisecenter eller herberg. RED-Safehouses historie: RED-Safehouse blev etableret i 2004 som et center med behandlings- og botilbud til unge kvinder med anden etnisk baggrund end dansk, der er flygtet fra deres familie på grund af æresrelaterede konflikter. De første seks år var vores tilbud rettet mod unge kvinder i alderen 18 til 30 år, samt

unge kvinder under 18 år i enkelte, akutte tilfælde. Der var i alt kapacitet til 13 unge kvinder. I 2010 udvidede RED-Safehouse sit behandlingstilbud til også at gælde for par. Erfaringerne har vist, at det for en stor del af de unge kvinder er deres kæresteforhold, som er omdrejningspunktet for deres konflikter med familien. I flere tilfælde er der desuden behov for at tilbyde et sikkert og skjult opholdssted til de unge mænd i disse forhold, samt støtte og vejledning til par, der ønsker at starte på et liv sammen. I 2014 udvidede RED-Safehouse endnu en gang sin målgruppe således, at vi i dag også tilbyder behandling til enlige unge mænd. Siden 2015 har RED-Safehouse været godkendt af det Sociale Tilsyn som anbringelsessted til unge under 18 således, at der idag er 3 pladser til unge mellem 16-18 år, også udover akutte situationer. I 2016 udvidede RED-Safehouse med en afdeling i Jylland. I alt har RED-Safehouse i dag 38 pladser samt 21 eksterne udslusningspladser for unge på flugt fra æresrelaterede konflikter i alderen 16-30 år. RED-Safehouse har således flere års erfaring i at imødekomme både unge kvinders, unge mænds og unge pars specifikke behov. I de senere år er antallet af henvendelser og efterspørgslen på ledige pladser hos RED-Safehouse vokset markant."

Kilde: <http://red-safehouse.dk/om-os/>

- 70 Fra Etnisk Konsulentteams hjemmeside: "Etnisk Konsulentteam tilbyder gratis konsulentbistand i form af

sparring, rådgivning, risikovurdering, konfliktmægling og undervisning til ansatte i Københavns kommune i sager om æresrelaterede problemstillinger. Ved æresrelaterede problemstillinger forstår vi problemstillinger, der relaterer sig til familiens forståelser af, hvad der påvirker slægtens og familiemedlemmernes ære." Etnisk Konsulentteam er VISO-leverandør og kan derigennem bruges af medarbejdere i kommuner i hele landet. Organisatorisk hører Etnisk Konsulentteam til i Socialforvaltningen i Københavns Kommune i Center for Forebyggelse og Rådgivning.

- 71 - I 2015 omhandlede 22 af Etnisk Konsulentteams sager tvangsægteskab. I 2016 var det tilsvarende antal 29.
 - I 2015 omhandlede 34 sager ufrivillige udlandsophold. I 2016 var det tilsvarende antal 27.
 - I 2015 omhandlede 42 pct. af henvendelserne unge mellem 12 og 17 år. I 2016 var den tilsvarende andel 57 pct.
 - En del af henvendelserne rettet til Etnisk Konsulentteam kommer fra andre kommuner gennem VISO.
 Kilde: <https://etniskkonsulentteam.kk.dk/indhold/rapporter>
- 72 Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 7. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>.

- 73 Tabellen og bemærkningerne stammer fra Rigspolitiets svar (fra 6. juli 2017) på Institut for Menneskerettigheders anmodning om aktindsigt i Rigspolitiets data vedr. æresrelaterede konflikter og forbrydelser.
- 74 Som det fremgår, anvendes begrebet 'negativ social kontrol' i den nationale indsats, men Københavns Kommune taler om 'social kontrol'.
- 75 Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 14. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>.
- 76 Etnisk Ung er en særlig indsats om æresrelaterede konflikter, som blev etableret i 2002, og som rådgiver unge, forældre og fagfolk om æresrelaterede konflikter. Etnisk Ung tilbyder bl.a. psykologsamtaler til unge, landsdækkende telefonisk og personlig rådgivning samt konfliktmægling. Etnisk Ung afholder ligeledes kurser, temadage og konferencer for fagfolk. RED-Safehouse, som blev etableret i 2004, er et sikkert botilbud til unge mellem 16-17 år, enlige kvinder og mænd samt par, der flygter fra alvorlige æresrelaterede konflikter, herunder tvangsægteskab, genopdragelsesrejse og andre former for tvang, trusler og æresrelateret vold. RED-Safehouse har en hovedafdeling på Sjælland og åbner i efteråret 2016 en afdeling i Jylland. RED-Safehouse råder

i alt over 35 pladser samt tre pladser i tæt tilknytning til hovedinstitutionen på Sjælland. Derudover råder RED-Safehouse over 21 udslusningspladser i tilknyttede udslusningsboliger. Ud over sikkerhed til truede unge tilbyder RED-Safehouse også støtte og rehabilitering mhp. at gøre de unge i stand til at klare sig selv og opnå uddannelse, arbejde, egen bolig, sociale netværk m.v. Desuden etableres der en særlig helhedsorienteret indsats for unge, der har oplevet alvorlige æresrelaterede konflikter, og som har haft ophold på RED-Safehouse eller andre botilbud. Indsatsen løber til og med ultimo 2018 og skal bl.a. indeholde netværksskabende aktiviteter og information, som et ungt menneske eller en voksen, der skal etablere sig i egen bolig, gennemføre uddannelse, opnå og fastholde job m.v., kan have brug for. Derudover er der iværksat en særlig indsats på udvalgte kvindekrisecentre, hvor medarbejdere uddannes til at fungere som ressourcepersoner ift. eget og andre krisecentre i området. Endelig er der i regi af Ungdommens Røde Kors iværksat et mentorprojekt til unge kvinder, der har oplevet æresrelaterede konflikter, og der gennemføres en opkvalificering af grundskolevejledere på udvalgte skoler, hvor vejledere lærer at identificere, støtte og rådgive unge i æresrelaterede konflikter samt vejlede det øvrige personale på skolerne.

Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 14-15. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 77 En række initiativer er gennemført mhp. at opkvalificere relevante faggrupper. Bl.a. tilbyder Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) gratis kurser til frontmedarbejdere i alle landets kommuner. På kurserne opkvalificeres fagfolk til at forebygge, opdage og håndtere sager om fx social kontrol, genopdragelsesrejser og tvangsægteskaber. Omkring 1.820 kommunale ansatte har i perioden 2012-2015 gennemført et kursus eller et særligt tilrettelagt forløb om æresrelaterede konflikter. Endvidere er der etableret et tværfagligt tilvalgsmodul om æresrelaterede konflikter til Den Sociale Diplomuddannelse i regi af Professionshøjskolen Metropol målrettet lærere, pædagoger, socialrådgivere, krisecentermedarbejdere m.fl. Der er desuden etableret et efteruddannelsesforløb om æresrelaterede konflikter og udarbejdet informationsmateriale til studievejledere og UU-vejledere på ungdomsuddannelserne. Derudover opkvalificeres døgninstitutioner til i højere grad at kunne rumme børn og unge i æresrelaterede konflikter. Regeringens nationale handlingsplan,

'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 15. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 78 Der er gennemført en helhedsorienteret indsats i udvalgte byer og boligområder, som bl.a. indeholder kurser til medarbejdere, fyraftensmøder for lokale aktører, dialogkorpsbesøg m.v. Dialogkorpsset består af unge og forældre, som går i dialog med andre unge og forældre om æresbegreber, ligestilling mellem kønnene, unges rettigheder og muligheder, negativ social kontrol m.v. på skoler, i klubber og foreninger rundt om i landet. Dialogkorpsset er trænet i at skabe øget bevidsthed om og refleksion over deltagernes egne sociale og kulturelle normer. Dialogkorpsset tilbyder også en særlig workshop til unge kvinder, hvor kvinderne modtager viden om deres rettigheder og muligheder som led i at styrke dem i at sige fra over for undertrykkelse. Der er desuden iværksat en række andre initiativer med fokus på at fremme viden om rettigheder, bl.a. blev der i årene 2007-2014 gennemført en rettighedskampagne på sprogskolerne og i udsatte boligområder vedr. ligestilling mellem kønnene. Derudover blev der i juni 2016 lanceret en app, som på en enkel måde informerer om emner vedr. ligestilling, frihedsrettigheder, børns rettigheder, uddannelse, arbejde, økonomi, vold og voldtægt, sex, ægteskab og familie.

Appens indhold findes på seks sprog. Herudover er der udarbejdet plakater og foldere samt information om appen på fire sprog. Materialet er udsendt til asylcentre, sprogcentre, biblioteker, politi, borgerservice, krisecentre og bydelsmødre. I efteråret 2016 igangsættes et initiativ, som skal styrke forældreansvaret i udsatte etniske minoritetsfamilier. Projektet skal understøtte, at etniske minoritetsforældre får tilstrækkelig viden til at kunne påtage sig deres forældreansvar og udøve forældreskab på en måde, der understøtter familien og børnenes trivsel, udvikling og positive tilknytning til samfundet. Der er tale om forældre, som har sproglige, kulturelle, sociale eller sundhedsmæssige udfordringer og/eller et begrænset kendskab til de pligter, rettigheder og muligheder, som samfundet rummer – herunder ift. daginstitutioner, skole, fritidsliv m.v.

Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 15. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 79 Regeringen besluttede i januar 2016 at indføre et nyt obligatorisk undervisningsforløb på asylcentre om bl.a. ligestilling og kønsrelationer. På kurset undervises i emner som ligestilling mellem kønnene, kvinder og seksuelle minoriteters rettigheder samt kønsrelationer i det

danske samfund. Emnerne indgår også i den undervisning, som tilbydes de ældste asylansøgerbørn, dvs. både ledsagede og uledsagede drenge og piger mellem 16 og 18 år.

Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 15. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 80 I perioden 2013-2016 er personalet på de danske ambassader blevet opkvalificeret, så de har viden om æresrelaterede konflikter og genopdragelsesrejser. Derudover er der udarbejdet en udrejseblanket, som unge, der frygter genopdragelsesrejse, kan udfylde. Blanketten skal lette myndighedernes arbejde med at hjælpe den unge, såfremt den unge sendes til udlandet mod sin vilje. Endvidere er der i regi af Etnisk Ung etableret en hotline og iværksat særlig støtte til børn og unge, der vender hjem til Danmark efter et ufrivilligt ophold i udlandet, og der er udviklet informationsmateriale om genopdragelsesrejser til grundskoler, ungdomsuddannelser og forældre. Endelig har det daværende Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold i 2015 udsendt et informationsbrev om genopdragelsesrejser til landets kommuner. Vejledningen indeholder oplysninger om relevant lovgivning, henvisninger til rådgivning og viden om området.

Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 15. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 81 Der er etableret en central rådgivnings-enhed i regi af VISO (den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation under Socialstyrelsen). VISO tilbyder bl.a. kommunerne rådgivning, hjælp i enkeltsager og i tilrettelæggelse af kommunens indsats. Der er desuden sikret udbredelse af kommunernes kendskab til politiets kontaktpersoner i æresrelaterede sager. Endvidere er der udarbejdet håndbøger om æresrelaterede konflikter til socialrådgivere. Håndbøger målrettet lærere, pædagoger, krisecentermedarbejdere og sundhedspersonale er under udarbejdelse. Endelig er der udarbejdet faktaark målrettet fagpersoner om hhv. æresrelaterede konflikter, negativ social kontrol, tvangsægteskaber, genopdragelsesrejser, religiøse vielser og symptomer og faresignaler ved æresrelaterede konflikter og håndteringen heraf.
- Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 15. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 82 Der er i Integrationsbarometret i regi af det tidligere Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet indarbejdet indikatorer, der måler omfanget og udviklingen af visse aspekter af negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter. Der er etableret en hjemmeside med relevant viden og oplysning om æresrelaterede konflikter og forskellige tilbud. Der er gennemført et samarbejde med Vidensbutikkerne på universiteterne, hvor studerende vælger emner om æresrelaterede konflikter til bachelor- og specialeopgaven.

Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 15. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 83 Handlingsplanen, s. 16.

- 84 Handlingsplanen beskriver bedre hjælp til ofrene således:

Udslusningsboliger og støtteordning målrettet unge

Det sikre botilbud RED-Safehouse til børn og unge, der flygter fra æresrelaterede konflikter er af hensyn til beboernes sikkerhed præget af mange regler og begrænsede muligheder for et normalt ungdomsliv med venner og kæresten. De fleste af beboerne vil, når de igen føler sig trygge, og deres situation med familien har stabiliseret sig, få behov for mere frihed og løsere rammer.

Imidlertid kommer disse unge ofte fra en opvækst, hvor de ikke har haft mulighed for at bestemme over eget liv, og de har derfor ikke mange erfaringer med at træffe egne beslutninger, opsøge basal viden om samfundet og håndtere hverdagens udfordringer. Derfor har de brug for støtte og hjælp til at etablere sig i egen bolig. En del af de unge har desuden måttet bryde med både familie og omgangskreds, hvorfor de oftest står uden nævneværdigt netværk. At flytte i egen lejlighed kan derfor for mange føles meget ensomt og isoleret. Der er derfor behov for, at der etableres en egnet overgangsordning mellem ophold på et sikkert opholdssted til indflytning i egen bolig, hvor den unge kan modtage den nødvendige støtte. Der er ligeledes behov for, at unge, der har brudt med familie og omgangskreds, får hjælp til at opbygge nye netværk og på den måde får brudt deres isolation.

Udslusningsboliger til unge der har været på flugt

Der etableres udslusningsboliger til unge, der som følge af alvorlige æresrelaterede konflikter med familien har været på et sikkert botilbud som RED-Safehouse, landets kvindekrisecentre, opholdssteder eller døgninstitutioner. Udslusningsboligerne skal styrke den unge i overgangen fra et beskyttet ophold til egen bolig og skal derfor indeholde botræning, pædagogisk støtte og vejledning ved en socialrådgiver.

Støtteordning for unge

Der etableres en støtteordning bestående af professionelle med faglig viden om bl.a. æresrelaterede konflikter, vold og traumer. De skal støtte unge i overgangen til egen bolig og i at opbygge et nyt socialt netværk efter brud med familie og tidligere omgangskreds, og de kan i de tilfælde, hvor den unge ønsker det, og hvor sikkerhedssituationen tillader det, også varetage kontakten til familie og venner.

Styrket behandlingstilbud til unge

Når et barn eller en ung oplever æresrelaterede konflikter med sin familie, er det for mange en meget ensom, skræmmende og psykisk belastende oplevelse. Flere unge gennemgår i den forbindelse traumatiske oplevelser, og en konflikt kan efterlade dem ude af stand til umiddelbart at kunne tage vare på sig selv og opbygge en selvstændig tilværelse. Det kan derfor være nødvendigt, at de tilbydes psykologhjælp og terapeutisk behandling for deres traumer, før de kan lægge planer for fremtiden og opnå et selvvalgt liv. Der er derfor behov for, at tilbuddet om psykologsamtaler og andre behandlinger styrkes, så flere kan modtage hjælp, og så børn, unge og voksne får tilbudt støtte i det nødvendige omfang og i højere grad målrettet deres individuelle behov.

Styrket behandlingstilbud af traumer mv. til personer udsat for æresrelaterede konflikter

Etnisk Ungs tilbud om psykologhjælp til personer, der har oplevet æresrelaterede konflikter, udvides, så flere kan modtage dette tilbud, og så den enkelte kan tilbydes flere psykologtimer end muligheden er inden for den nuværende ramme. Der vil endvidere være mulighed for at supplere psykologsamtaler med andre relevante behandlingsindsatser, der kan medvirke til en bedring af den udsatte unges tilstand, herunder f.eks. behandling af traumer.

Styrket koordineret sagshåndtering

Der er mange vanskeligheder forbundet med at forlade miljøerne, og for nogle er et brud med familien og miljøet forbundet med en særlig risiko for at blive opsøgt, udsat for systematisk chikane og trusler af bl.a. familie og netværk – selv efter de er anbragt eller har taget ophold på et sikkert botilbud. Der er eksempler på, at familier tager vidtgående midler i brug for at finde ud af, hvor deres barn opholder sig. Til eksempel melder nogle den unge savnet hos politiet, og andre forsøger at lade sig indskrive som voldsramte på det krisecenter, den unge har ophold på. Også de unge selv kan have svært ved at bedømme deres situation og bringer derfor ofte sig selv i fare på grund af angst, stress eller savn af familien. Der findes også eksempler på, at fagfolk og institutioner utilsigtet udleverer oplysninger

om f.eks. skoleskift, bankskift, adresse mv. til familien. Endelig er personer udsat for æresrelaterede konflikter særligt udsatte, da de ofte mister al kontakt til familie og tidligere netværk i forbindelse med konflikten. Samtidig mangler de som regel basale hverdagskompetencer som følge af den kontrol, der har præget deres liv indtil konflikten, og de kan derfor have ekstra svært ved at overskue og navigere alene igennem konfliktforløbet. Der er derfor behov for en koordineret indsats omkring den enkelte, der skal modvirke sikkerhedsbrist og være bindeled til de instanser, der under et sagsforløb er i berøring med den pågældende.

Bedre koordinering af myndighedernes håndtering af æresrelaterede sager

Der udvikles og afprøves en model for en styrket og koordineret rådgivning målrettet børn, unge og voksne udsat for alvorlige æresrelaterede konflikter. Koordineringen skal sikre en kontinuerlig indsats centreret omkring den enkelte fra start til slut i den enkeltes forløb. Indsatsen skal modvirke sikkerhedsbrist, støtte den pågældende og sikre koordinering mellem kommunen, opholdssted, uddannelsessted mv. Kilde: Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 17. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

85 Handlingsplanen beskriver den styrkede forebyggelse således:

Rådgivningstilbud til kommunerne

I de senere år er der sket en stigning i antallet af personer, der søger hjælp på grund af negativ social kontrol og andre æresrelaterede konflikter. Bl.a. har diverse kampagner om æresrelaterede konflikter samt en række af initiativerne i National strategi mod æresrelaterede konflikter fra 2012 gjort børn, unge og voksne opmærksomme på deres rettigheder og muligheder for hjælp og støtte. Der er imidlertid stor forskel på kommunernes håndtering af æresrelaterede sager, og kun få kommuner har en egentlig beredskabsplan på området.

Der er derfor behov for, at kommunerne tilbydes rådgivning og hjælp til etablering af forebyggende foranstaltninger, så sager af æresrelateret karakter bliver håndteret hensigtsmæssigt og med forståelse for målgruppens situation.

Rådgivningstilbud til kommunerne

Der etableres et rådgivningstilbud i regi af Styrelsen for International Rekruttering og Integration til landets kommuner om forebyggelse og håndtering af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Rådgivningstilbuddet vil bl.a. have form af et rejsehold, der rådgiver kommunerne vedr. forebyggende indsatser, exitforanstaltninger, sikkerhedsvurderinger, beredskabsplaner til brug for konkret

sagsbehandling samt udvikling af en model for tværkommunalt samarbejde på tværs af forvaltninger.

Opkvalificering af fagpersoner og styrket oplysningsindsats

Styrelsen for International Rekruttering og Integration (tidligere Socialstyrelsen) har siden 2012 tilbudt gratis kurser om æresrelaterede konflikter til kommunalt frontpersonale, og der er fortsat en stor efterspørgsel på opkvalificeringen fra kommunernes side. Det er erfaringen fra de afholdte kurser, at der ligeledes er et stort behov for opkvalificering af andre faggrupper, der er i kontakt med målgruppen, herunder bl.a. boligsociale medarbejdere og medarbejdere på ungdomsuddannelser.

I nogle tilfælde sker det endvidere, at fagpersoner ikke i tilstrækkelig grad er opmærksomme på signaler fra de mere stille børn og unge og derfor ikke reagerer hensigtsmæssigt og i tide på deres mistro. Samtidig oplever mange fagfolk, at de mangler viden og handlemuligheder, når de møder personer, som er udsat for æresrelaterede konflikter. I nogle tilfælde lader fagfolk sig påvirke af, at de børn og unge, de møder, kommer fra en fremmed kultur og lever under anderledes familie- og reaktionsmønstre. Resultatet kan være en misforstået berøringsangst, der ofte resulterer i manglende handling og iværksættelse af foranstaltninger. Der er derfor behov for at styrke fagfolks

kompetencer ift. at øge opmærksomheden på børn, unge og voksne udsat for æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Der er behov for at styrke fagfolks viden om problematikken og give dem indsigt i deres situation og baggrund. Der er endvidere behov for at sikre rettidig, hensigtsmæssig og konsekvent handling, når et barn eller ung oplever alvorlige konflikter med familien eller nærmiljøet.

Styrket opkvalificering af fagpersoner

Der iværksættes efteruddannelse og information til relevante faggrupper om æresrelaterede konflikter. Opkvalificeringen skal bl.a. tilbydes kommunalt frontpersonale, kvindekrisecentermedarbejdere, studievejledere og UU-vejledere. Som noget nyt iværksættes en særlig opkvalificerende indsats målrettet nye faggrupper, herunder boligsociale medarbejdere, civilsamfundsaktører og vejledere på grundskoler og ungdomsuddannelser m.fl.

Oplysningsindsats – opgør med berøringsangsten

Der iværksættes en oplysningsindsats målrettet frontpersonale og myndigheds-personer med henblik på at gøre op med berøringsangsten. Budskabet er, at man som fagperson altid skal handle, når et barn eller en ung mistrives, og at fagfolk ikke må tøve med at iværksætte relevante foranstaltninger ud fra misforståede

kulturelle hensyn og fejlagtig respekt for andre familietraditioner.

Kilde: Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 18. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

86 Handlingsplanen beskriver mobiliseringen af opgør således:

Støtte til de unge, der siger fra

Flere unge begynder at sige fra over for familien eller miljøets negative sociale kontrol og hævder deres ret til at leve et selvvalgt ungdomsliv uanset køn, tro eller baggrund. Disse unge skal støttes, så deres budskab spredes, og så flere unge oplever, at de reelt har en mulighed for selv at vælge og forme egen tilværelse. Med henblik på at nedbryde kønsdiskriminerende og undertrykkende tendenser i særligt isolerede miljøer er der behov for at støtte mobiliseringen af nye stemmer og understøtte, at også civilsamfundet aktivt tager del i kampen mod negativ social kontrol.

Støtte til unge, der siger fra over for negativ social kontrol

Der gives støtte til etablering af et landsdækkende netværk af unge meningsdannere, som har personlig erfaring med negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter, og som

allerede forsøger at tage et opgør med undertrykkende normer. Netværket skal motivere flere unge til at turde sige fra over for negativ social kontrol og begrænsende normer.

Derudover afholdes et ungdomstopmøde om ligestilling, kønsroller og negativ social kontrol blandt unge i etniske minoritetsmiljøer. Ungdomstopmødet vil være en platform, hvor unge kan drøfte problemer og udfordringer, og hvordan de kan understøttes i at sige fra over negativ social kontrol og manglende ligestilling. Ungdomstopmødet vil bl.a. have deltagelse af en række toneangivende meningsdannere/rollemodeller, som kan motivere de unge og sætte fokus på, at det godt kan lade sig gøre at leve et selvstændigt og selvvalgt liv.

Fokus på rettigheder

Det er erfaringen, at der både blandt unge og forældre i nogle kredse er unuancerede forståelser af køn og seksualitet, og at emnerne stadig er omgærdet af tabu. Også misforståelser og myter omkring mødommen er udbredt, ligesom rapporten om nydanske LGBT-personers levevilkår fra 2015, som det fremgår af kapitel 1, viser, at nydanske LGBT-personer på en række områder har væsentlig dårligere levevilkår end andre LGBT-personer, og at dette som udgangspunkt opleves ift. egen familie og det etniske minoritetsmiljø.

Skal der i fremtiden ske en forandring for børn, unge og voksne i miljøer med

stærke æreskodeks eller i miljøer præget af negativ social kontrol, er det nødvendigt, at der sættes ind med oplysning og holdningsbearbejdende tiltag ift.

undertrykkende holdninger og handlinger. Det kan vi gøre ved bl.a. at informere og skabe rum for debat og refleksion om kønsroller, traditioner, rettigheder, ligestilling og ungdomsliv.

Indsatsen skal inddrage og målrettes både børn, unge, kvinder og mænd, og den skal afspejle både de problematikker, kønnene har til fælles, og de særlige forhold, der gør sig gældende for dem hver især. Indsatsen skal nå bredt ud i hele landet, bl.a. på skoler, klubber, foreninger, sprogskoler og relevante boligområder.

Fokus på børn og unges rettigheder

Det eksisterende Dialogkorps, der består af unge og forældre, der har haft personlige oplevelser med negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter, videreføres og udvikles. Korpset rejser rundt i Danmark, hvor de igangsætter dialog om bl.a. ligestilling mellem kønnene, ære, omdømme, negativ social kontrol, familiekonflikter og tvangsægteskaber. Dialogkorpset skal fremover nå en bredere målgruppe, og der udvikles en række nye dialogforløb, herunder bl.a. om køn, seksualitet og familie. Det nye forløb vil være med til at styrke forældrenes og de unges viden om bl.a. ligestilling og rettigheder ift. seksualitet.

Rettighedsindsats

Der udvikles en rettighedsindsats, som målrettes henholdsvis mænd og kvinder. Indsatsen skal bidrage til at give viden og skabe debat om køn, kønsroller, ligestilling og negativ social kontrol, herunder oplyse om rettigheder vedr. egen økonomi, skilsmisse, vold, seksualitet, mødom mv. Over for mænd og drenge vil der blive lagt særligt vægt på bl.a. fædreroller og maskulinitet mv. Indsatsen vil bestå af et undervisnings- og debattilbud, som gennemføres af et særligt korps af undervisere, eventuelt med tilknyttede rollemodeller, der kan rekvireres frit af f.eks. sprogskoler, foreninger, boligsociale projekter mv.

Strategiske partnerskaber og lokalt samarbejde

Negativ social kontrol udøves ikke udelukkende i familier præget af et stærkt æreskodeks. I nogle tilfælde er det andre personer, grupper eller trossamfund, der har oparbejdet en betydningsfuld rolle i lokalmiljøet eller på de sociale medier, som udøver den negative sociale kontrol, og som samtidig aktivt opfordrer til at tage afstand fra majoritetssamfundets regler og normer. Der er derfor behov for at støtte den del af civilsamfundet, hvor der er potentiale for at fremme positive fællesskaber for unge, som alternativ til de lukkede miljøer, der opfordrer til isolation fra samfundet. Strategiske partnerskaber mellem kommuner, boligorganisationer og lokale foreninger

For at modvirke isolerede og lukkede miljøer støttes udvalgte kommuner i at etablere partnerskaber mellem kommuner, boligselskaber og foreningslivet. Som led i initiativet udvikles en model for samarbejde mellem beboere, myndigheder og civilsamfundsaktører. Indsatsen skal skabe et forum, hvor beboere og myndigheder mødes for både at løse akutte udfordringer i lokalmiljøer, men også for at forebygge mere fortløbende problemer som kriminalitet, parallelle retsopfattelser og social kontrol.

Kilde: Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 19. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

87 Handlingsplanen beskriver videns- og dokumentationsindsatsen således:

Undersøgelser, forskning og evaluering

Der er fortsat en begrænset systematisk og forskningsbaseret viden om æresrelaterede konflikter i en dansk kontekst ift. fx årsagerne til problemerne, omstændighederne omkring konflikterne, nye tendenser i relation til negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter m.v., samt en metodisk tilgang i indsatsen. Med henblik på at målrette og kvalificere kommende indsætter er det nødvendigt løbende at kortlægge området og udarbejde anvendelsesorienteret forskning.

Der er brug for mere viden om målgruppen og om æresrelaterede konflikter, særlig for så vidt angår betydningen af opfattelser af maskulinitet, ligestilling og kønsroller. Og der er brug for at dokumentere og udbrede virkningsfulde metoder til fagfolk og kommuner med henblik på at sikre en velfunderet og målrettet indsats til målgruppen.

Nye undersøgelser, herunder i maskulinitet og kønsrollemønstre i religiøse og etniske minoritetsmiljøer

Der iværksættes en ny undersøgelse om unges oplevelse af social kontrol og frihed med fokus på udviklingen af både forældregenerationens og de unges relationer, herskende normer og holdninger til udøvelsen eller oplevelsen af negativ social kontrol, tvangsægteskaber og andet pres til en bestemt livsførelse. Endvidere iværksættes en undersøgelse, som belyser maskulinitetsopfattelsen og holdninger til f.eks. ligestilling, vold, seksualitet og kønsroller blandt særligt mænd fra etniske minoritetsmiljøer, og hvordan dette spiller sammen med f.eks. negativ social kontrol og dannelse af modkulturer.

Forskning og metodeudvikling med fokus på familiernes rolle i forebyggelsesindsatsen

Der iværksættes generel forskning inden for området, bl.a. vedr. årsager, omfang og omstændigheder ift. æresrelaterede konflikter, og hvordan forskellige sociale

strukturer spiller sammen i opretholdelsen af negativ social kontrol. Dele af forskningen skal indeholde metodeudvikling med henblik på udvikling af virksomme indsatser til forebyggelse, holdningsbearbejdning og håndtering af æresrelaterede konflikter, herunder udvikling og afprøvning af en metode til målrettet familiebehandling af familier, hvis unge har ophold på RED-Safehouse eller andre botilbud som følge af æresrelaterede konflikter.

Evaluering af indsatserne, herunder kortlægning af indsatser og metoder der virker

Der iværksættes en evaluering af indsatserne i handlingsplanen. Desuden iværksættes en kortlægning af de nuværende indsatser og anvendte metoder i arbejdet mod æresrelaterede konflikter. Kortlægningen skal gøre det muligt at sikre vidensdeling og udbredelse af "best practice".

Kilde: Regeringens nationale handlingsplan, 'Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol', oktober 2016, s. 20. <http://uim.dk/filer/integration/national-handlingsplan-forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- 88 Aftale mellem regeringen og Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance, Alternativet, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti om 'Udmøntning af satspuljen for 2017', november 2016.

- 89 Følgende gennemgang af indsatser i Københavns Kommune bygger på rapporten 'Anbefalinger fra ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol' udført af Københavns Kommune, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen i maj 2017.
- 90 SSP København er et lokalt samarbejde mellem Socialforvaltningen, Børne- og Ungdomsforvaltningen, Kultur- og Fritidsforvaltningen, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, Kriminalforsorgen og Københavns Politi.
- 91 Undervisningsmaterialer og dialogaktiviteter for elever, som gennem diskussioner af temaer som rettigheder og ligestilling skal blive bevidste om deres handlemuligheder, så de kan reagere, hvis de oplever social kontrol. Opkvalificering af lærere og andet relevant personale, som gennem kurser og oplæg skal kvalificeres til at identificere og håndtere social kontrol. Det indebærer bl.a., at de bliver opmærksomme på tegn på social kontrol, at de er bekendt med rådgivnings- og henvisningsmuligheder for de unge, og endelig at de har redskaber til at tage dialogen med forældre om emner, der har betydning for de unges trivsel. Dialogarrangementer for forældre om trivsel og børneopdragelse, og hvordan man som forælder kan støtte op om sit barns faglige og sociale udvikling, herunder hvilke negative konsekvenser det har for barnets udvikling, hvis dets udfoldelsesmuligheder begrænses væsentligt.
- 92 Kampagne rettet mod forældre med minoritetsetnisk baggrund for at øge forældreinddragelsen i skolens demokratiske fora såsom forældrebestyrelse, kontaktforældre m.m.
- 93 Kommunens frontmedarbejdere med ungekontakt kan henvende sig akut til Etnisk Konsulentteam i Socialforvaltningen om unge, de er bekymrede for, ligesom de kan få sparring, viden og opkvalificering.
- 94 På Facebooksiden 'Det bar' ayib' faciliteres en erfarings- og holdningsudveksling med de unge om emner, der relaterer til social kontrol.
- 95 Og beslægtede fagpersoner.
- 96 Af mailkorrespondance med hhv. Uddannelsesguiden (Undervisningsministeriet), SIRI (Styrelsen for International Rekruttering og Integration) og læringskonsulent i Undervisningsministeriet fremgår det, at der ikke findes en officiel beskrivelse af, hvilke opgaver en integrationskonsulent skal varetage: Uddannelsesguiden (Undervisningsministeriet), 24/04/2017: "Integrationsvejlederen er en funktion, der er oprettet i kommunalt regi. Der findes således ingen generel eller officiel jobbeskrivelse. Det er almindelig, at disse vejledere er uddannede pædagoger og knyttet til SFO-ordningen i kommunen. Men jeg tænker, at der er meget store variationer i jobbet såvel som i organiseringen fra kommune til kommune." SIRI (Styrelsen for International

Rekruttering og Integration), 04/07/2017: "Betegnelsen integrationsvejleder er ret bred og kommunerne bruger den meget forskelligt, hvorfor det kan være svært at komme med en enkel definition. I nogle kommuner er integrationsvejlederen ansat i kommunens integrationsafdeling, socialafdeling, jobcenter eller lign. og har typisk ansvar for at yde praktisk pædagogisk støtte til nyankomne flygtningebørnefamilier under Integrationsloven. I andre kommuner er integrationsvejlederen tilknyttet skoleområdet, og kan fx have til opgave at styrke og støtte samarbejdet mellem skole og SFO og tosprogede familier."

Undervisningsministeriet, 21/09/2017: "Det er kommunerne, der beslutter, hvilke typer medarbejdere de ønsker at ansætte og i den sammenhæng finder de også forskellige stillingsbetegnelser. Mange kommuner har integrationsvejledere, men de har vidt forskellige funktionsbeskrivelser og har mange forskellige opgaver. Andre kommuner benævner ansatte med nogenlunde samme funktion med f.eks. integrationskoordinator, integrationskonsulent, tosprogs konsulent el. lign."

På Greve Kommunes hjemmeside fremgår følgende under overskriften 'Integrationsvejledere':

"På de tre skoler/SFO'er i nordområdet, Arenaskolen, Tjørnelyskolen og Krogårdskolen, er der ansat to tosprogede integrationsvejledere for at styrke

rekrutteringen af tosprogede børn til SFO. De tosprogede integrationsvejledere virker som positive identifikationsmodeller og brobyggere mellem skole/SFO og forældre i kraft af deres kultur- og sprogfællesskab med flersprogede børn og deres forældre. Formålet er, at sikre børnenes og forældrenes deltagelse i skole/SFO og positiv integration af de tosprogede børn og forældre, som bygger på dialog, respekt og gensidig anerkendelse."

Kilde: <http://www.greve.dk/borger/familie-og-boern/skoler/skoleudvikling/tosprogede-elever/integrationsvejledere/>, hentet 12/09/2017.

På den pågældende hjemmeside findes der desuden en funktionsbeskrivelse for integrationsvejledere i skole/SFO. Se bilag 1, hvor denne er optrykt.

I forbindelse med undersøgelsen har vi ikke været i berøring med Greve Kommune.

- 97 Nogle kommuner benævner ansatte med nogenlunde samme funktion: integrationskoordinator, integrationskonsulent, tosprogs konsulent eller lign.
- 98 Af flere citater fremgår det således, at en given episode har fundet sted i [xxx-by].
- 99 Konvention af 4. november 1950 til Beskyttelse af Menneskerettigheder og Grundlæggende Frihedsrettigheder.
- 100 Lov nr. 169 af 5. juni 1953.
- 101 Om Grundloven: Jens Peter Christensen m.fl., 'Dansk Statsret', 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2016, s. 279; om Børnekonventionen: Rachel Brett,

- 'Rights of the Child' i Catarina Krause and Martin Scheinin, 'International Protection of Human Rights: A Textbook', 2. reviderede udgave, Åbo Akademi University, Institute for Human Rights Turku/Åbo, 2012, s. 243; om EMRK: Jacobs, White og Ovey, 'The European Convention on Human Rights', 6. udgave, Oxford University Press, 2014, s. 31, og Jon Fridrik Kjølbro, 'Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere', 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2007, s. 43.
- 102 Udtrykkene forælder/forældrene benyttes i rapporten synonymt med forældremyndighedsindehaveren/forældremyndighedsindehaverne.
- 103 Rachel Brett, 'Rights of the Child' i Catarina Krause and Martin Scheinin, 'International Protection of Human Rights: A Textbook', 2. reviderede udgave, Åbo Akademi University, Institute for Human Rights Turku/Åbo, 2012, s. 248, hvor forfatteren understreger, at barnets ret til beskyttelse ikke ophører, blot fordi barnet kan handle på egne vegne.
- 104 FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder.
- 105 Der er ikke tale om en udtømmende opregning af, hvilke rettigheder der er beskyttet af bestemmelserne.
- 106 'Peck v. United Kingdom (App. 44647/98)', para 57, og Peer Lorenzen m.fl., 'Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (art 1-9)', 3. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2011, s. 650.
- 107 Jacobs, White og Ovey, 'The European Convention on Human Rights', 6. udgave, Oxford University Press, 2014, s. 362.
- 108 Børnekomitéen er et organ under FN, der monitorerer deltagerstaternes overholdelse af Børnekonventionen og udsender såkaldte 'General Comments' om fortolkningen af Børnekonventionen. Det er desuden, efter visse betingelser, muligt at klage til komitéen over en deltagerstats manglende overholdelse af Børnekonventionen. Børnekomitéens fortolkning af Børnekonventionen er ikke direkte bindende for Danmark, der alene har ratificeret konventionen.
- 109 Se eksempelvis 'Sahin v. Germany (30943/96)', para 39-41.
- 110 Peer Lorenzen m.fl., 'Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (art 1-9)', 3. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2011, s. 22f..
- 111 Se om seksualitet 'CRC/C/2003/4, Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child', para 16 og om inddragelse af barnet 'CRC/C/GC/12, The Right of the Child to be Heard', para 20 og 35.
- 112 I den originale tekst hedder det, at barnets bedste skal være 'a primary consideration', mens barnets bedste i den danske oversættelse skal være 'det afgørende hensyn'. Den danske oversættelse svarer til Børnekomitéens fortolkning af artikel 3, jf. 'CRC/C/GC/14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration' (art. 3, para. 1).

- 113 Artikel 3, stk. 2.
- 114 'CRC/C/GC/14', para 25.
- 115 'CRC/C/GC/14', para 4.
- 116 'CRC/C/GC/14', para 4 og 'CRC/GC/13', para 61.
- 117 'CRC/C/GC/14', para 55.
- 118 Se nærmere herom 'CRC/C/GC/13'. Det fremgår udtrykkeligt af kommentaren, at staten også skal beskytte børn og unge mod psykisk vold og vanrøgt, jf. para 4 og 17.
- 119 Forældrenes indflydelse på barnets religiøse og moralske udvikling er endnu mere tydelig i konventionen om civile og politiske rettigheder, hvor staterne skal respektere forældres frihed til at sikre barnets religiøse og moralske opdragelse i overensstemmelse med forældrenes egen overbevisning, jf. 'CCPR', artikel 18 (4).
- 120 'CRC/GC/2003/4', para 2.
- 121 'CRC/GC/2003/4', para 7.
- 122 'CRC/GC/2003/4', para 28. Se nærmere nedenfor om retten til fortrolig vejledning om prævention i dansk ret.
- 123 Bestemmelsen suppleres for så vidt angår børn med handicap af Handicapkonventionens artikel 7 (3).
- 124 'CRC/GC/12', para 90ff.
- 125 'CRC/GC/12', para 84.
- 126 'Application no. 29086/12'.
- 127 'Osmanoğlu and Kocabaş v. Switzerland', para 98.
- 128 Lovbekendtgørelse nr. 1820 af 23. december 2015.
- 129 Lovbekendtgørelse nr. 1015 af 20. august 2007.
- 130 'Vejledning nr. 3 til serviceloven' er populærtitlen for vejledning nr. 9007 af 7. januar 2014 om særlig støtte til børn og unge og deres familier som senest ændret ved vejledning nr. 9535 af 9. juni 2016.
- 131 Stine Krone Christensen, 'Forældreansvarsloven med kommentarer', 2. udgave, Karnov Group, 2014, s. 58.
- 132 Vejledning nr. 11362 af 30. december 2015.
- 133 Caroline Adolphsen og Nicolaj Sivan Holst, 'Forældres magtanvendelse over for børn', U2015B, s. 131ff.
- 134 Caroline Adolphsen og Nicolaj Sivan Holst, 'Forældres magtanvendelse over for børn', U2015B, s. 133f.
- 135 Når de danske domstole dømmer, sker det på baggrund af regler vedtaget af Folketinget eller internationale regler, der er accepteret af Folketinget. Fortolkningen sker altså ud fra en national forståelsesramme, og begrebers nærmere indhold fastlægges ud fra en national naturlig/sædvanlig forståelse af ordet, jf. Jens Evald, 'Juridisk teori, metode og videnskab', Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2016, s. 50f., og Jens Evald og Sten Schaumburg-Müller, 'Retsfilosofi, retsvidenskab & retskildelære', Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2004, s. 222f. Dette fremgår sjældent direkte af de enkelte domme, men som eksempel kan nævnes 'U.2009.504Ø', hvor byretten og landsretten fortolker ordet 'badning' ud fra en almindelig sproglig forståelse. Også de kommunale myndigheder er forpligtet til

- at overholde lovgivningen og fortolke den i overensstemmelse med dens baggrund og intention. Her vil fortolkningsrammen derfor være den samme.
- 136 Reglerne herom findes i lovbekendtgørelse nr. 1050 af 4. juli 2016 (straffeloven). Af særlig interesse for emnet er §§ 244ff. om vold og § 260, stk. 1-2 om ulovlige trusler (herunder tvangsægteskab).
- 137 Efter straffelovens § 23, stk. 1 kan man straffes for medvirken til en lovovertrædelse, bl.a. hvis man har opfordret til denne. Strafferammen er den samme som for den forbrydelse, man har medvirket til.
- 138 Jf. SEL § 146, stk. 1 og § 153, stk. 1-2, der suppleres af bekendtgørelse nr. 1466 af 16. december 2010.
- 139 Jf. SEL § 153, stk. 1, nr. 4 og 3. Ændringerne er blevet overvejende positivt modtaget, jf. hhv. <http://www.ft.dk/samling/20091/lovforslag/l178/bilag/1/818250.pdf> (Børnerådet og Børns Vilkår) og <http://www.ft.dk/samling/20121/lovforslag/l181/bilag/1/1225953/index.htm> (Børnerådet, Børnesagens Fællesråd, Børne- og Kulturchefforeningen). Dog har Institut for Menneskerettigheder og Dansk Pædiatrisk Selskab ift. sidstnævnte understreget, at et meget klart fokus på fysiske overgreb kan risikere at fjerne fokus fra psykisk omsorgssvigt.
- 140 Dette følger af, at læger er forpligtede til at udvise omhu og samvittighedsfuldhed under udøvelsen af deres hverv, jf. lovbekendtgørelse nr. 1356 af 23. oktober (autorisationsloven), § 17.
- 141 Jf. SEL § 154.
- 142 Reglerne om den børnefaglige undersøgelse findes i SEL § 50. At undersøgelsen så vidt muligt skal ske i samarbejde med forældrene og den unge, betyder, at et samtykke skal forsøges indhentet, men ikke er en nødvendighed. Der er dog den forskel på en børnefaglig undersøgelse med og uden samtykke, at barnets person ikke kan undersøges, hvis parterne modsætter sig den børnefaglige undersøgelse. Derimod har kommunen, uanset forældrenes modstand, ret til at få adgang til familiens bolig (uden retskendelse), hvis det er nødvendigt som led i undersøgelsen for at vurdere, om barnets eller den unges sundhed eller udvikling er i fare, og forældrene har modarbejdet, at en vurdering af støttebehovet kan gennemføres med mere lempelige foranstaltninger, jf. SEL § 64, stk. 3.
- 143 Jf. SEL § 155 a, stk. 2. Såfremt der iværksættes en børnefaglig undersøgelse, skal der som led i undersøgelsen afholdes endnu en børnesamtale, jf. SEL § 50, stk. 3, medmindre barnets eller den unges modenhed eller sagens karakter afgørende taler derimod.
- 144 Dette fremgår af lovforarbejderne, jf. LFF nr. 181 af 13. maj 2013, bemærkningerne til § 1, nr. 23.
- 145 Jf. SEL § 11, stk. 2.

- 146 Jf. pkt. 36 i vejledning nr. 3 til SEL.
- 147 Jf. pkt. 35 i vejledning nr. 3 til SEL.
- 148 Disse møder, hvor der kan udveksles fortrolige oplysninger om barnet og familien, er udtrykkeligt lovfæstet i SEL's § 49a.
- 149 Jf. SEL § 11, stk. 3.
- 150 Jf. navnlig SEL's § 46, stk. 3, 2. pkt. og § 47.
- 151 Lovbekendtgørelse nr. 1096 af 13. september 2017. Retssikkerhedsloven bygger bl.a. på et princip om borgerinddragelse (§ 4) og fastslår udtrykkeligt kommunens undersøgelsespligt (§ 10 ff.). Retssikkerhedsloven kræver dog ikke, at forældremyndighedsindehaverne nødvendigvis informeres eller inddrages med det samme.
- 152 Lovbekendtgørelse nr. 433 af 22. april 2014. Forvaltningsloven indeholder regler om partsaktindsigt (§ 9 ff.) og partshøring (§§ 19-20). Både retten til aktindsigt og partshøring kan dog fraviges, hvis "afgørende hensyn til privat [...] interesser" taler for det, jf. § 15 b, nr. 5 og § 19, stk. 2, nr. 4. Det er imidlertid uklart, hvornår disse undtagelser finder anvendelse, idet forarbejderne og vejledningen til loven kun indeholder få fortolkningsbidrag, og idet spørgsmålet ikke ses at være behandlet i praksis i relation til ekstrem social kontrol. Dog er det værd at bemærke, at kommunen ikke er forpligtet til at partshøre eller meddele aktindsigt til forældrene med det samme, når den modtager en underretning, men først inden der evt. træffes afgørelse, for så vidt angår partshøring, eller på forældrenes anmodning, for så vidt angår partsaktindsigt.
- 153 Lov nr. 429 af 31. maj 2000 som senest ændret ved § 44 i lov nr. 426 af 3. maj 2017. Persondatalovens § 29 fastsætter en oplysningspligt for kommunen. Kommunen kan dog – ligesom med forvaltningsloven, jf. ovenstående note – gøre undtagelse fra oplysningspligten, hvis "afgørende hensyn til private interesser" taler for det, jf. § 30, stk. 1. Ligesom med forvaltningsloven er det imidlertid uklart, hvornår denne undtagelse finder anvendelse. Oplysningspligten skal principielt set iagttages ved registreringen, jf. ordlyden af § 29, stk. 1, men der er åbnet op for, at myndigheden i almindelighed kan vente ca. 10 dage, jf. pkt. 2.2.1 i vejledning nr. 126 af 10. juli 2000.
- 154 Socialstyrelsens 'Håndbog til sagsbehandlere om håndtering af sager vedrørende æresrelaterede konflikter på børne- og ungdomsområdet', september 2014, s. 4. <http://www.integrationsviden.dk/familie-sundhed/aeresrelaterede-konflikter-1/handbog-til-sagsbehandlere-pa-borne-og-ungdomsomradet.-handtering-af-sager-vedrorende-aeresrelaterede-konflikter/#.Wcpjd1S0PDc>.
- 155 LFF nr. 229 af 16. april 1997 (forslag til lov om social service), bemærkningerne til § 38.

- 156 Jf. betænkning nr. 1212/1990 (betænkning om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge), pkt 1.2., og LFF nr. 229 af 16. april 1997 (forslag til lov om social service), bemærkningerne til § 38.
- 157 Lovbekendtgørelse nr. 747 af 20. juni 2016.
- 158 Reglerne findes primært i SEL's kapitel 9 og 10.
- 159 Det skærpede fokus på fysiske overgreb har ført til to større lovændringer, nemlig 'Barnets Reform' i 2011 (lov nr. 628 af 11. juni 2010) og 'Overgrebspakken' i 2013 (lov nr. 496 af 21. maj 2013). Sidstnævnte satte også øget fokus på skolefravær.
- 160 Jf. SEL § 52, stk. 3, jf. stk. 1, og § 56.
- 161 Afgørelse om anbringelse uden for hjemmet, der iværksættes uden samtykke, kan kun træffes af børn og unge-udvalget efter de særlige regler i SEL § 74, stk. 1, nr. 2. Se om udvalgets sammensætning i lovbekendtgørelse nr. 1345 af 23. november 2016 (retssikkerhedsloven) §§ 18-20.
- 162 Jf. SEL § 57 a, stk. 2, nr. 1 og 3.
- 163 Jf. SEL § 57 a, stk. 3.
- 164 Denne risiko blev bl.a. påpeget af Institut for Menneskerettigheder og (i forhold til underretningspligten) Dansk Pædiatrisk Selskab i forbindelse med indførelsen af 'Overgrebspakken' i 2013 (ved lov nr. 496 af 21. maj 2013), jf. <http://www.ft.dk/samling/20121/lovforslag/l181/bilag/1/1225953/index.htm>. Se også: http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/forskning_2016/beskyttelse_af_boern_overgrebspakkens_implementation_i_kommunerne_2016.pdf, s. 13.
- 165 De særlige regler i lovbekendtgørelse nr. 1270 af 24. oktober 2016 (SEL) § 12 a om støtte til borgere, der har været udsat for æresrelaterede konflikter, omhandler alene voksne, og reglerne om tilhold i lov nr. 112 af 3. februar 2012 forudsætter, at den, der modtager tilholdet, ikke deler adresse med den, som tilholdet beskytter. Også det særlige fokus på genopdragsrejser retter sig mod forhold uden for familiens hjem.
- 166 Der er fx som udgangspunkt tillagt alle børn høringsret i sociale sager og adoptionssager, jf. hhv. bl.a. SEL § 48 og lovbekendtgørelse nr. 1821 af 23. december 2015 (adoptionsloven) § 6. Ligeledes er børn under 12 år tillagt en høringsret i forbindelse med navneændring, jf. lovbekendtgørelse nr. 1816 af 23. december 2015 (navneloven) § 22, stk. 2.
- 167 Se SEL § 73 og §§ 168-170. Selvom disse bestemmelser ikke medfører en fratagelse af tilsvarende rettigheder for forældrene, vil fx barnets klage i en sag, der ikke er påklaget af forældrene, også få betydning for dem, såfremt klageinstansen ændrer afgørelsen. Barnets samtykke kræves desuden til en navneændring, hvis barnet er over 12 år, jf. navnelovens § 22, stk. 1.

- 168 VML § 42, stk. 1, nr. 1. Den unge kan dog ikke i alle tilfælde bestemme, hvad hun eller han vil bruge pengene på. Der gælder således andre aldersgrænser for salg af tobaksvarer (18 år) og alkohol (hhv. 16 og 18 år, alt efter om der er tale om stærk spiritus), jf. lovbekendtgørelse nr. 1012 af 21. oktober 2008 med senere ændringer §§ 1-2.
- 169 Jf. VML § 42, stk. 2.
- 170 Jf. lovbekendtgørelse nr. 622 af 19. juni 2012 (lov om medlemskab af folkekirken) § 3.
- 171 Jf. lovbekendtgørelse nr. 1188 af 24. september 2016 (sundhedsloven) § 17, stk. 1.
- 172 Jf. sundhedsloven § 99, stk. 1 og 2.
- 173 Jf. SEL § 17, stk. 1, 2. pkt.
- 174 Netop for så vidt angår svangerskabsafbrydelse, er den almindelige samtykkealder på 15 år fraveget og erstattet af en samtykkealder på 18 år, jf. SEL § 99, stk. 1. Det er dog, uanset kvindens alder, muligt efter stk. 2 for det regionale abortsamråd at give tilladelse til svangerskabsafbrydelse uden inddragelse af forældrene, når omstændighederne taler derfor.
- 175 Vejledning nr. 161 af 16. september 1998 om information og samtykke og om videregivelse af helbredsoplysninger m.v., pkt. 3.1.1.
- 176 Dette fremgår direkte af vejledning nr. 155 af 14. september 1998 om aktindsigt m.v. i helbredsoplysninger, pkt. 8. Vejledningen skelner ikke mellem unge over og under 15 år.
- 177 Denne risiko blev bl.a. påpeget af Institut for Menneskerettigheder og (ift. underretningspligten) Dansk Pædiatrisk Selskab i forbindelse med indførelsen af 'Overgrebspakken' i 2013 (ved lov nr. 496 af 21. maj 2013), jf. <http://www.ft.dk/samling/20121/lovforslag/l181/bilag/1/1225953/index.htm>. Se også: http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/forskning_2016/beskyttelse_af_boern_overgrebspakkens_implementation_i_kommunerne_2016.pdf, s. 13.
- 178 De særlige regler i lovbekendtgørelse nr. 1270 af 24. oktober 2016 (SEL) § 12 a om støtte til borgere, der har været udsat for æresrelaterede konflikter, omhandler alene voksne, og reglerne om tilhold i lov nr. 112 af 3. februar 2012 forudsætter, at den, der modtager tilholdet, ikke deler adresse med den, som tilholdet beskytter. Også det særlige fokus på genopdragelsesrejser retter sig mod forhold uden for familiens hjem.
- 179 ExitMentor ved organisationen 'Exitcirklen – nej til psykisk vold og social, kulturel og religiøs kontrol' (www.exitcirklen.dk).
- 180 Her må være tale om en islamisk vielse.
- 181 S. 28.
- 182 Et spørgsmål, der ikke er behandlet i praksis eller den juridiske teori, er, hvorvidt forældre kan overvåge deres børns færden, fx ved at sætte en GPS på barnets eller den unges genstande eller slå en trackingfunktion til i barnets eller den unges telefon. For så vidt angår

gerningsmanden. Hvis broren er 15 år eller derover, kan de begge straffes. Hvis broren er under 15 år, kan der for hans vedkommende blive tale om sociale foranstaltninger.

189 If. ExitMentor er det en gennemgående udfordring, at unge – der enten tvangsfjernes eller selv flygter hjemmefra og havner på fx RED-Safehouse – før eller senere genoptager kontakten til familien, uden at mægling har fundet sted. Også i forhold til efterværn er der, if. ExitMentor, en tendens til, at man svigter de unge.

190 SEL's § 153, stk. 1 siger: "Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunalbestyrelsen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage,

- at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte,
- at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold,
- at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte på grund af barnets eller den unges ulovlige skolefravær eller undladelse af at opfylde undervisningspligten, eller
- at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for overgreb."

Hvis der er 'behov for særlig støtte', er underretningspligten principielt set den samme, uanset om overgrebet er fysisk eller psykisk, men graden af overgrebets alvorlighed – uanset om

overgrebet er fysisk eller psykisk – kan tilsige en tidligere eller senere reaktion. Hvis barnet eller den unge fx er udsat for overvågning/trusler/psykisk vold m.v., og integrationsvejlederen eller læreren får kendskab til dette eller har grund til at antage, at dette er tilfældet, gælder underretningspligten således også her.

191 Lov nr. 628 af 11. juni 2010 om ændring af serviceloven m.fl. ('Barnets Reform') og lov nr. 496 af 21. maj 2013 om ændring af serviceloven ('Overgrebspakken'). 'Barnets Reform' blev vedtaget i 2010, men trådte først i kraft den 1. januar 2011.

192 Anette Faye Jacobsen, Institut for Menneskerettigheder, 'Overgreb mod børn – hvor langt rækker beskyttelsen?', 2016.

193 Da psykisk vold og social kontrol umiddelbart ses at rumme adfærd og handlinger, der kan overlappe – særligt hvor der er tale om ekstrem adfærdsregulering, overvågning, trusler og isolation – er det nærliggende kort at sammenholde de to fænomener i denne rapport. I medfør af artikel 33 om psykisk vold i Istanbulkonventionen har Danmark forpligtet sig til at træffe de lovgivningsmæssige foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at det i Danmark er strafbart med forsæt at forøve alvorlig skade på en persons psykiske integritet ved anvendelse af tvang eller trusler (Council of Europe, 'Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence',

2011). Hvordan begrebet psykisk vold nærmere skal forstås, fremgår dog hverken af Istanbulkonventionen eller af den dertilhørende forklarende rapport (Council of Europe, 'Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence', 2011), men hensigten med bestemmelsen er, if. rapporten, at ramme tilfælde, hvor der er tale om gentagen krænkende adfærd (Council of Europe, 'Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence', 2011, s. 31).

Psykisk vold er hverken selvstændigt kriminaliseret eller yderligere defineret i dansk strafferet. If. Justitsministeriet er psykisk vold dog reguleret gennem straffelovens § 245, stk. 2 om forsætlig tilføjelse af skade på legeme og helbred (idet ikke kun skade på den fysiske, men også skade på den psykiske helbredstilstand er omfattet af bestemmelsen), § 266 om trusler og § 260 om ulovlig tvang (Justitsministeriet, 'Report submitted by Denmark pursuant to Article 68, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report)', januar 2017, s. 34). Kritik har dog lydt, at de i straffeloven eksisterende bestemmelser ikke i tilstrækkeligt omfang bliver anvendt på tilfælde af

psykisk vold, og instituttet anbefalede da også tilbage i 2014 i forbindelse med en vurdering af Danmarks efterlevelse af artikel 33 i Istanbulkonventionen, at det burde undersøges nærmere, hvordan bestemmelserne anvendes af politiet, anklagemyndigheden og domstolene (Institut for Menneskerettigheder, 'Ret til et liv uden vold', 2014, s. 82 og 110). Ultimo 2016 anbefalede flere aktører i det danske civilsamfund, at der i den danske straffelov indføres en selvstændig straffebestemmelse om psykisk vold, og flere politiske ordførere udtrykte interesse herfor offentligt (Information, Politikere vil sætte usynlig vold på dagsordenen', 19. december 2016).

- 194 Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 20.
- 195 'CRC/GC/12', para 90ff.
- 196 'CRC/GC/12', para 84.
- 197 Line Vikkelsø Slot, Institut for Menneskerettigheder, 'Lige adgang til sundhed', 2014, s. 27.
- 198 Se ovenstående s. 30.
- 199 Christina Elle og Kristine Larsen, Etnisk Konsulentteam, 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier', 2010, s. 25.
- 200 Se ovenstående s. 16.
- 201 Se ovenstående note.
- 202 Christina Elle og Kristine Larsen, Etnisk Konsulentteam, 'Social kontrol i etniske minoritetsfamilier', 2010, s. 16.

- 203 Se ovenstående s. 17.
- 204 Se ovenstående note.
- 205 Se ovenstående note.
- 206 Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 25.
- 207 Der henvises i Etnisk Ungs rapport 'Dobbeltliv' til Unni Wikan, 'Ære og drab. Fadime – en sag til eftertanke', 2006, s. 78.
- 208 Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 21.
- 209 En anden interviewperson er tilsvarende inde på, at social kontrol også findes i ressourcestærke familier. Hun udtrykker sig således: "Man kan undre sig over, hvorfor personer født og opvokset i Danmark, og som har gået i den danske folkeskole, praktiserer sådanne normer. [Hvis man skal finde svaret, kan] man [...] se på, hvordan familien har levet i Danmark. De har nok ikke gennemgået en kulturel integration. Selvom de har været på arbejdsmarkedet. Det er ikke kun familier uden for arbejdsmarkedet, som udøver social kontrol. Det er også normale, arbejdende, velfungerende mennesker, som udøver social kontrol på deres børn. Personer, som ikke har taget den danske model til sig."
- 210 'Integration i Tal', nr. 4, 4. januar 2017.
- 211 Der findes ikke sammenlignelige oplysninger om etnisk danske kvinder bosat i hhv. ghettolignende områder/ områder med en høj koncentration af beboere med indvandrerbaggrund og uden for et sådant område. Af mailkorrespondance med Analysekontoret i Udlændinge- og Integrationsministeriet 6. juni 2017 fremgår følgende: "Det er kun få etnisk danske unge, der har besvaret spørgsmålene om selvbestemmelse i medborgerskabsundersøgelsen. Det bliver derfor nogle meget små og dermed usikre tal, når vi opdeler etnisk danske kvinder/mænd på hhv. religiøse/ikke-religiøse og bosat i et ghettolignende område/ikke-ghettolignende område."
- 212 Susanne W. Fabricius fra Etnisk Ung er her citeret i Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 12.
- 213 Samme interviewperson fortæller følgende: "Vi havde også en episode med en [xxx] familie, som flyttede hertil fra [en anden kommune]. Det var en [xxx] familie, hvor faren var gået bort, og moren boede alene med børnene. Fordi der ikke var nogen mand i huset, blev der kastet sten på deres ruder. De boede på første sal. Der blev kastet affald, skrald og æg på vinduerne. De kaldte moren alle mulige ting. Moren kom her på skolen og græd. Hun undrede sig over, hvad de havde gjort, siden de blev udsat for det. Børnene blev også ekskluderet af

klassen. De havde ingen venner. Jeg så på et tidspunkt, at de kastede med sten på vinduerne. Jeg tog fat i drengene og skældte dem ud og sagde: 'Jeg kommer ud til din far og mor!' Så stoppede det hjemme hos dem. I skolen blev børnene stadig mobbet og fik 'klovnerollerne', som fulgte dem, til de gik ud af niende klasse. De skulle lave dumme ting for de andre drenge. De var villige til at gøre hvad som helst for ikke at være lavest i hierarkiet. Der er et meget tydeligt hierarki her, som handler om, hvor lang tid du har boet her, hvor mange fra din nationalitet der bor her, om du er ny i området, om din far og mor går i det rigtige tøj, taler det rigtige sprog, eller om din søster går med tørklæde. Deres mor er [en bestemt nationalitet], men går med store øringer og makeup. Det var også det, som var galt. Så blev hun kaldt luder."

- 214 Sofie Hviid, Etnisk Ung, 'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer', 2014, s. 36-37.
- 215 Se ovenstående s. 37.
- 216 Se ovenstående s. 46-47.
- 217 Som det er i dag, åbner forskellige regelsæt og vejledninger tilsammen op for, at myndighederne kan undlade at informere forældrene, ikke alene når de udsætter barnet eller den unge for deciderede overgreb. Der bliver desuden lagt op til, at disse hensyn også vil kunne begrunde et afslag på partsaktindsigt

efter forvaltningsloven. Hvad vi efterlyser, er således klare formuleringer, som er samlet ét sted, fx i vejledning nr. 3 til serviceloven, så en lærer eller en sagsbehandler ikke er nødsaget til at sammenholde flere regelsæt for at kunne gennemskue, hvornår det er muligt at fravige udgangspunktet om forældreinddragelse m.v.

- 218 Se i øvrigt afsnit 4.3.1.2 'Hvornår skal kommunen informere og inddrage forældrene?' i rapportens kapitel 4.
- 219 Også kendt under betegnelser som fremskudte socialrådgivere, forebyggende socialrådgivere m.v.
- 220 Se Tine Sletting, 'Socialrådgivere på skoler hjælper udsatte børn', Information, 21/05/2013.
- 221 Af KL's inspirationskatalog 'De udsatte børn – fremtiden er deres' fra marts 2015 – der lister en række anbefalinger som afsæt for en politisk drøftelse af mål for og organisering af arbejdet med udsatte børn og unge i den enkelte kommune – beskrives kort erfaringer fra Københavns Kommune om skolesocialrådgiverordningen: "Københavns Kommune gennemførte fra 2007-2010 'Projekt Socialrådgivere på Skolerne' på i alt 29 skoler. Skolerne blev udvalgt på baggrund af antallet af elever, der har forældre som modtager kontanthjælp eller førtidspension. På baggrund af positive resultater fra pilotprojektet blev ordningen videreført og udvidet til at dække alle 56 distriktsskoler,

en privatskole og to specialskoler i København. Ordningen er nu gjort permanent med budget 2015. (...) Der er bred enighed om, at samarbejdet mellem skoler, børnefamilieenheder og familierne er forbedret, da ordningen fremmer kommunikation og forståelse. 99 pct. af skolelederne, skolesocialrådgiverne og afdelingslederne i Børnefamiliecenter København vurderer, at ordningen forebygger, at elevers vanskeligheder udvikler sig. Kvaliteten af skolernes underretninger til børnefamilieenhederne er samtidig øget, fordi socialrådgiveren kan vejlede lærerne i forhold til den enkelte underretning. Læs mere: Københavns Kommune (2013): Evaluering af udvidelsen af skolesocialrådgiverordningen."

222 <http://www.kk.dk/skolesocial>, 19/06/2017.

223 <http://www.kk.dk/skolesocial>, 19/06/2017. Af hjemmesiden fremgår i øvrigt, at skolesocialrådgiverne i Københavns Kommune ikke er sagsbehandlere i Børnefamilieenheden. Hvis en elev har en sag i Børnefamilieenheden, er det således dennes sagsbehandler, som skolen og forældre m.fl. samarbejder med.

224 Som det fremgår af afsnittet 'Undersøgelser og målinger blandt ikke-vestlige etniske minoritetsunge (omfang af ekstrem social kontrol)' i rapportens indledning, viser Als Researchs kortlægning 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af

social kontrol, frihed og grænser' bl.a., at der foregår en omfattende social kontrol af nydanske unge fra ikke-vestlige oprindelseslande, når det kommer til kærester, ægtefælle og seksuelle relationer. Således må cirka halvdelen af de nydanske unge ikke have en kæreste for deres familie, mens ca. 25 pct. oplever, at familien er med til at vælge deres ægtefælle, og ca. 25 pct. er bange for, at familien vælger en ægtefælle imod deres vilje. Kun få procent af de nydanske unge må have en kæreste af samme køn (se Als Research, 'Kønroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund', 2014, s. 17-18). Af kortlægningen fremgår følgende: "Det er mere reglen end undtagelsen, at undersøgelsens nydanske piger og drenge er udsat for social kontrol, når det handler om parforhold, seksualitet og kønsligestilling. Pigerne er underlagt den stærkeste sociale kontrol, hvilket er i tråd med erfaringer og viden omkring pigernes seksuelle ærbarhed som afgørende i opretholdelsen af familiens ære. Mere overraskende er det måske, at drengene også er udsat i det omfang, de faktisk er. (...) Til sammenligning er ingen af undersøgelsens etnisk danske unge udsat for stærk social kontrol." (Als Research, 'Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser', 2011, s. 14).

Som det fremgår samme sted i rapportens indledning, står Als Research

endvidere bag undersøgelsen 'Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund' fra 2014, som bl.a. viser, at unge med ikke-vestlig minoritetsbaggrund – og især unge kvinder – oplever at være udsat for kønsrolleforventninger og former for social kontrol, som i udpræget grad begrænser deres selvstændighed, bevægelsesfrihed, seksualitet, trosfrihed og sociale liv. Dette påvirker de unge i relation til både valg af uddannelse, seksualitet og partner samt deltagelse i fritids- og foreningsliv. Undersøgelsen viser, at den sociale kontrol samtidig udgør en væsentlig barriere for de unges sociale integration i Danmark (se undersøgelsen s. 10). Således oplever de unge informanter – og især de unge kvinder – som ønsker frihed til at flytte hjemmefra som ugifte, ønsker at tilbringe tid med etnisk danske venner eller veninder eller ønsker at deltage i 'danske' fester eller fritidsaktiviteter, i flere tilfælde at familien eller familiens etniske minoritetsmiljø aktivt modarbejder dette (se undersøgelsen s. 15).

Tal offentliggjort af Udlændinge- og Integrationsministeriet i januar 2017 (se 'Integration i Tal', nr. 4, 4. januar 2017) viser, at 24 pct. af indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig oprindelse i alderen 18-29 år har følt sig begrænset af deres familie i forbindelse med valg af kæreste eller ægtefælle. Til sammenligning føler 2 pct. af unge med

etnisk dansk oprindelse sig begrænset. Endelig viser tal offentliggjort af Udlændinge- og Integrationsministeriet i september 2017 (se 'Medborgerskab 2017 – social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse'), at mere end hver sjette nydansker har været udsat for, at familiemedlemmer har overvåget dem ved at ringe til dem eller følge efter dem, mens dette gør sig gældende for hver 10. med dansk oprindelse. Tal fra samme notat viser, at kun 53 pct. af kvinder i alderen 18-29 år, indvandrere såvel som efterkommere, svarer, at de i høj grad har frihed til at gøre de samme ting som deres jævnaldrende af modsatte køn. Den sammenlignelige andel af kvinder med dansk oprindelse udgør 92 pct.

I denne rapport ser vi på ekstrem social kontrol. Vi ser på det forhold, at unge – især kvinder – adfærdsreguleres mhp. at beskytte familiens ære. Vi anvender begrebet om de former for kontrol og sanktioner, unge udsættes for, når disse kolliderer med eller overskrider de rettigheder, børn og unge har i Danmark ifølge menneskeretten og dansk ret.

Mens et ungt menneskes udvikling hen imod en selvstændig identitet vil forekomme naturlig i de fleste familier, vil unge underlagt ekstrem social kontrol møde særlige udfordringer. En ung, der vokser op i Danmark, kan imidlertid ikke afskæres retten til at udvikle sig i overensstemmelse med de rettigheder, der følger af menneskeretten og dansk lovgivning.

Analyserne efterfølges af en række anbefalinger.

Institut for Menneskerettigheder fremmer og beskytter menneskerettigheder og ligebehandling i Danmark og internationalt. Vi ønsker at sætte standarder og skabe forandring.